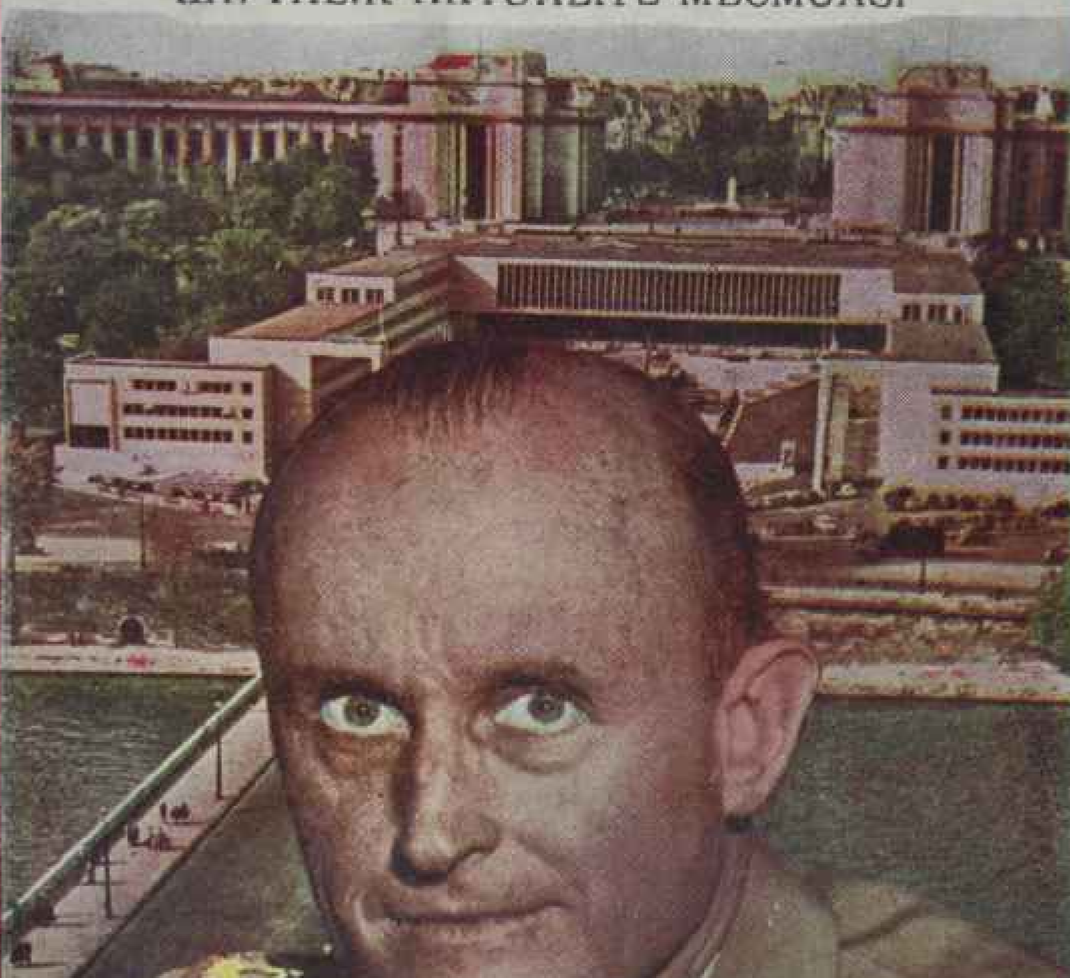
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene: 3, Cilt: VIII, Sayı 126

Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3, Daire; 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı: 60 Kuruş

*

Neşriyat Müşaviri :

Metin TOKER

*

İmtiyaz Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mes'ül Müdür :
Yusuf Ziya ÂDEMHAN

*

Umumi Neşriyat Müdürü
Hamdi AVCIOĞLU

*

Teknik Sekreter :
M. Nevzat ÜNLÜ

*

Karikatür :
TURHAN

*

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

*

Klişe :
Doğan Klişe ATELYESİ

*

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

*

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

*

İlân Şartları :
4 renkli arka kapak (Tam Sayfa): 850 lira
Kapak İçi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

*

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel: 15221
Basıldığı tarih: 4.10.1956

Kapak resmimiz :

Gnl. Gruenther

Diplomat asker

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Anadolu Ajansı ve devletin radyoları, iktidardaki büyüklerimizin, tertiplenen resmî törenlerin cereyanı sırasında "görülmemiş tezahürat'la karşılaştıklarını yayıyor. İhtimal doğrudur da.. Resmi tâbirin ilk kelimesi mübalâğalı da olsa, ikincisine inanmamak için bir sebep yok. Hakikaten İktidardaki büyüklerimiz son seyahatlerinin bir çok yerinde halk tarafından alkışlanmışlardır. Bundan kendilerinin memnun olup olmadıklarını anlamaya elbette ki imkân yok.. Belki mesrur olmuşlardır. Belki kulaklarına çarpan el şakırtılarını halkın kendilerine sevgisinin delili telâkki etmişlerdir. Ama aslında, bu bir şey ifade etmez. Neden? Aynı halk, iktidardaki değil de muhalefetteki büyüklerimizi de alkışlayabiliyor mu? Hayır ? Hatta, nerede alkış; onların ellerini sıkamıyor. Muhalefete alkış yasak, iktidara alkış caiz olursa ikincinin metelik kıymeti kalmayacağı ortadadır. Ama iktidara alkış çok kıymetli de olabilirdi. Misal mi? Daha düne kadar, yani muhaliflere de alkışlanmak hakkının tanındığı sıralarda iktidardaki büyüklerimize yapılan tezahürat. O bir mâna ifade ediyordu. Bugün Anadolu Ajansıyla radyonun yaydığı, boş kelimelerden ibarettir.

Anadolu Ajansı ve devletin radyoları İktidardaki büyüklerimizin iktisadi vasiyetimiz hakkındaki fikirlerini de yayıyor. Bunların içinde çok güzel, çok doğru, çok kıymetli noktalar bulunduğu da muhakkaktır. İhtimal bunlar vatandaşın yüreğine sıcak ümidler de akıtabilir. Ama, bu nutuklara cevap verilemedikten sonra.. İktidardaki büyüklerimizin dünkü iktidar hakkındaki ithamlarını kendi devirlerini bahis mevzuu ederek tekrarlayabilir misiniz? Hayır! Tekrarlamak ne kelime? Bunların çok daha yumuşağını söylemeye kalkışsanız başınıza neler gelebileceğini kimse kestiremez. Kimse kestiremediği için de pek az insan göze alabilir. İstikbale ait olarak çizdikleri parlak levhalara karşı, iktisad ilmine ve geçmiş tecrübelere nazaran sizce o tarihteki manzaranın ne olacağını ifade edebilir misiniz? Hayır! Öyleyse bugün Anadolu Ajansıyla radyonun yaydığı, kulaklarda akis bırakmayan kelimeler değil midir?

Anadolu Ajansı ve devletin radyoları yükselen mamurelerden bahsediyor, açılan fabrikaların kapasitesinden dem vuruyor, kalkınmanın edebiyatını yapıyor. Basın Kanunu basını, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu politikacıları fikir beyanından men ettikten sonra bunların münakaşası yapılabilir mi? Müsaade edilen tek şey methih olursa, zem imkânsız kılınırsa mamureler kimi sevindirir, fabrikalar kime takdir kazandırır? Zemme, hatta haksız zemme müsaade edeceksin. Vatandaş tenkidde bulunurken, hatta haksız tenkidde bulunurken methedercesine, hatta haksız methedercesine ne kadar emniyet içindeyse o kadar emniyet içinde olacak. Vaziyet bu mu? Hayır! O halde Anadolu Ajansıyla devletin radyolarının gayretleri beyhude değil midir?

Bunları anlamak için acaba Demokrat Partinin iktidarı mutlaka kaybetmesi mi lâzım? Zira kaybedecektir. Kurdelâsını kestiği bütün fabrikalara, açtığı bütün tesislere ve çektiği bütün nutuklara rağmen D.P. önümüzdeki ilk umumi seçimde yenilecektir. Yenilecektir ve hakikaten yazık olacaktır. Kararmayacak kadar parlak görünen bir istikbalin sadece taktik hataları yüzünden solması karşısında acınmamak kabil mi?

*

Bundan altı sene evveli hatırlayınız. Herkes Demokrat Partiyi seviyordu. Hatta Halkçılar bile.. D.P. iktidarının ilk günlerini düşününüz. C.H.P.'nin organı Ulus Menderesin her hareketini -harekete değil, yapanın ismine bakarak- kötülerken, haset tohumları ekerken. Muhalefet vazifesini bir tek şahsı kirletmek sayarken Menderes millet nazarında felç bir roman olmadığı kadar iyi, takdire sayan ve temiz değil miydi? D.P. bu hücumlara son vermek için zor kullanmaya başladığı gün, prestijinden kaybetti. Ne lüzum vardı? Biz bunu kendi mesleğimizden biliriz. İyi hiç bir gazete, "kötüdür" diye kendisine sataşıldığı zaman tirajından kaybetmemiştir. Bilâkis, "kötüdür" diyenlerin kötülükleri zihinlere yerleşmiştir.

Kızmaya, hiddetlenmeye, şiddet göstermeye ne lüzum vardı? İcraatını yaparsın, fabrikanı kurarsın. imarına girişirsin ve işte o zaman "bir avucunda hataların, bir avucunda sevapların" vatandaş huzuruna çıkarsın ve kazanırsan kazanırsın, kazanamazsan "şeriatın kestiği parmak acımaz" deyip muhalefet vazifesine dönersin. Ama sen evvelâ vatandaşın sesini kes, sonra onunla alay eder gibi "yarın huzuruna çıkacağız" de.. Vatandaş sana "hangi cesaretle beyim" demeyecek midir?

Ah, ah! Yarın tarih, Demokrat Partinin talihinin dönüm noktasını gününe gününe ve saati saatine tayin edecektir. Bu, seksen yaşındaki Hüseyin Cahit Yalçının arkasından ağır hapishane kapısının kapandığı gün ve saattir. Bunu iktidardaki büyüklerimize söyleyecek bir akıllı adam aranıyor.

Saygılarımızla **AKİS**

Muhalefet

Çatallaşan işler

Bu haftanın başında pazar günü, saat 11 sularında İstanbulda Teşvikiyedeki bir apartman dairesinin kapısı çalındı. Gelenler gazete fotoğrafçılarıydı. Kendilerine kapıyı açana, meraklı bir edayla sordular:

"— Fevzi Lûtfi Bey buradalar mı?"

Kapıyı açan suale sualle mukabele etti:

"— Fevzi Lûtfi Bey burada mı olacaktı?"

Gazeteciler:

"— Evet, dediler. Saat 11'de İsmet İnönüyü ziyaret edecekti de.."

Apartman dairesi, C.H.P. Genel Başkanının politikayla hiç uğraşmayan bir yakınının eviydi ve İsmet İnönü iki günden beri orada kalıyordu. Gazetecilerin geldiği kendisine haber verildiğinde "nereden öğrenmişler" diye pek şaştı, fakat misafirlerin içeriye buyur edilmelerini söyledi. Sonra yanlarına gitti ve mülâkatın Taşlıktaki evinde olacağını bildirdi, fotoğrafçılardan oraya gitmelerini rica etti. Gazeteciler mülakatta hazır bulunmak arzusunda olmadıklarını lâtife yollu belirttiler; maksadları iki liderin birlikte resimlerini çekmekten ibaretti. Burada da olurdu, orada da:.

Sonra aşağı indiler.. ve beklediler... Zira mesleklerinin gerektirdiği kadar şüpheciydiler, atlatılmak istemiyorlardı. Nitekim aradan bir kaç dakika geçti ve apartmanın önünde bir taksi durdu. Otomobille gelenler Hür. P. Genel Başkanı Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu ve Genel Sekreter İbrahim Öktem idi. İki lider şoförün parasını verdiler ve içeri girdiler. Gazeteciler istedikleri fotoğrafı almışlardı; hemen Taşlıktak eve seğirttiler. Bu sırada apartmanın kapısı önüne bir boş taksi geliyordu. Yarım saat kadar sonra üç politikacı -İsmet İnönü, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu ve İbrahim Öktem- aşağı inip ona bindiler ve mülakata devam etmek üzere Taşlıktaki eve doğru yola çıktılar. C.H.P. Genel Başkanı bu yarım saat içinde, partisinin Hür. P. muhtırasına cevabının bir suretini misafirlerine takdim etmişti. Bir gün sonra Ankarada C.H.P. Genel Sekreter Yardımcısı Turgut Göle bunun aslını Hür. P. Genel Merkezine cevap olarak, bir başka suretini de Cumhuriyetçi Millet Partisi Genel Merkezine "bilgi edinilmek üzere" bırakacaktı.

C.H.P. ve bilhassa Hür. P. cevabın hemen açıklanmamasını uygun gördüler.

İnönü ve Karaosmanoğlu Taşlık mülâkatında
İşbirliğinin ahçıbaşıları

Güç pişen yemek

Cevap, C.H.P. Meclisinin iki gün süren sıkı çalışması sonunda hazırlanmıştı ve bir metin üstünde herkesin mutabakatım almak kolay olmamıştı. Buna rağmen muhtıra, Parti Meclisinin tam fikrini aksettiriyordu. Cuma sabahı İstanbul İl Merkezinde Parti Meclisinin azaları bir araya geldiklerinde işbirliği mevzuun da C.H.P.'nin de son derece hassas olduğu derhal ortaya çıktı. Zira doğrusu istenilirse bu içte C.H.P. kendisinden mütemadiyen fedakârlık istenen bir kodaman vaziyetinde bırakılıyordu. Halbuki eski partinin buna ihtiyacı, öteki partnerlerin ihtiyacından hiç de fazla değildi ve talep edilen müsavata "fedakarlıkta müsavat ile başlamak lâzımdı. Parti Meclisinin azaları bunu, bütün müzakereler boyunca kendilerine prensip ittihaz ettiler ve görüşmeler o hava içinde gelişti.

Bir takım hususlar münakaşa mevzuu değildi. Bunların başında, Muhalefet partileri arasında sıkı işbirliğine taraftarlık geliyordu. Gariptir, İşbirliği fikrine herkes sahip çıkıyordu da hiç kimse bunun tam icabını yerine getirmekte istical göstermiyordu. C.H.P. Meclisi evvelâ Hür. P.'nin muhtırasını tetkik etti. Beliren kanaate göre bu, İşbirliği mevzuunda yeni bir safhanın hayırlı adımıydı ve o adımı attığı için arkadaş Muhalefet Partisi takdire şayandı. Fakat İşbirliği fikri bundan tam altı ay evvel, C.H.P. Meclisinin bir tebliğinde ortaya atılmıştı. 8 Nisan tarihini taşıyan bir Parti Meclisi tebliğinde, rejim meselelerinin halli için Muhalefet Partilerinin işbirliği yapmaları lüzumu hatırlatılmıştı. C.H.P.'liler, o zaman bu teklife karşı Hür. P.'nin takındığı tavrı belirttiler ve müzakerelerin bir kısmı hatıraların tazelenmesile geçti. Hür. P. çekingen kalmıştı; çekingenliğine sebep olarak da, kuruluş halinde bulunmasını göstermişti. O tarihte yeni partinin ileri gelenleri bir kompleks içindeydiler. Zafer Gazetesi Hür.. P.'ni "İsmet İnönü nün kolları arasında dünyaya gelmiş" göstermişti ya, yeni partinin liderleri böyle saçma bir iddiaya karşı omuzlarını silkecek yerde hareketlerile bunun yanlışlığım ispata heveslenmişlerdi. Aslına bakılırsa Zaferin o neşriyatının maksadı da zaten bunu temin etmekti. 8 Nisanda Hür. P. İşbirliği kelimesini ağzına almak istemiyordu. C.H.P. ile aynı safta vaziyet takınmanın parti için handikap olacağı endişesi liderlerin yüreğinden silinmemişti. Bir başka sebep te, eski 19'ların istikballerini pek pembe görmeleriydi. Aralarından bir çoğu her şeyi olmuş bitmiş sayıyordu ve kendilerini en kuvvetli vaziyette hissediyordu. Fakat aradan geçen bir kaç ayın hadiseleri bu kanaatleri çok değiştirmiş ve Hür. P.'ni aleni ve samimi İşbirliğine sürüklemişti. üç Muhalefet Partisi arasındaki meşhur 8 Temmuz beyannamesi vaziyete yeni bir şekil vermişti.

C.H.P. Meclisi durumu kendi zaviyesinden şöyle hülâsa etti: C.H.P. rejim meselelerinin halli için Muhalefet partilerinin İşbirliği yapmasına evvelden beri taraftardır ve bunu 8 Nisanda ilân da etmiştir. Bu taraftarlık 8 Temmuzda öteki partilerin ka-

tılmasıyla ilk fiilî neticesini vermişti. Şimdi Hür. P. yeni teşebbüsü ile İşbirliği yolunda işi daha ileriye götürmek arzusunu izhar etmektedir. Kendisine nasıl bir cevap vermek lâzımdır?

İki kısım mesele

C.H.P. Meclisi böyle bir adımın atılmasına taraftardı ve 8 Temmuzda tesbit edilen vaziyetin yeni şartlara uydurulmasını o da lüzumlu görüyordu. Bu bakımdan Hür. P. muhtırasının ana prensibinde tam bir mutabakat vardı. Rejim meselelerinin halli için üç büyük Muhalefet partisi, aralarındaki münasebetlere daha sıkı bir şekil vermeliydiler. Ancak bazı C.H.P. lilerin Hür. P. tekliflerini bir nevî "nota" olarak aldıkları görüldü. Halbuki aslında bu yanlış bir görüştü ve nota vermek Hür. P.'nin aklından dahi geçmemişti.

Mutedil C.H.P.'liler, eldeki muhtıranın ikiye ayrılması halinde tereddütlerin izale edileceğini hissettiler. Evvelâ rejimin temel meseleleri vardı. Bunda C.H.P. Hür. P. ile tam mutabakat halindeydi. Evet, memleketimizde Demokrasinin kurulabilmesi için rejim meselelerinin Muhalif partilerin İşbirliği ile halledilmesi lâzımdı. Anayasanın değiştirilmesi şartti. İki Meclis ve Anayasa Mahkemesi kurulmalıydı. Mahkeme istiklâli de teminat altına sokulmalıydı. C.H.P. Meclisinin azaları seçim emniyeti bahsinde de Hür. P.'nin yanında yer aldılar.

Fakat bunların haricinde- arkadaş Muhalefet Partisi, kendi muhtırasında bir. takım noktalar daha tesbit etmişti ki C.H.P. onların bir kısmıyla katiyyen mutabakat halinde değildi. Bu noktalar 12 taneydi. C.H.P. Meclisi bunları "rejimin temel meselelerine nisbetle tali mahiyette" telâkki etti. Bunların her biri üzerinde durmak, icabında ilim heyetlerinin görüşlerinden faydalanmak, kısacası karşı karşıya gelip görüşmek lâzımdı. Böyle karşılıklı muhtıralarla o meseleler üzerinde mutabakata varılamazdı. Madem ki prensiplerde mutabakat mevcuttu, oturup konuşmak lâzımdı. Realist C.H.P.'liler, bu konuşmaların öyle bir günde bitmeyeceğini de biliyorlardı.

Partilerin durumu

C.H.P. Meclisinde, tıpkı Hür. P.'nin Recep Pekerin evindeki toplantısında olduğu gibi, öteki Muhalefet partilerinin durumu gözden geçirildi. C.M.P.'nin İşbirliğine katılması faydalıydı; zira Anadoluyu gezen C.H.P.'liler görmüşlerdi ki kendi partilerinden sonra "teşkilât" adına lâyık bir taazzuv gösteren parti C.M.P. idi. Seçimler ise, bir bakıma "teşkilât" demekti. Fakat pek çok yerde C.M.P. için bu bir idare heyeti, hatta bir levhadan ibaretti ve C.M.P. kökleşmiş bir parti sayılamazdı. İdare heyeti veya levha kuvvet alâmeti olmamakla beraber, nihayet bir yayılmanın delili sayılabilirdi. Hür. P.'nde bu bile yoktu.

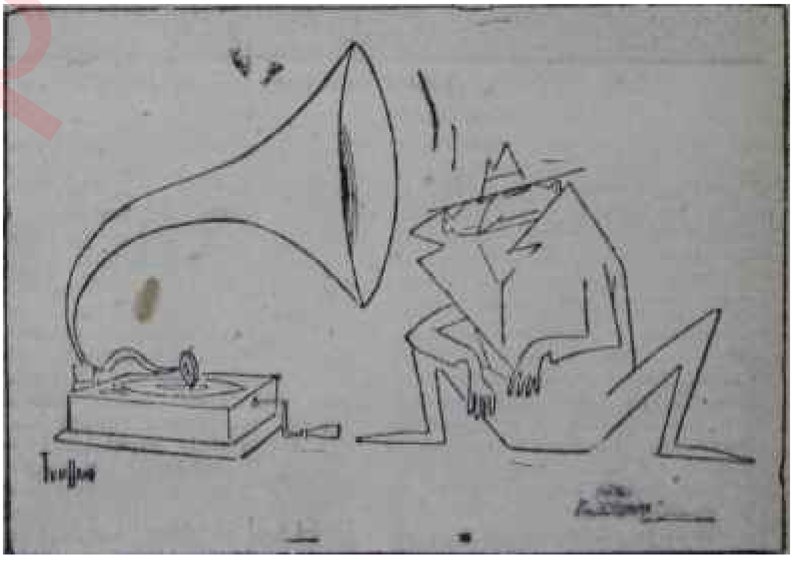
Fethi Çelikbaş

"Cebeci çayırında düdük çalmıyor!".

O zaman görüldü ki Hür. P.'ne karşı tenkidler yalnız C.M.P. den gelmemektedir. C.H.P. Meclisi içinde teşkilâtla yakından teması bulunanlar -meselâ Genel Sekreter Yardımcısı Turgut Göle- İşbirliğine taraftar olmakla beraber her partinin hakiki kuvvetinin mutlaka kaale alınması gerektiğini belirtiyorlardı. Üç Muhalefet partisi seçimlere ayrı ayrı gittikleri takdirde C.H.P. iktidarı alır mıydı, almaz mıydı; o, bir ayrı meseleydi. Fakat her halde ne C.M.P. ve ne de Hür. P. mahdut yerlerin haricinde ciddi bir varlık gösteremezlerdi. İşbirliğine gidilirken bu hakikatlerin bilinmesi lâzımdı. C.M.P. kabineler kuracak kadar hayal âlemi içindeydi; Hür. P. ise muhtırasında ancak müzakereyle halledilebilecek noktalar üzerinde sarih cevaplar beklediğini hissettiriyordu. Halbuki şüphe edilemezdi ki her ikisi de memlekette hakikî bir kuvvet olmak bakımından C.H.P. ile kabili kıyas değildi.

Parti Meclisinin azaları bir İşbirliğine gidilecekse, bunun C.M.P.'li olmasını tercih ettiklerini belirttiler. Bu bakımdan Hür. P.'ne verilecek cevapta bunun ifadesi iyi olurdu. Hür. P.'nin 12 maddesine gelince, bunlar esasta mutabık partilerin uzan müzakereler sonunda varabilecekleri neticeydi. .Seçimlere nasıl gidilecekti? Eşitlikten bahsediliyordu; bunun fiilî şekli nasıl olacaktı? Deniliyordu ki "partiler yeni seçimlerde gösterecekleri adayların beşte birini müstakillerden seçsinler"; bugünkü mevzuat karşısında buna imkân var mıydı'? Yeni Meclisin vazifesini en geç 18 ay içinde bitirmesi teklif olunuyordu; niçin 17 veya 19 ay değil de, 18? Bir müessesan meclisi, gibi çalışacak yeni Meclisin Cumhurbaşkanını ve kendi başkanını müstakillerden seçmesi isteniliyordu; ama bu müstakil kimdi, böyle bir vazifeye lâyık şahıs mutlaka listeye girecek ve seçimi kazanacak mıydı? Sonra unutuluyordu ki Anayasada bir değişiklik yapmak için Meclisin üçte iki ekseriyetine sahip olmak lâzımdı. Hür. P. kendi muhtırasında üç Muhalefet Partisi birleşirlerse ortada D.P. diye bir şey kalmayacakmış havasına kapılmışa benziyordu. Halbuki karşıda gene kuvvetli bir rakip bulunacaktı.

Propagandada yeni bir usûl: Plâklı nutuk *(Gazetelerden)*

YAZISIZ

İSTANBUL'UN ÜÇÜNCÜ

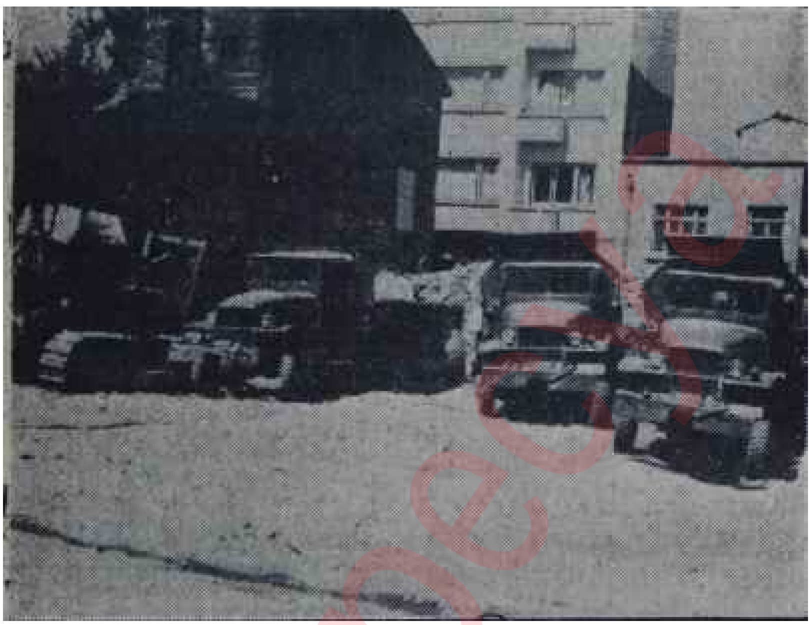
"Mimarlıkta hatalar binlerle tamir edilebilir. Fakat şehircilikte hatalar milyarlara ve.. nesillere malolur."
Henri PROST

En büyük şehrimizdeki son imar gayretlerini -bunlara Batı anlamındaki İmar faaliyetleri diyemiyeceğiz- çeşitli yönlerden incelemek faydalı, hatta şarttır. Bunlar teknik, idari ve politik yönlerdir. Bu diziye daha başkalarını da eklemek kabilse de, netice itibariyle aynı kapıya çıkacakları görülecektir. Bu yünleri aşağıda sırasıyla -ve oldukça kısaltılmış bir şekilde- incelediğimizde bu faaliyetlere neden Batılıların anlamında "İmar faaliyetleri" denemiyeceğinin kısmen olsun anlaşılacağını umuyoruz.

*

Yani şehirlerin plânlara göre yapılması, mevcut şehirlerin de yine plânlara göre geliştirilmeleri eski çok eski bir metoddur. Romalılar ve Yunanlıların, hattâ daha önceki medeniyetlerin çağları, böyle şehir nümuneleriyle zengindir. Uzun bir karanlık devreden sonra Rönesans'ı takibeden çağlarda plânlama gayretleri yeniden görülmüştür. Bunlar daha ziyade devrin politik bünyesinin icabı olarak monarkların ve tiranların şahsi teşebbüs ve arzuları şeklinde tecelli etmiştir.. Fakat bizim, bugün anladığımı mânada Şehircilik ve Şehirlerin planlanması, 18 inci yüzyılın nihayetinde İngilteredeki makine ihtilâlim takibeden "şehirlere göçme" hareketinin neticesi olarak, uzun ve çok meşakkatli, mücadelelerin -politikacılarla uzmanların çekişmeleri- sonunda meydana geldi.

19 uncu yüzyıldan itibaren Avrupa da bir çok devletler Şehirciliğin sosyal önemini kabul etmişlerdi. Ancak devlet başka, şehir başkadır. Şehirlerin sahipleri devletler değil, belediyelerdir. Bu bakımdan Şehirciliğin kollektif anlamının yayılması Devlet - Belediye uyuşması sonunda oldu. Avrupada Hemşerilik psikolojisi çok eski çağlardan, sınıf şuuru da üç yüzyıldan beri yerleşmiş olduğundan şehirciliğin devletler veya belediyeler elinde "kanunlaşması", toplumun siyasi gelişmesine muvazi olarak cereyan etti. 19 uncu yüzyılın ilk yarısında sırasıyla Almanya, İngiltere, İsveç ve Fransa, Şehir Belediyelerinin bir plâna sahip olma "mecburiyetini" koymuşlardı. Bu plânlar kanun demekti. Değişmeleri yine kanunlar la olduğu gibi yanlış tatbikatlarından dolayı mesul idareciler de yine kanuna teslim edileceklerdi. Uzmanlara hazırlatılan bu plânlar bütün keyfi müdahaleler ve şahsî kaprislere de set çekmekteydi. Son yıllardaki otomobil ve motor ihtilâlinin bütün genişliğine, savaş sonu sosyal dalgalanmalarının bütün hercümercine rağmen Avrupa şehirlerinin "işler halde" kalmaları toplum şuurlarının fiiliyat alanına çok erken tesir yapabilmesindedir. Teknik Üniversitede bir hocamızın söylediği gibi -ne yazık ki o da meslektaşlarının çoğunluğuyla son yıllarda kör ve dilsiz kalmayı tercih etmiştir- bir toplumun seviyesi kişinin şuurundan topluluğun harekete geçişindeki süratle orantılıdır...

Yollar açılıyor

*

Bütün devirler boyunca kendi haline terkedilen İstanbula bir iki yerli ve yabancı geçici müdahale istisna edilirse, ilk ciddi şehircilik ve plânlama teşebbüsü ancak yirmi yıl önce yapılmıştır. Prost'un "Nâzım plânı" uzun etüdlerden sonra belediyece kanunlaştırılmıştır. "Nâzım Plân", her şehircilik plânı gibi çok uzun vadeli olup kendisinden sonra gelecek plânlara "önderlik edecek", onları "yönlendirecek" mahiyettedir. "Plân directeur" tâbiri, onun bu vasfını kâfi derecede açıklamaktadır. Prost, 1937 de hazırladığı bu plânla İstanbulun ilkelerinden hareket ederek iskân, sanayi, liman, ulaştırma, genişleme, ana şiryanlar gibi temel dâvaların çözümlerini bulmağa uğraşmıştır. İstanbul bu bakımdan tam bir hercümerç içindeydi. Değil istatistikler, kadastro plânlarından hile haberi olan yoktu. Devirler boyunca yangınlar ve kaygısızlar tarafından devamlı bir katliama uğratılmış olan bu "Cennet-i âlâ" pek yeryüzüne inecek gibi görünmüyordu. Prost'un plânı İstanbulun tarihinde çok önemli bir dönemeçtir. Prost, plânının yanına ehemmiyet sırasına göre bir de istimlâkler planı ilâve etmiş, bunun merhalelerini ve inkişaf istikametlerini açıklamıştır. Bu plânlar ve ek raporlar -eğer hâlâ yok edilmedilerse- iki yıl öncesine kadar İstanbul Belediyesi arşivlerinde mevcut idiler. Arzu edenler görebilirlerdi..

*

Atatürk köprüsü yapılmamış, Aksaray - Tepebaşı ekseni tahakkuk ettirilmemiş olsaydı bugünkü tıkanıklık İstanbulu çoktan boğmuş olacaktı. Demokrasimizin ilk tekmesiyle kovduğumuz Prost'a, İstanbul halkı, sadece bunun için ne kadar teşekkür etse azdır. Prost'un tasarladığının yirmide biri faile yapılmadı. Yapılamadı. İmkanlar olsa da hepsi yapılamazdı. Şehircilik plânları bir nesil, beş nesil için değildir. Hiç bir şehirci eserinin tannanını görecek kadar uzun ömürlü yaratılmamıştır...

Savaş yıllarından sonra Prost yeşil sahalar, yeni yollar, İstanbulun abidelerini kıymetlendirme, hele son basın toplantısında çok işittiğimiz "perspektiv görünüş" leri meydana çıkarma, düğüm noktalarını çözme, turistik yollar, turistik bölgeler gibi davaları sekiz yıl önce ve yine Nâzım plân gereğince ele almıştı. Fakat bunun için istimlâklar lâzımdı; bazı kimseleri itelemek; bazı kimseleri pek sevdikleri malların-

FETHİ HİKAYESİ

Aydemir BALKAN
(Yüksek Mimar)

dan ayırmak lâzımdı. Bunlar İstanbulluların yüzde biri bile değildi. Ama servet ve dolayısıyla nüfuz sahibiydiler. Hele yeşil sahalarda inşaatı yasaklama, kar peşinde koşan çok açıkgözü tedirgin etmekteydi. Vakta ki iktidar değişti, yeni hükümetin İstanbul için ilk icraatı "Nâzım plân teranesiyle vatandaşın mukaddes mülküne yapılan tecavüz"ün durdurulması oldu. Prost ve Nâzım plân, en insafsız ve mesnetsiz hücumlara mâruz kaldı. Aç ve açık gözlüler, her türlü yollara başvurarak yapılmak istenenleri baltalıyorlardı. İdari cihazlar, icraat mekanizması, politik endişelerle bu hilelere, bu yaygaralara göz yumdular; hatta ilimden nasibi olmayan bir takım insanlara da, suni gerekçeler yaptırdılar, söylettiler. Neticede Prost'un Nâzım plânı, muhteviyatı pek te açıklanmayan bir kararla reddedildi. Prost memleketine dönmeye mecbur kaldı.

Bir uzman, bir ilim adamının eseri veya tasarladıkları ancak yine uzmanlar veya ilim adamları tarafından tartışma konusu olabilir. Daha iyisi, daha elverişlisi, daha güzeli yine onlar vasıtasıyla öğrenilebilir. Prost'un plânı elbet mükemmel değildi. Hiç bir şehircilik plânının otuz yıldan önce tam kıymeti anlaşılamaz. Ancak, yeni iktidarın zamanında, tozdan pek ferman okunmuyordu. Yıllar geçti. Bugün yıkmağa çalıştığımız bir çok yerlerde -Nâzım plânın İstimlâk bölgelerinde bir birinden çirkin bir sürü bina yapıldı. Genişletilmesi düşünülen yollara evler, açılacak meydanlara depolar, sayfiye bölgelerine apartmanlar, yeşil sahalara atelyeler, müstakbel çocuk bahçelerine garajlar, dinlenme ve sükun bölgelerine tamirhaneler, turistik mevkilere tütün depoları, hepsi birbirinden çirkin hepsi birbirinden zevksiz binlerle eciş bücüş inşaat yapıldı (Ruhsatları, tarihleri ile birlikte kazalarda, Fen müdürlüklerindedir).

*

Fakat İstanbulun katliamı bitmemişti. Bu "Har-ı iştiha" devam ediyordu. İstanbula iki büyük suikast daha yapıldı. Şehrin tam ortasında, Salıpazarı; Boğazın tam ağzında, Haydarpaşa limanlan kaygusuzca ilme ve estetiğe, hatta sağduyuya meydan okurcasına inşa edilmeğe başlandı. Bu iki limanın yerlerinin, ne kadar isabetsiz, ne kadar hatalı olduğunu görmek için şehirci olmıya, denizci olmıya, hatta mimar olmıya lüzum yoktur. Limanların şehirlerden millerle öteye atılması gerekçesi, yüzyıllarca evvel anlaşılmıştır. Arkasını şehrin en gözde iskân bölgelerine vermiş Salıpazarı limanı, tepelerle deniz arasına sıkışacak, arkasındaki şehir trafiğini de, kendini de, zamanla boğup bitirecektir. Şehir deniz hatlarının en kesif bir yerinde, arka sında gelişecek ve genişleyecek bir hinterlandı olmayan Boğaz methalindeki Haydarpaşa limanı da ergeç "tebdili mekân" eyleyecektir. Ama bütün bunlar nesillerimize sonsuz emeklere, sonsuz külfetlere ve.. milyarlara mal olacaktır. Bir taraftan trafiği kolaylaştırmak için çareler ararken, şehir, içi ve şehir dışı trafiğini boğacak, normal genişme yollarını tıkayacak olan bu iki muazzam düğümün inşası, değil şehircilik ilminin, lise talebesinin aklının bile alacağı şey değildir.

Yeni iskân bölgeleri faslı daha da acıklıdır. İstanbula yapılması lâzım gelen hizmet şehri büyütmek değil küçültmek olmalıdır. Şehrin ortasında yangın yerleri, boş arsalar, kesafeti hiçe yakın geniş bölgeler varken arsa spekülatörleri, açıkgözler, Şehri Florya veya Kavaklar istikametine taşımağa başladılar. İstanbulun belediyesi Beyazıtın. Üsküdarın yoluyla, suyuyla, mektebiyle başedemezken beş yıldır Levente. Çekmeceye, Sarıyer tepelerine, Maslak sırtlarına, Maltepe dağlarına para koşturmağa mecbur kaldı. İşin tuhafı bütün bunlar Belediye Meclislerinin, Daimi Komisyonların, Belediye Müşavirlerinin, Fen adamlarının rızası veya müsamahası -farkın önemi yoktur- ile oldu. Prost'tan sonra Belediyeye celbedilen ve geçen yıl istifa eden "Müşavir uzmanlar"a gelince.. Onlar liman ve yeni iskân bölgelerinin kendi protestolarına rağmen yapıldığını iddia etmektelerse de yardımcıları ve eski mesai arkadaşları aksini ileri sürmektedirler. Hakikat, elbet istişare zabıtlarından ve raporlardan anlaşılacaktır.

İstanbulun nüfus hareketlerini kontrol diye bir şey düşünülmedi. Geçen yıl bu sütunlarda incelediğimiz bu konu, önemini çok daha şiddetli bir şekilde muhafaza etmektedir. Demografik plânlama diye bir endişe kimsenin aklından geçmedi. Külfetlerine, zahmetlerine zaten yetişilemiyen zavallı şehir bir sürü köksüz ve kimsesiz kalabalığa açık tutuldu. Geçen Eylüldeki sosyal çatışmalar uzmanlarımız için tehlike çanları olmalıydı. Bütün bunlar yetişmiyormuş gibi Bulgaristan muhacirlerini İstanbula yerleştirmeyi tav siye edecek akıllılar çıktı. Devlet, belediye ve yasa mefhumlarının zayıflaması, şehri zaten bir keşmekeşe batırmıştı. Yasak bölgelerde imalâthanelerin, atelyelerin inşası trafiği büsbütün içinden çıkılmaz hale soktu. Elhasıl şehir, bugünkü berbat, geri vaziyetine geldi.

*

Belediye hizmetlerinin işlemesi bakımından şehir. Prost'tan yıllarca evvelki durumuna dönmüştür. Belediye bütçesinin artmasına, gelirlerin çoğalmasına rağmen Şehir de, Belediye de gayet fakir düşmüştür. Devletten dilenmeden koskoca şehir, önemli bir şey yapamamaktadır. İstanbulun son yıllarda idari sorumluluğunu yüklenenler gelecek nesillere. İstanbulluların evlâtlarına, torunlarına, hatta onların çocuklarına sonsuz zahmetler, masraflar, külfetler yüklemişlerdir. Şimdiki tersine gayretlere bakılırsa (Salıpazarı, Haydarpaşa, Zümrüt vs.. evler), bu külfetler daha da artacaktır. Fakat zararın neresinden dönülse kârdır. Bu himmet te ikaz rolü ile vazifeli olduklarını hatırlamaları icabeden teknisyenlerimize düşmektedir. Fakat iktidarı "Meğer ne büyük şehirciymişiniz" diye öven şarklı âlimlerimizden bu himmeti beklemek, belki de fazla iyimserliktir..

Gelelim bu gün yapılmak istenenlere.. İstanbuldaki son imar gayretleri, yeni meydanlar, genişletilecek yollar, tanzim edilecek kavşaklar yeni yollar ve yeşil sabalar harfi harfine Prost tarafından 18 yıl önce Nâzım plânla tespit edilmiş ve raporla Belediyeye sunulmuş tasarılardır. Nâzım plân, İstanbul Belediyesinde İmar Müdürlüğünde holde henüz asılıdır. Kaçırılmadan bir defa görmek, İstanbulluların yararına olacaktır. Teni kesifler, yeni buluşlarmış gibi memleket efkârına ilân edilmek istenilen tasarılar Prost'un ve yardımcılarının alınteridir. Hasıraltı edilen raporları da elbet bir gün ışığa çıkacaklar bulunacaktır.

Ancak bugün yapılmak istenilen faaliyet Nâzım plânın kolay ve nisbeten gösterişli kısımları, anadavaları halletmeden, prensipler atlanarak boyanan yaldız taraflarıdır. İstanbulun asıl sahibi olması icabeden valinin mecburi seyahatlerle yerinden uzaklaştırıldığı bu haftalarda, basın konferanslarıyla umumi efkârın alâkası başka yönlere celbedilmekte, dünyanın hiçbir devletinde bu asırda görülmedik bir şekilde devletin iç ve dış politikasıyla, "âli menfaatleriyle" sorumlu olan hükümet cihazı bir şehrin trafiği ve meydanlarıyla uğraşabilecek vakti bulmaktadır..

Pek iyi, diyeceksiniz ki "ya Prost'u, tasanlarını, Nâzım plânı reddeden Belediye. Meclisleri, komis yonlar, devlet erbabı". Burada işin idari ve politik faslına geliyoruz ki, bu başlı başına ayrı bir fasıldır.

Turgut Göle
"Önce kuvvetleri ölçelim!"

Sonra, Hür, P. rejimi kurtarma mücadelesini C.H.P.'ye nazaran pek platonik görüyordu. İstiyordu ki Muhalefet partileri, mücadelelerinin D.P. yi iktidardan düşürmeye matuf bumadığını ilân etsinler ve desinler ki "Rejimimizin bugün içerisine düştüğü buhranlı durumdan kurtarılması imkanları yeni seçimlere kadar Türkiye Büyük Millet Meclisindeki ekseriyeti dolayısıyla hukuken ve fiilen iktidar partisinin elindedir; iktidar partisi bugünden memleketi bu buhrandan çıkarmağa ciddi olarak tevessül ettiği taktirde Muhalefet partileri olarak kendisine her türlü müzahereti göstermeye amadeyiz". C.H.P. Meclisinin tecrübeli azaları bunu pek çocuğumsu buldular. İktidar, eğer rejim meselelerini halletmek isterse Muhalefetin müzaharetine muhtaç değildi ki... Elbette mücadele, D.P.'yi İktidardan düşürmeye matuftu. D.P. iktidardan düşmeliydi ki üç Muhalefet partisi bir koalisyon halinde o mevkie gelsinler ve memleketin Hayrına olan fikirlerini tatbik mevkiine koysunlar. Bu fikirleri D.P. tatbik ederse, öteki siyasî partiler kapılarını kapayıp, gene bir Hür. P. mensubunun, Fethi Çelikbaşın tâbirile Cebeci çayırında düdük çalmaya mı gideceklerdi ? Elbette ki kayır!

O halde ne yapılmalıydı?

C.H.P.'nin kararı

Yeni Meclisin adıymış, vazife göreme müddetiymiş, Cumhurbaşkanlığıyım?, eşitlikmiş.. Bunlar meselenin tali taraflarıydı. Kategorik fikirlerle bir netice alınamazdı. Ortada bugünden halli icap eden, üzerinde böyle muhtıralarla mutabakat veya ademi mutabakat bildirilebilecek bir tek husus vardı: Muhalefet Partileri 1968 seçimlerinin 14 Mayıs 1960 veya 2 Mayıs 1964 seçimlerinin şartları ve mevzuatı içinde yapılmasını sağlayabilmek için iktidarın karşısına tam bir fikir ve hedef beraberliği ile mücadeleye başlamayı kabul ediyorlar mıydı, etmiyorlar mıydı?

Zira iktidarın bugünkü durumu karsısında, C.H.P.'ye göre, dürüst ve serbest bir seçimle Muhalefet koalisyonu muhakkak ekseriyeti sağlardı. Ama, her üç parti de iktidarın 1954'ten sonra getirdiği yeni hükümlerle vatandaşın seçimde iradesini serbestçe belirtmesine imkân bırakmadığını ilân etmemişler miydi ve mahallî seçimleri bu sebepten boykot etmemişler miydi? Muhalefet partilerine mahallî seçimlere bile katılmak fırsatını vermeyen bir mevzuatın umumî seçim sırasındaki tatbikatı ne olacaktı ? Farzedelim ki Muhalefet partileri seçimlerde müsavat esası üzerinden işbirliği yapacaklarını bugünden ilân ettiler; evvelâ şartları değiştirmedikçe bunun faydası neydi? Partiler müşterek bir gayretle, iktidarın karşısına seçim mevzuatının değiştirilmesi hedefile çıkmalıydılar. Bu maksadla bir araya geldikten sonra, otururlar, mesuliyetlerini müdrik olarak konuşurlar, yeni Meclisin adını da koyarlar, müddetini de tesbit ederler, Cumhurbaşkanlığı meselesini de hallederler, müsavatın esaslarını da kararlaştırırlardı. İmkânlar belli olmadıktan sonra, muhayyel imkânlara nazaran nasıl kat'i vaziyetler alınabilirdi?

Dialog

Başbakan Malatyada ne güzel demiş:

"— Karşı partinin seçimleri kazandığı bu vilâyette yapılan tezahürat, milli teşahüdümüzün en güzel örneğidir"

Ah, sevgili Başbakanımız, bir de Kırşehirliler zatı âlinize aynı şeyi söyleyebilseler.

Hür. P. içinde ilk tepki

Hür. P.'nin C.H.P. muhtırası karşısındaki ilk reaksiyonu müsbet olmadı. Kurucuların bir çoğu cevabı muğlak buluyorlardı. C.H.P. belirli mevzularda fikir belirtmekten, vaziyet almaktan çekinmişti. Bu haftanın başında pazar ve pazartesi günü Recep Pekerin evinde C.H.P.'nin tutumu aleyhinde bir çok söz söylendi. Siyasî Akademi havası içinde işe başlamış olan bâzı Hürriyetçiler, bu kadar parlak fikirler ortaya attıkları halde, bunlar üzerinde durulmamış olmasını hazmeder görünmüyorlardı. Ama ilk hislerin ateşi yatıştığında C.H.P.'nin cevabının son derece müsbet olduğunu sezenler arttı. C.H.P. ne diyordu: Tek başıma iktidar istemiyorum, Muhalefet partileri olarak oturup konuşalım. Bu, Hür. P.'nin 12 maddelik muhtırasına nazaran daha yumuşak, daha "supl" ve tabiî çok daha politik vaziyet almaktı. Üstelik C.H.P. üçüncü Muhalefet partisinin cevabının beklenmesini tavsiye ediyordu. Hür. P.'nin akademik politikacıları kesinliği öylesine ileriye götürmüşlerdi ki muhtıralarının sonunu "Teklifimiz hakkındaki Umumî İdare Heyetiniz kararını 30 Eylül 1956 tarihine kadar bekleyeceğimizi ifade etmek isteriz" diye bağlamışlardı. Bu adeta bir ültimatomdu.

Pişmiş aşa soğuk su

İşte bu sıralardadır ki C.M.P.'yi memleket meselelerinde söz sahibi, ciddi bir parti olarak telâkkiye kendilerini alıştırmaya çalışanlar bu partinin Genel Sekreterliği tarafından yayınlanan bir bültenle tekrar hayal sukutuna uğradılar. Genel Sekreterin bildirdiğine göre C.M.P. memleketi idare etmeye ehil olduğunu ispat etmişti. Nasıl ? Bir piyango tertiplemiş, bunu çekmiş, ikramiyeleri dağıtmıştı! Organizasyon kudretini böylece ispat eden bir partinin, artık memleketi idare edip edemeyeceği bahis konusu mu olurdu?

Doğrusu istenilirse, asıl bahis konusu olan şuydu: Bu partinin içinde aklı selim sahibi kimse yok muydu ? Varsa, Allah lillah aşkına ortaya halâ çıkmayacak mıydı?

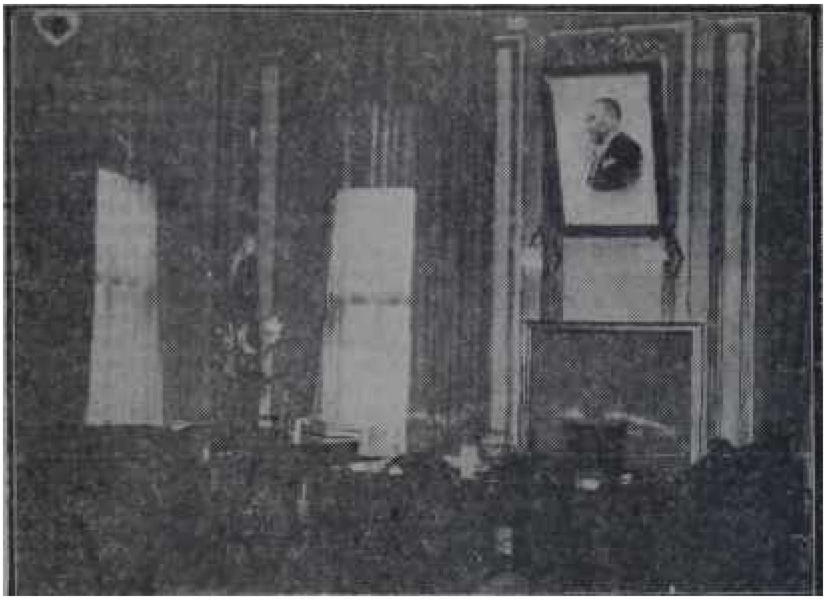
İstanbul

Altı senenin sonunda

Bu haftanın başında salı günü, İstanbulun valisi ve belediye baş-

F. K. Gökay
Gurbete gidiş

İstanbul Vilâyet makamı
Dinamizm bekliyor

kan vekili uzun isimli F.K.G., her zamanki gibi bütün gazetelerin arasından seçip Yeni Sabahı ilk olarak ele aldığında aradığını bulamadı. Aradığı "Küçük valinin maceraları" idi. Hayli zamandan beri gazetenin karikatüristlerinden Nihad Bali böyle bir seriyi devam ettiriyordu. "Küçük vali" F.K.G. idi. Basın Kanunundaki yeni tadilattan sonra genç karikatürist bir ara tereddüde düşmüştü. Öyle ya, resmi sıfatı haiz şahısları küçük düşürmek suç sayılacaktı. Karikatür ise pek âlâ küçük düşürmenin aleti sayılabilirdi. Fakat F.K.G. Nihad Baliye teminat vermişti. Kendisi latifeden anlayan bir idare adamıydı. Üstelik bilirdi ki müstehziyane dahi olsa bahsedilmek, hiç bahsedilmemekten iyidir. Bu bakımdan seriye devam edilmeliydi. Dâva açmak asla bahis mevzuu olmayacaktı.

"Küçük valinin maceraları"nı alâkayla takip eden sadece F.K.G. değildi. Yeni Sabahın diğer bir çok okuyucusu da bu seriden hoşlanmıştı. Zira Nihad Bali, hakikaten zaman zaman hoş çizgiler çekiyordu. Fakat bu haftanın basında salı sabahı F.K. G. de, okuyucular da "Küçük vali"ye ayrılan yerde bir başka kahramana rastladılar. Bu. "Safi" idi. "Safi" bir kalp hırsızı, bir Don Juandı. Nihad Bali bundan böyle F.K.G. nin değil, çapkın kahramanın maceralarını çizecekti. Emir doğrudan doğruya gazetenin sahibinden gelmişti. Floryadan -şimdi kış geldiğine göre, Park Otelden- esen rüzgârlar anlaşılan öyle bir istikamet almıştı.

Meşkuk bir durum

İstanbul valisinin durumunda bir müddetten beri tuhaflık seziliyordu. Şehirde adına "Büyük İmar Hareketi" adı verilen kampanyaya devam ederken, F.K.G. nin malûm ihtiyatıyla Avrupaya gitmiş olması nazardan kaçmamıştı. Sonra dönmüştü ve görmüştü ki kendi odasında Başbakan Adnan Menderes çalışmaktadır. Hem de, şehir işleri üzerinde çalışmaktadır. F.K.G. gene malûm olan ihtiyatı ile yan taraftaki küçük bir odaya geçmişti. Fakat Başbakan, aynı çatı altında bulundukları ve eldeki mevzu İstanbul olduğu halde valiyi nezdine çağırmamıştı. Bu, günlerce böyle devam etmişti. Başbakan F.K. G. nin mevcudiyetinden habersiz görünüyordu. Şehri dolaşıyor, direktif veriyor, tetkik yapıyor, fakat İstanbulun valisini hep unutuyordu. Meşhur basın toplantısı günü de yanında F.K.G. Avrupadaydı. yeni valinin rakibi eski vali, Dr. Lütfi Kırdar vardı. Kulaktan kulağa söylenen, F.K.G. nin yıldızının sönmeye yüz tuttuğu idi.

Doğrusu istenilirse F.K.G. "Büyük İmar Hareketi" mevzuunda dinamik iktidarın arzuladığı dinamizmi gösteremiyor, bir takım ihtiyatlı hareketlere tevessül ediyordu. Meselâ istimlâk bedeli bulmadan istimlâk yapmaya, karar almadan bina yıkmaya, vatandaşa yer bulmadan onu yerinden etmeye pek yanaşmıyordu. Şerefiye işine gelince, -Yeni Sabahın yazdığına göre artık İstanbulda 1 numaralı beddua "İnşallah arsanın önünden yol geçer" idi- F.K.G. ondan hukuken ve kanunen tamamile uzak kalmayı tercih etmişti. F.K. G. nin ihtiyatına sebep meşhur 6 Eylül hadiseleri ile alâkalı tahkikat idi. Vali o gecenin hatırâsını unutmamıştı ve mesuliyetsizlik kararı alıncaya kadar çektiği üzüntüyü hâlâ hatırlıyordu. Halbuki F.K. G. böyle şeyleri sevmezdi. Onun, musikiden hoşlanan bir ruhu vardı ve elindeki bir plâk kolleksiyonu herkesin ağzındaydı. Fakat plâklar her şeyi halletmiyor olmalıydı. F.K.G. artık icraatı için yazılı emir talep ediyor, zaman zaman "para bulamam" diye tutturuyordu. Evet, İstanbul valisi arzulanan dinamizmi gösteremiyordu.

Diğer taraftan Başbakanın dostları da hep F.K.G. nin dostları arasından seçilmiyordu. Validen şikâyetler artmıştı. Onun C.H.P. ile el altından temas ettiği dahi ileri sürülüyordu. F.K.G. "Büyük İmar Hareketi"ni kısacası sabote edyordu! Köstekle şehirler imar olunamazdı. İstanbul yeni baştan yaratılıyordu. Üçüncü fetih-

Gökay'ın halen çalıştığı oda
Ricad hattı

ten bahsedilmemiş miydi? F.K.G. Sultan Mehmedin ordularına layık bir kumandan olamazdı. Dinamizm! İstanbula bu lâzımdı..

İşte Yeni Sabahın sahibi "Küçük valinin maceraları"na son verilmesini böyle bir sırada emretti.

Sönen ışık

Zira kim ne derse desin F.K.G. nin popüler olduğunu inkâra imkân yoktu. Hele bu esnada valilikten uzaklaştırılırsa bu vasfı büsbütün kuvvetlenecekti. Halk, en ziyade fiziğinden dolayı onu seviyordu da.. Sonra, pek fazla ciddiye alınmayan bir babacan hali de vardı. Valilikten ayrılırsa ne olacaktı?

Herkes biliyordu ki F.K.G. iktidar değişikliğinden sonra mevkiini muhafaza etmesini iki büyük Demokrat arasındaki ihtilâfa medyundu. O ihtilâf zamanında Adnan Menderes F.K.G. nin yanında , yer almış, fakat F.K.G. az sonra kendisini sevmeyenlere dahi sevdirmişti. Şimdi konjonktür pek bilinmiyordu.

Her halde bilinen "Büyük İmar Hareketi" esnasında Park Otel rüzgârlarının "Küçük vali"yi Yeni Sabahtaki yerinden ettiğiydi. Anlaşılan rüzgâr o istikamette kuvvetliydi.

Hükümet

Bir gözde şahsiyet

Bu haftanın başında Erzurumda Başbakan Adnan Menderesin ağzından çıkan iki isim insana gayrı ihtiyarî bir üçüncüsünü düşündürdü. Şeker fabrikalarından bahsederken Hükümet Başkanı bugünkü İşletmeler Bakanı Samed Ağaoğlunun gayretlerini övmekle kalmadı, eski İşletmeler Bakanı Sıtkı Yuvalıyı da -yanındaydı- minnetle andı. Söylediğine göre fabrikalar, biraz da onların eseriydi. Samed Ağaoğlu!.. Evet, iyi. Sıtkı Yırcalı!. O da, öyle. Ama bu iki İşletmeler Bakanının arasında, gene Adnan Menderes kabinelerinde bir başka zat aynı mevkii işgal etmişti. Maamafih Başbakanın ondan bahsetmeyişini tabii görmek lâzımdı, zira Sıtkı Yırcalının halefi ve Samed Ağaoğlunun halefinin adı Fethi Çelikbaş idi. Devam eden bir politikaya emeği geçmiş kimselerden bahsederken Samed Ağaoğluyu ve Sıtkı Yırcalıyı bir arada anmanın akla derhal Fethi Çelikbaşı getireceğini Adnan Menderes elbette ki bilirdi. Ama bir müddetten beri refakatinde dolaştırdığı Sıtkı Yırcalıya bu iltifatı yapmakta fayda görmüştü. Nitekim bir sonraki törende kendisine uzatılan makası, büyük bir lütufkârlıkla Sıtkı Yırcalıya uzattı ve onun elinin uğurunu ortaya koydu. Halbuki işin aslında bu lûtfun Samed Ağaoğluya tevcihi gerekirdi. Her şey gösteriyordu ki Sıtkı Yırcalı için Meclisin açıldığı şu sıralarda "bir şeyler" düşünülmektedir. Kabinede boş yerler olduğu gibi Meclis Başkanlıklarının da seçimle yapıldığı hatırlardaydı.

Sıtkı Yırcalı
Gurbetten dönüş

Sıtkı Yırcalı Başbakana yanında ilk, İstanbul da görünmüştü. Anadolu Ajansı Adnan Menderesin şehirde tetkikler yaptığını bildirirken refakatinde Balıkesir milletvekili Sıtkı Yırcalının da bulunduğunu haber vermişti. Tahmin olunduğuna göre Sıtkı Yırcalıya ilk teklif edilen Maliye Bakanlığıydı. Fakat eski Ekonomi ve Ticaret Bakanı bunu kabul etmemişti. Halbuki Sıtkı Yırcalının malûm hadiselerden önce bu bakanlığı hararetle arzuladığı -Hasan Polatkan dahil- herkes tarafından biliniyordu. Fakat şimdi, Sıtkı Yırcalının mesuliyeti daha az bir makamı tercih ettiği söyleniyordu. Belki bir Devlet Bakanlığı.. Yahut daha iyisi, Mecliste vazife. Meclisteki vazifenin Başkan Vekilliği olmayacağı tabiiydi. Sıtkı Yırcalı tıpkı Refik Koraltan gibi Partinin Genel Kurulu azasıydı ve milletvekilleri arasında -1950'den bu yana hayli kaybetmiş olduğu halde- tutuluyordu.

Samed Ağaoğlunun nasıl bakan olduğunu hatırlayanlara Sıtkı Yırcalının Başbakan nezdindeki vaziyeti ve Menderesin ona karşı tutuma çok natuktu. Doğuya yapılan bir yurt seyahatinde Balıkesir milletvekiline ver ayrılması ve bilhassa bu yerin çok yüksekte bulunması söylentilere kuvvet verecek mahiyetteydi.

Boşlukları doldurma zamanı

Kabinedeki münhallere bu haftanın ortasına kadar hiç bir tayin yapılmamıştı. Gerçi Devlet Bakanı Şem'i Ergin Millî Müdafaa Bakanlığında âdetta asil olmuştu. Ama Dış İşleri Bakanlığına kimin getirileceği henüz meçhuldü. Bazı kimseler Ethem Menderesin oraya getirileceğini söylüyorlardı. Fakat bu, tahakkuku pek vârid olmayan bir ihtimaldi. Ethem Menderesin kendisini bir Başbakan olarak yetiştirmekte olduğu ki bundaki başarısını ve ümid veren halini görmemek, mümkün değildi; Ethem Menderes daima son decere dikkatliydi- gözden kaçmıyordu. Dış İşleri Bakanlığının iki belli başlı talibi vardı: Samed Ağaoğlu ve Zeyyat Mandalince. Fakat bir "outsider" her zaman için mümkündü.

Münhal bakanlıklar iktidar milletvekilleri arasında kalp yakmakta devam ediyordu. Gerçi Ethem Vassafın bu devre Meclise girmemiş olması yakıştırma tayinlerinin cazibesini azaltıyordu ama, gene de fantezi sayılacak isimlerin zaman zaman ortaya atılması Ankarada günlük hadise halini almıştı. Fakat Adnan Menderes'in kabinesindeki boşlukları Meclisin faaliyete geçmesinden önce dolduracağı sanılıyordu. Bu bakımdan bu hafta salı günü Başbakanın Doğu seyahatinden İstanbula değil, Ankaraya gelmesi alâkayla takip edildi. Fakat Cumhurbaşkanı yoluna devam ettiğinden ümidlilerin biraz daha beklemeleri gerekiyordu. Bu ise kendilerine ancak fayda sağlardı.

— İYİ AMA, BU ADAMLAR MEMLEKETLERİNİ NASIL İDARE EDEBİLİYORLAR!..

D E M O K R A S İ

A. B. D.

Değişen hava

Gecen ayın ortalarına gelene kadar, Amerikada seçimlerin neticesi hakkında konuşulduğu zaman, söze "Eğer Ike'ın - yaş : 61 - sıhhî durumunda bir değişiklik olmazsa..." diye başlanıyordu. Yani dünyanın en büyük devletini kimin idare edeceği sadece tıbbî bir mesele olarak görülüyordu. Meslekleri seçim falcılığı yapmak olan gazeteciler, siyasî ilimler mütehassısları ve halk efkârının nabız ölçücüleri yerlerini doktorlara bırakmışlardı.

Ike'ın sıhhati şimdilik - çok şükür - iyi gitmekteydi. Doktorlar çok sevdiği golf oyununa müsaade ediyorlardı. Bütün ümitlerini Ike'a bağlamış olan Cumhuriyetçilerin gönülleri ferahlamıştı. Nutuklarına "Kendimi gayet iyi hissediyorum.." diye başlayan Eisenhower, seçmenlerinin endişelerini dağıtmıştı. Seçim artık "çantada keklik" sayılabilirdi. İlle bir ihtiyat payı bırakmak isteyen vesveseli Cumhuriyetçiler bile artık, "Seçimi kaybetmemiz için bir sebep var: Kazanacağımıza olan aşırı itimadımız!." diyorlardı.

Fakat gecen haftanın başlarında bu hava birden bire değişti. Artık secimin neticesinin evvelden belli olduğunu hiç kimse iddia edemiyordu. Stevenson'un Ike'ı mağlup etmes ihtimali artık imkansız addedilmiyordu. Tıbbın elinden yakalarım kurtaran siyaset tahmincileri seslerini tekrar duyurmaya başladıkları için memnuniyet içindeydiler. Bu değişikliğin sebebi neydi ?

Hikâyenin başlangıcı Maine eyâleti vali seçimlerine raslıyordu. Bu eyaletin genç Demokrat valisi Muskie, şimdiye kadar görülmemiş bir ekseriyetle, Cumhuriyetçi rakibini mağlûp etti Ve o zaman hatırlandı ki Demokrat Parti 1934 Senato seçimlerinde de büyük bir muvaffakiyet kazanmıştı. Muhalefet sırasında uyumayıp partiyi gençleştirmeye muvaffak olan Demokrat Parti, Amerikada ekseriyeti elinde tutan partiydi. Demokrat Partinin vali Muskie gibi daha birçok genç ümidi, 1954 seçimlerinde rakiplerini yenmişlerdi. Fakat Cumhuriyetçilerin bu hakikati görebilmeleri için Maine seçimleri lâzım gelmişti.

Eisenhower

Tılsımlı tebessüm

Amerikada hiç değilse iki kişi herkesten evvel halkın ekseriyetinin demokrat olduğunu anlamıştı: Stevenson ve onun genel kurmay başkanı Finnegan..

Uçan adam

Stevenson - yaş : 58 - ve seçim kazanma mütehassısı Finnegan söyle düşünüyorlardı:

Eisenhower'in 1952 seçimlerini kazanması, seçmenlerin çoğunun Cumhuriyetçi Partiyi tuttuğunu göstermezdi. Geçen seçimlerde birçok Demokrat, reylerini partilerinin adayına değil de Ike'a vermişlerdi. Bu Demokratları geri döndürmek mümkün olursa, Stevenson başkanlık seçimini kazanabilirdi. Esasen daha şimdiden birçok "Ike'çı demokrat" yuvaya dönmüş bulunuyordu. Güney eyaletlerinin zenci düşmanı demokratları bu yıl reylerini, 1952 de olduğu gibi Ike'a vermeyi düşünmüyorlardı. Parti platformunun "medeni haklar"a temas eden kısmını güneyli demokratlar seslerini pek çıkarmadan kabul etmişlerdi. Sendika liderleri bu sefer işçi reylerini, geçen seçimlerdeki gibi ziyan etmemek kararındaydılar. Bütün işçi reylerinin Adlai'ya gitmesi için ciddi şekilde çalışıyorlardı. Gelirleri şehirlilere nazaran çok az artan çiftçiler durumlarından hemen hemen hiç memnun değillerdi. Onları Demokrat Partiye çekmek güç olmıyacaktı.

Adlai ve Finnegan'a düşen iş demokrat reyleri Ike'tan geri almaktan ibaretti. Muhtelif istatistikçilerin incelemelerine göre, Amerikanın aşağı yukarı her eyaletinde reyler % 5 nispetinde Stevenson tarafına kayarsa Ike seçimleri kaybedecekti. Yani her eyalette, evvelce Ike'a rev veren 20 kişiden sadece biri bu sefer fikrini değiştirirse Stevenson Birleşik Devletlerin başkanı, olacaktı. İyi taksim edilmiş 800 bin rey, bu iş için kâfiydi.

Fakat bu 20 kişiden l'in gönlünü nasıl fethetmeliydi ? Stevenson, Finnegan'ın tavsiyesi üzerine dere görünmeden paçaları sıvadı. Geçen haftanın başında Başkan Eisenhower tekaütlük günleri - demokratlar bu günün 20 Ocak 1967 olması için dua ediyorlardı - için hazırladığı çiftliğinde

Adlai Stevenson

Yeni adam

ilk seçim nutkunu verdiği sırada Stevenson'un iki motorlu uçağının ibresi 20 bin mil mesafe kat'edildiğini gösteriyordu. El sıkmak, nutuk atmak ve tebessüm dağıtmak yarışına demokratların adayı çoktan başlamıştı. Avrupa kıt'ası büyüklüğündeki Birleşik Devletler arazisini bir baştan ötekine dolaşacaktı. Stevenson'un gün de 15-20 nutuk verdiği oluyordu. Şöhretini kapı kapı dolaşmak ve sayısız el sıkmakla kazanan başkan muavinliği adayı ve çiftçilerin sevgilisi Kefauver, Adlai için iyi bir destekti.

Stevenson, seçimi kazanmaya azmetmişti. Bunun için hepsini değilse bile, birçok vasıtayı meşru sayıyordu. Bünyesinde çeşitli hizipleri toplayan Demokrat Partiyi dağıtacak mevzulara dokunmaktan dikkatle kaçınmalıydı. Nerede bir memnuniyetsizlik varsa, onu istismar etmeliydi. Tutamıyacak bile olsa bol bol vaadetmeliydi. 1953 seçiminin "yumurta kafalı" -yani entellüktüel- adamı ortadan silinmişti. Heyecan uyandırıcı nutuklar birbirini takip ediyordu: "Eisenhower hükümeti ihtilasta Trumanınkini geçmişti. Cumhuriyetçiler sadece kodamanları düşünmüşler, fakirleri kendi hallerine bırakmışlardı. Küçük çiftçi sefalete mahkûm edilmişti. Halbuki Demokrat Parti fakir adamların partisiydi. Ike, yarım mesai yapabilen bir başkandı. Ike'ı seçmek, Nixon'u seçmek demekti. Soğuk harbi kazanan Ruslardı. Ve saire...".

Ike ve Cumhuriyetçiler, "Boş lâf etmek istemiyoruz. Sulhu kurtardık ve Amerikayı şimdiye kadar görmediği bir berekete kavuşturduk". der ken, Stevenson dununu tamamile aksine görmekten çekinmiyordu: Dün ya sulhu tehlikedeydi. Ama Steven son mecburi askerlik hizmetinin kal dırılacağını vaadetmekte zerre kadar tereddüd göstermiyordu. Seçilirse

Amerikayı cennete çevireceğini iddia ediyordu.

1959 nin mağlûp Başkan adayını tanıyanlar 1956 modeli Stevensonu tanımakta cidden güçlük çekiyorlar - dı. Zira 1952 de Stevenson seçmenlerine şu cümlelerle hitap ediyordu: "Beni kazanıp kaybetmek değil, seçimlerin nasıl kazanılağı alâkadar eder", "Katı hakikati Amerikan halkına söyüyelim...", '"Bahis mevzuu olan diğer partiyi yenmek değildir. İstediğim ihtilâf halinde bir dünyayı idare etmek mevkiinde olan Amerikan halkını bu kaderin seviyesine yükseltmek ve ona kendini yetiştirmek imkânını vermektir".

Değişiklik büyüktü ve anlaşılan "İllinois'li Hamlet" kazanmaya karar vermişti.

Mukabil hücum

Ike'ın genelkurmayı telâşa düşmüştü. Artık kulaklarının üstüne yatıp uyunacak zaman değildi. Mücadeleye bir hız vermek ve seçim plânlarını biraz değiştirmek lâzımdı. "Açıl Susam, açıl" gibi sihirli bir söz olduğuna inandıkları "I like Ike" tılsımı, ne kadar kuvvetli olursa olsun belki de bu seçimleri kazanmaya kâfi gelmiyecekti. Her ne pahasına olursa olsun Ike'ı sevenlerin Stevenson'un tarafına kaymalarını önlemek lâzımdı. Herşeyden evvel Ike, partilerüstü durumunu muhafaza etmeliydi. Onun, bir çok "Ike'çı demokrat"ın zenginlerin partisi olarak kabul ettiği Cumhuriyetçi partinin lideri halinde görülmesi önlenmeliydi. Bunun için, seçim seviyesini düşürmeye çalışan Stevenson'un oyununa düşmemeliydi. Fakat Stevenson'un hücumları da tamamiyle cevapsız bırakılmamalıydı. Ike., bu işi genelkurmayına bıraktı. Nutuklarını onlar hazırlıyorlardı. Parlak, iğneleyici fakat seviyeli nutuklardı bunlar.. Bundan başka Ike'ın televizyon gösterilerinin, yurt içi sezilerinin sayısı arttırılmalıydı. Tatlı ve itimat verici gülüşünü herkes, ama herkes görmeli, hissetmeliydi. Bunun için Nixon, bir kaç gün evvel başkandan nutuk vermese bile memleket içindeki dolaşmalarım arttırmasını, halkın arasına sık sık karışmasını çatık kaşlı doktorlara rağmen ısrarla rica etmişti. Nixon bir taraftan artık yetişmiş, seviyeli bir devlet adamı olduğunu göstermeye uğraşırken - zira Ike'a bir şey olursa 0 başkan olacaktı -, diğer taraftan da "belden aşağı vurmak" vazifesinin kendi omuzlarında olduğunu unutamıyordu.

Amerikanın sevgilisi

Cumhuriyetçilerin bu âni telâşına rağmen Ike, hâlâ Amerikanın sevgilisiydi. Demokrat liderlerin hususî konuşmalarında itiraf ettikleri gibi. ağızlarıyla kuş tutsalar "I like Ike" tılsımını bozamıyacaklardı. Vakıa son "Gallup"larda Stevenson ile Eisenhower arasındaki mesafe biraz kapanmıştı. Fakat aradaki fark gene de çok büyüktü. Sorguya çekilen seçmenlerden % 52 si reylerini Ike'a

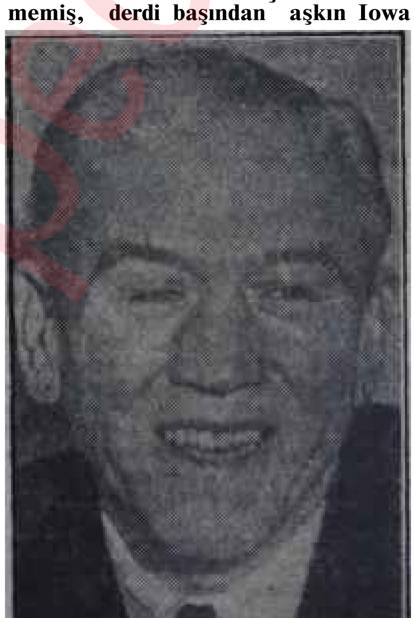

Richard Nixon
Hücum!.

vereceklerdi. Stevenson'un taraftarları henüz % 41'i geçmiyordu. Kararsızlar ise halâ kararlarını veremiyorlardı. Ike'ın tebessümleri, babacan tavırları henüz tereddüdleri silememişti.

Iowa'da çiftçilerin "çift sürme yarışı" dolayısıyla Ike'a gösterilen candan tezahürat ve talebeler arasında yapılan bir anket, Cumhuriyetçilerin nefislerine itimadım biraz olsun geriye getirdi.

Umumî bereketten hiç istifade etmemiş, derdi başından aşkın Iowa

Finnegan
Adlai'nin Kurmay Başkanı

çiftçilerini büyülemek için Ike'ın tebessümü kâfi gelmişti. Ike'ın şahsiyetinde gizli olan kudret neydi? Bu sualin cevabını araştıran Alsop kardeşlerden küçüğü, muhtemelen esrarı çözmüştü: Ike'ın taklide imkân olmıyan bir gülüşü vardı. Fakat hepsi bu değildi. Onun her türlü yapmacıktan uzak mahcubane ciddiyeti, en az gülüşü kadar tesir uyandırıyordu. "Benim için bu kadar gürültü yapmanızı aklım almıyor" der gibi hali seçmenlerin sevgisini daha çok arttırıyordu.

Kolejli talebeler Alsop'un sualini daha iyi cevaplandırdılar: Ike'ın yanında kendilerini sıkılgan hissetmiyorlardı. Sanki kendi evlerinde babalarıyla konuşuyorlardı. Söz söylerken dilleri tutulmuyordu. Iks, onların tıpkı babalarıydı. Evet Stevenson da güler yüzlü, onlarla konuşan, gönüllerim alan iyi bir adamdı. Fakat Adlai'nın yanında çekingenliklerim yenemiyorlardı. rahat rahat gülemiyorlardı. O, onların babası değil, "komşu çocuğun babası" idi.

Atlantiğin öte tarafında

Stevenson ve Eisenhower, Amerikanların gönlünü çalma yarışına devam ederlerken, denizlerin öbür tarafında halk efkârı, Amerikalı Donjuanın maceralarım sinemada seyredermiş gibi gönül rahatlığı ile olup bitenleri takip ediyordu. Vakıa Amerikan seçimleri çok mühimdi. Seçimlerden şu veya bu fikrin galip çıkması dünyanın gidişini değiştirebilir, dünya sulhunu tehlikeye atabilirdi. Fakat Avrupalı rahattı. Zira biliyordu ki seçmenlerine ne derlerse desinler, kendilerini nasıl göstermek isterlerse istesinler her iki müsabık da makul, liberal fikirli, sulhu kurtarmaya azmetmiş insanlardı. Her ikisi de devlet adamı olarak kalitelerini göstermişlerdi. Her ikisi de demogojiyi sevmiyen, samimi, mutedil insanlardı. Her ikisi de dünyada tanınmış ve takdir edilmişlerdi. Her ikisi de dünya liderliğini elinde tutan büyük devleti idare etmeğe lâyık. ti. İkisinden birim tercih etmek zordu. Maamafih herkesin ufak tefek tercih sebebleri vardı. Dimyata pirince gitmeyi sevmiyen Ruslar, Eisenhower'in kazanmasını arzu ediyorlardı. Ike'ın samimi bir şekilde sulh istediğim Cenevre'de gözleriyle görmüşlerdi. Ike'ın silâh arkadaşı Mareşal Zukov'a gönderdiği "gizli name" ler bu kanaatlerini kuvvetlendirmişti.

Entellektüellere karşı biraz zaafı olan Fransa vs Hattâ İngiltere daha ziyade Adlai'ye mütemayildi. Onun hadiseleri izah ederken gösterdiği nüfuz kabiliyetine hayrandılar. Cumhuriyetçi muharrir Lippmann gibi, Stevenson'un fevkalâde siyasi seziş kabiliyetine vurgundular. Ike'ın muvaffak olmuş siyasetine Stevenson'un uzun vadeli, plânlı görüşlerini tercih ediyorlardı.

Sözün kısası Beyaz Saraya iki adaydan hangisi girerse girsin dünya, her halde Amerikalılardan çok daha az üzülecekti.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Petrol

Avrupanın başındaki dert

Süveyş geçen hafta içinde de dünyanın bir numaralı meselesi olmakta devam etti. Devlet adamları anlaşmazlığı ortadan kaldırabilmek için meselenin siyasî tarafına eğilirlerken ve resmi hususî görüşmeler, konferanslar birbirini kovalarken meselenin iktisadî tarafı da dünya efkârım meşgul edip duruyordu.

Anlaşmazlığı ortadan kaldırma çaresi olarak kullanılacağı tahmin edilen iktisadî silahlara ateş emri verilememişti. Bunda bazı Batılı devletlerin uzlaşmazlığı barışçı yollarla halletmek yolundaki ısrarlarının rol oynadığı şüphesizdi. Fakat ayni zamanda hür Avrupa ekonomisinin Kanaldan faydalanmanın bir müddet için sekteye uğraması halinde, uğrayacağı kayıpların göze alınmadığını da tahmin etmek mümkündü.

Gerçekten Batı Avrupa ekonomisinin mukadderatı, büyük ölçüde, petrole bağlı idi. Bu da Avrupaya Süveyş Kanalı yokundan geliyordu. İngiltere ile Fransa'yı Kanala elkoyma hâdisesi karşısında son derecede sinirlendiren sebeb buydu.

Petrol iktisadî hayat üzerinde hükmünü Birinci Dünya Harbinden sonra kuvvetle hissettirmeğe başlamıştı. Modern hayatın en kaçınılmaz ihtiyaçlarından biri haline gelmişti. Petrolün boyunduruğundan kurtulmak için atom enerjisinin büyük ölçüde kullanılır hale gelmesini beklemek gerekiyordu. Daha on yıl, belki de daha uzun bir zaman için dünyanın enerji ihtiyacını karşılamak için petrole ihtiyaç vardı.

Birleşik Devletler hâlâ dünyanın 1 numaralı petrol müstahsili idi. İstihsali günde 7.000.000 varilin cok üstünde idi. Ne var ki Amerika Birleşik Devletlerindeki petrol ihtiyatlarının hemen hemen yarısı daha şimdiden kullanılmıştı. Buna karşılık Orta Doğuda bilinen petrol ihtiyatlarının ancak yüzde 7 si kullanılmıştı.

Bu sebeplerledir ki, Süveyş Kanalının kapanması, petrol müstahsili devletler arasında bir anlaşmazlık gibi milletlerarası olayların muhalefeti olmadığı takdirde, Orta Doğu beki de dünyanın en büyük petrol kaynağı olacaktı.

Bugün Orta Doğu'nun keşfedilmiş petrol ihtiyatı bütün hür dünyadaki petrol ihtiyatlarının üçte ikisine yakındı. Bazı uzmanların kanaatına göre de bugün için Orta Doğu petrollerinin ancak yarısı bulunabilmişti.

Petrol miktarı bakımından Orta Doğu dünyada bir tane idi. Kuyu başına verim, bölgenin zenginliği bakımlarından hiçbir petrol sahası ons yaklaşamazdı. Kuveyt'teki bazı kuyular günde ortalama 6.300 varil petrol veriyordu. Bu şaşılacak kadar yüksek bir rakamdı. Çünkü meselâ Teksas'taki en zengin kuyular bile günde ancak 1.700 varil verebiliyordu.

Orta Doğu petrolleri lehine söylenecek şey bu miktar çokluğu ile de kalmıyordu. İstihsali de oldukça kolaydı. Kısacası ne taraftan bakılırsa bakılsın Orta Doğu petrollerinin hür dünyanın geri kalan bölgelerindeki petrollerden üstün olduğu kolayca görülebilirdi. Batı ekonomisinin bu zengin kaynaktan, milletlerarası karışıklıklar yüzünden, mahrum olması ihtimali bile korkutucu bir şeydi.

Batı Avrupa ekonomisi Orta Doğu petrolüne sıkı sıkıya bağlıydı. 1956 nın ilk yarısında her gün 1.950.000 varil Orta Doğu petrolü Batı Avrupaya sevkedilmişti. Avrupa petrol istihlâki her yıl en az yüzde 12 nisbetinde artıyordu. Artan enerji ihtiyaçlarını kömür ve hidroelektrik santralleri karşılamaktan acizdi.

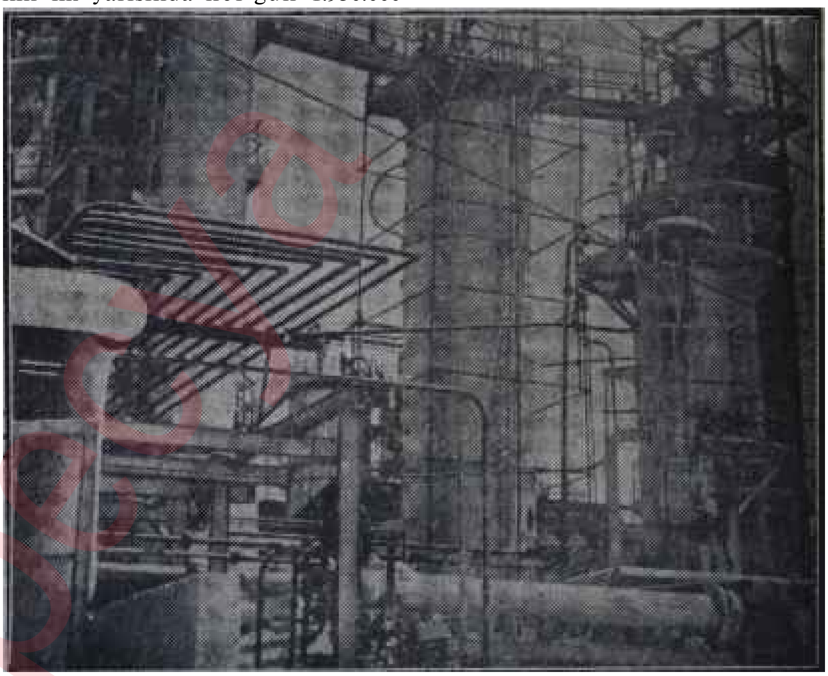
İngiltere Orta Doğu petrollerinin bir numaralı Avrupalı ithalâtçısı idi. Onu Fransa, Hollanda, İtalya, Belçika, İsveç, Batı Almanya takip ediyordu

Bu yedi memleketin ekonomileri Orta Doğu petrollerinin uzunca bir zaman için kesilmesi ile çok güç duruma düşebilirdi.

Geçen hafta Londra Konferansına katılan birçok diplomatın başlıca korkusu petrol müstahsili Orta Doğu devletlerinin Mısır diktatörü Nâsır'ı desteklemek üzere birleşik hareket etmeleri ihtimalinden ileri geliyordu.

Bu, onları Süveyş Kanalından geçişin aksamasından daha çok üzüyordu. Petrol boruları sabotaja uğrayabilir, sevkiyat yavaşlar, hattâ petrol sahaları millîleştirilebilirdi.

Bu ihtimal Amerika Birleşik Devletleri Dış İşleri Bakanı Dulles'ı korkutmuyordu. Ona bakılırsa petrol müstahsili devletler, altın yumurtları tavuğu kesmek istemiyeceklerdi. Bu akıllıca bir iş olmazdı. Nitekim. Musaddık 1951 de İranın altın yumurtlayan tavuğunu kesmişti. Anglo - İranian petrol şirketini millîleştirmesi hem kendisini mevkiinden, hem de iki yıldan fazla bir zaman için Batıyı İran petrolünden etmişti.

Orta Doğu'da bir petrol tasfiyehanesi
Batı endüstrisini besleyen kaynaklar

Petrol müstahsili devletlesin "Batıya petrol satamadıkları takdirde bir ayda iflâs edecekleri" kabul edilirse Orta Doğu'ya karşı iktisadî müeyyidelerin tatbikinden kolayca bahsedilebilirdi. Fakat İran tecrübesi göstermişti ki milliyet duyguları bir defa kabarınca milletler yabancı baskısına boyun eğmektense her türlü sıkıntıya katlanmayı tercih ediyorlardı. Petrol krallıklarının sağladığı Kadillak'lardan, buz dolaplarından, havalandırma tertibatlı haremlerden ve daha başka imkânlardan istifade eden insanların sayışı hiçde yüksek değildi.

Batılı üç büyük devlet, Orta Doğuya karşı ne şekilde bir baskıda bulunabileceklerini el yardımı ile araştır-

makta idiler. Fakat bu, kolay iş değildi. Batı boykottan bahsetti. Ama isteyecek veya istemiyerek kanaldan vazgeçmek Batıya pahalıya patlıyacaktı.

Geçen yıl günde ortalama 1.100.000 varil petrol kanaldan geçen tankerler le Avrupaya tanınmıştı. Kanal kullanılmayacak olursa İran Körfezinden sevkedilen petrolün Afrikanın güneyinden dolaşması gerekecekti. Bu çok uzun bir yoldu. Tankerlerin bir günde teslim edebildikleri petrol miktarında çok büyük bir azalma olacaktı.

Meselâ İngiltereye yapılan sevkiyat için 6.000 mil yerine 11.000 mil lik bir yolu geçmek gerekecekti. Bir harp zamanı T-2 tankerinin tes--im kapasitesi günde 2.400 varilden 1.350 varile düşecekti.

Batı yarıküresine giden ikmal yol lafı da bu durumun tesirinden kendini kurtaramıyacaktı. Çünkü Amerika Birleşik Devletleri günde 300.000 varil Orta Doğu ham petrolü ithal ediyordu. Küveytten Nevyork'a olan mesafe Süveyş yolu ile, 8.500 mildi. Ümit Burnu ile bu mesafe 12.000 mile çıkıyordu. Mesafedeki bu yüzde 40 artış, T-2 tankerinin yolunu 18 gün uzatıyordu. Bu yüzden Süveyş Kanalı yolu daha ucuzdu. Gerçi kanaldan geçiş bedava değildi. Fakat 7.600 dolar geçiş resmi ödendikten sonra bile Süveyş yolunun sağlayacağı tasarrufun 46.000 dolar olacağı hesaplanmıştı.

Çok büyük tankerlerin ortaya çıkışına kadar, Ümit Burnundan dolaşmak pahalıya mal olacaktı. Bugün için bu uzun yoldan ikmali idame ettirecek miktarda tanker yoktu. Böyle olunca eldeki tankerlerden azami istifade sağlamak için Avrupanın petrol ikmalini Amerika Birleşik - Devletleri ile Venezuella başta olmak üzere Batı yarıküresinden yapmak gerekecekti.

Dünyaca tanınmış bir petrol uzmanına göre Avrupaya günde 500 bin varil petrol göndermek ve Orta Doğudan yapılan ithalâtın kesilmesini telâfi maksadı ile Amerika Birleşik Devletlerine 250.000 varil petrol temin etmek için Batı Yarıküresindeki petrol istihsalini günde 750.000 varil nisbetinde artırmak zarureti vardı. Bu 500.000 varil de Güney Afrika yolu ile Avrupaya ulaşabilirdi.

Bu hesaplar iyimser bir tahmine, Doğu Akdenizdeki petrol borularının tam verimle işlediklerine, yani Avrupaya günde 800.000 varil kadar petrol gönderdiklerini kabule dayanıyordu. Zaten dünyaca tanınmış petrol uzmanı da Mısırın hareketlerinin diğer Orta Doğu Arap devletlerini millileştirme kararlarına sevketmesi halinde bu hesapların fazlaca hayalperest sayılabileceğini teslim ediyordu.

Üstelik bu yeni petrol ikmal sistemi Batı Avrupa ekonomisinin üzerine ağır bir yük olarak çökecekti. Petrol fiyatlarının yükseleceği muhakkaktı. İran Körfezi petrolünün Kuzey - Batı Avrupada teslim fiyatı, petrol Kuzey Afrikadan dolandığı takdirde, varil başına 3.08 dolardan 3.81 dolara fırlayacaktı. Batı yarıküresinden sevkedilecek ham petrolün Kuzey - Batı Avrupada teslim fiyatı 3.81 dolardan daha azdı. Nitekim bu rakam Amerika Birleşik Devletlerinden sevkedilecek ham petrolün varili için 3:70, Venezuella'dan sevkedilecek olan petrol için de 3.50 dolar olacaktı.

Batı yarıküresinden ham petrol satın almak için fazladan sarfedilecek dolar yekûnu bir yılda 400 milyonu bulacaktı.

Bunun ne büyük bir kayıp olduğu ortadaydı. Bu kayıp daha da büyük olabilirdi: Çünkü Doğu Akdenizdeki petrol boruları kullanılamaz hale gelebilirdi. O zaman bir başka imkân bulmak gerekecekti. Bu da Türkiyeden geçirilecek borularla Irak petrollerini Akdemce akıtmaktı. Fakat bu birdenbire olacak bir şey değildi. Mevcut petrol borularından istifade edememek Batı Avrupayı da, Amerikayı da sıkıntıya sokacaktı. Çünkü Venezuelladan ve Birleşik Amerikadan sevkedilecek petrol miktarını çok büyükölçüde artırmak zorunda kalınacaktı. İstihsalde böyle büyük bir artış kısa vâde içinde sağlanamazdı. Çünkü bu birçok yeni istihsal ve ulaştırma tesisleri kurulmasına bağlı idi.

Şu halde Avrupada olduğu gibi Amerikada da petrolü vesikaya bağlamak, daha başka kontrol tedbirlerine başvurmaktan başka çıkar yol kalmıyordu. Bütün ikmal ihtiyaçlarının Batı Yarıküresince sağlanabileceği kabul edilse bile bunun için Avrupanın fazladan ödemek zorunda kalacağı dolar miktarı yılda 1,2 milyar doları bulacaktı.

Yükü hafifletmek için Amerika Birleşik Devletleri Batı Avrupaya kredi açmakla kalmıyacak daha fazla dolar bağışında bulunmak florunda kalacaktı.

Bütün bunlara bakılırsa Nasırın kanal mevzuunda bildiği gibi at oynatmasına ses çıkarmamak, belki de, biraz daha ucuza gelecekti.

Demirperde

Ne haber?

Komünist dünyasında olup bitenleri doğru olarak öğrenmek haklı olarak Batılılar için pek mühim bir meşgale idi. Bilinmeyen herşeye karşı duyulan merak bu mevzuda daha şiddetli olarak hüküm sürüyordu. Rusya yepyeni bir yol tutmuştu. Bugüne kadar, elde ettiği neticeler acaba nasıldı? İstihsal nasıl bir artış gösteriyordu? Halkın geçim seviyesi yükseliyor muydu? İşçi sınıfına dayandığı bilinen komünist rejiminde işçiler arzuladıkları refaha kavuşmuşlar mıydı?

Bunları öğrenmek isteyenler ya propaganda maksadı ile yayınlandıklarından şüphe edilmeyen resmi Sovyet rakamları, ya Demirperde andığından içeriyi söyle bir görmüş olanların, ya da oradan kaçıp hürriyeti seçenlerin anlattıkları ile yetinmek zorunda kalıyorlardı. Böyle olunca Sovyet ekonomisi hakkında verilen hükümlerin büyük ölçüde hatalı olabileceklerini kestirmek zor değildi.

Meselâ bazı kimseler komünizmin kapitalizmi kendi silâhı ile yani istihsalle yeneceğine inanıyorlardı. Komünizm plânlı hareket ettiği için kaynakların israfına yer vermiyor. istihsalin büyük ölçüde artmasını mümkün kılıyordu. Bu görüşü savu-

Poznan fuarından bir görünüş

Refah ve hürriyet pahasına kalkınma!

nanlar Sovyetlerin resmî rakamlarına dayanıyorlardı. Halbuki bu rakamlardaki propaganda payını hesaba katmak lâzımdı. Sonra Sovyet istihsali bir savaş istihsali idi. İstihsalin halkı refaha kavuşturmadığını tahmin etmek için bazı sebebler vardı.

Son Poznan ayaklanmasının ekmek yüzünden çıktığını komünist makamları bile kabul etmişlerdi. Moskovanın Polonya Komünist Partisindeki başlıca temsilcisi sayılan Edward Ochab Polonyanın altı yıllık plânının yeteri kadar kömür ve yiyecek istihsali mevzuunda başarısızlığa uğradığını itiraf etmekle kalmamış, bu plânın hedefi olan ücret artışının da ancak yüzde 50 nisbetinde gerçekleşebildiğini belirtmişti. Gene onun ifadesine göre Polonya İstatistik Bürosu gerçek ücretlerin yüzde 27.6 nisbetinde arttığını Merkez Komitesi'ne bildirdiği halde bu komitenin yaptığı tahkikata göre bu altı yıllık plânın tatbiki sırasında artış ancak yüzde 13 idi.

Birçok Amerikan makamları Sovyet istatistiklerini doğru kabul ediyorlar ve korkuyorlardı. Fakat Amerika Dış İşleri Bakanı Dulles'ın geçenlerde söylediğine göre Amerika Birleşik Devletlerinin istihsali 400 milyar dolar kadardı. Bu, "Sovyetler Birliği istihsalinin tam üç misli" idi.

Birleşik Devletler Çalışma Bakanlığının 1047 yılında yayınladığı bir incelemeye göre orta halli bir Amerikalının hayat seviyesi, haftalık kazancının satın alabileceği şeyler bakımından, orta halli bir Rus işçisininkinden yüzde 1000 fazla idi. Ayni Bakanlığın - 1951 de yayınladığı teferruatlı bir mukayeseye göre bir Amerikan işçisinin 100 dakikalık bir çalışma karşılığında satın alabileceği bir "sepet yiyeceği" satın alabilecek kadar para kazanması için bir Rus işçisi 769 dakika çalışmak zorunda idi. Mesken durumu da pek iyi değildi. Umumiyetle bir odada bir aile prensibi hâlâ yürürlükte idi. Moskovanın mesken durumu 1930 dakinden belki de daha kötüydü. Leningrad'da her dairede ortalama on iki kişi yaşıyordu.

Gene bazı kimselerin kanaatına göre bütün diktatörlüklerde olduğu gibi Rusyada da istihsal durumunun iyiye gitmesi lâzımdı. Çünkü devleti idare edenler bir takım ufak hesaplardan uzak kalarak ve müstehlikin ne istediğine aldırmıyarak kendi plânlarına göre yatırımlar yapar, fabrikalar kurarlardı. İhtiyaç hissettiği herşeyi kıt olarak bulabilen bir memlekette bundan başka çıkar yol yoktu. Plânlamada yanlışlığa düşülmesi ihtimali pek öyle korkulacak bir şey değildi. Yanlış yapılmış bile olsalar yatırımlar bir müddet sonra faydalı hale geleceklerdi. Böyle düşünenlerin aldandıkları apaçıktı. Çünkü zaten ihtiyaç duyduğu şeyleri kıtıkıtına temin eden Rusya gibi bir memleketin böyle hatalara tahammülü olamazdı. Böyle bir memleket gıda istihsalinden bir kısım işgücü ve sermayeyi dev barajlar ve çelik fabrikaları inşasına çekerse milyonlarca kişi bu "yanlış yatırım", "faydalı,, hale gelinceye kadar açlıktan kırılabilirdi. Fakat Demirperde gerisinde hüküm süren düşünce tarzı hâlâ yukardakinden başka türlü değildi.

İspanya'da turistler
Altın yumurtlayan tavuk

İspanya

Amerikan yardımı

İspanya'nın iktisadî durumu son günlerde gayet yavaş, fakat devamlı surette düzelmeye yüz tuttu. Bu düzelme gayet tabii izafiydi ve başlangıcı Amerikanın İspanyaya yardımda bulunmayı kararlaştırmasına tesadüf ediyordu. İspanya ilerlemesine rağmen hâlâ Avrupanın en geri memleketlerinden biriydi. Herşeyden evvel tabiat İspanya'ya çok cömert davranmamıştı. Avrupa'nın en kuru ve en kaprisli iklimi İspanyadaydı. Kötü mahsul yılları, iyilerden daha tabii sayılıyordu. Adam başına düşen millî gelir yılda 255 doları geçmiyordu. Bu rakkam komşusu Fransadan 3. Amerikadan ise 7 defa daha aşağı idi. Aşırı fakirliğin yanı başında zengin, müsrif ve hodkâm bir azınlık bulunmaktaydı. İspanya halkının % 83 üne milli gelirin ancak 1/3 ü düşüyordu. Geri kalan 2/8, % 17 nisbetindeki ekalliyetin hissesiydi. Bu nisbetsizlik medenî bir memlekette görülmüş şey değildi.

Hükümet cihazı, geri kalmış bir memleketin bütün hususiyetlerim benimsemiş bulunuyordu. Rüşvet, olağan bir şeydi. Enflâsyon alabildiğine gidiyordu. Tahditlere rağmen dış ticaret açıkları gün geçtikçe artıyordu. Bütçe açığı son derece büyüktü ve iştahlı enflâsyonu emziriyordu.

İspanyol işçileri sefalet içindeydiler. Hayat seviyesi, 1936 ya nazaran % 10 - 30 nisbetinde düşmüştü. İşçi, sınıfı arasında memnuniyetsizlik artmıştı. Endüstri gayet eski ve iptidaiydi. Hele İspanyanın yolları, Avrupanın en kötü yollarıydı. Bu sefalete rağmen İspanyanın övünebileceği bir şey vardı: Sosyal sigorta servisleri.. Bu teşkilât kaza, sıhhat, ihtiyarlık, aileye ve evliliğe yardım gibi riskleri geniş ölçüde örtmekteydi. Bu sistem katolik pederşahi zihniyetin bir tezahürüydü. Fakat işçiyi sefaletten kurtaramamıştı. Esasen grev ve hür sendikalar yasaktı.

Bu durum karşısında İspanyanın iktisaden bir iyiliğe gittiğini iddia etmek belki biraz garipti. Ama ne de olsa bu bir düzelmeydi ve durum eskisinden biraz daha iyi görünüyordu: Enerji, kömür ve demir istihsali artmış, yol durumu biraz olsun düzelmiş, zirai sahada sulamaya ve yeni metodlara ehemmiyet verilmişti. İstihlâk maddeleri biraz olsun bollaşmış, turizmin gelişmesi döviz sıkıntısını kısmen azaltmıştı.

İşçi evi inşaatına da hız verilmişti. 1955 yılında tamamlanan işçi evi miktarı 46523 ü bulmuştu. 1956 sonunda 60 bin ev daha işçilere teslim edilmiş olacaktı. Bu, iki sene kadar önce.. İspanya için bir rüya sayılıyordu.

Bu iyiye gidişin belki de tek faktörü amerikan yardımıydı. İktisadın düzelmeye yüz tutuşu, Amerikan yardımıyla yaşıttı. Amerika 1951 den bu yana Üsler inşaası için İspanyada 400 milyon dolar harcamıştı. Ayrıca, askeri yardım olarak 112 milyon dolar vermişti. Bu sene ki yardımın yekûnu da 100 milyon dolardan aşağı olmıyacaktı. Böylece askeri ve siyasi sahada değil, iktisadi sahada da kabuğuna çekilmesi son buluyordu. İspanya, dünyaya açılıyordu. Modern sanayi ve zirai metodlar, İspanyaya girmeye başlıyordu. Maamafih, İspanya halen fakir bir ziraat memleketi olmaktan ileriye gidememişti. Memleketin sanayii pek yavaş ilerliyordu. Bütün ümitler, Amerikanın İspanyaya geniş ye uzun vadeli yardımda bulunmayı vaad etmiş olmasına bağlı bulunuyordu.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Süveyş

Eski dâvada yeni safha

Geçen hafta Mısır'dan postalanan bütün mektupların üzerinde şöyle bir damga vardı. "Süveyş Kanalından geçiş serbestisi teminat altındadır".

Gene geçen hafta, İngiltere ve Fransa tarafından Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine yapılan bir şikâyette ise, şöyle deniliyordu: "Mısır, Süveyş Kanalından geçiş serbestisini tehlikeye düşürmüştür".

İçinde bulunduğumuz şu günlerde, Güvenlik Konseyi, bu iyi iddiayı da ayrı ayrı dinleyerek, ağır işleyişinin ve içinden çıkılmaz oy sisteminin müsaade ettiği nisbette, tarafların arasını bulmaya çalışmaktadır.

Süveyş'te geçiş sırası bekleyen gemiler

Nâsır'ın en büyük derdi

Sinesinden geçirdiği gemilerle bütün Batı dünyasının petrol ihtiyacım temin eden Süveyş Kanalı 26 Temmuz'da Albay Nasır tarafından devletleştirilince Batıkların önünde iki yol açılmıştı: Nasır'ı ya kuvvete başvurarak, yahut da karşılıklı görüşmelerle kararım geri almaya zorlamak.. Başlangıçta, Batılılar, bu yollardan birincisini seçmek ister bir tavır takınmışlardı. İngiltere ve Fransa, Nâsır'ın jestine karşılık sonu silâhlı bir çatışmaya gidebilecek kadar sert tepki göstermekten. Kanal bölgesine askerî birlikler, uçaklar ve harp gemileri yollamaktan çekinmiyorlardı. Ancak Amerika Birleşik Devletleri Batılı dostlarıyla aynı fikirde değildi. Birleşik Amerika hem yeni Başkanlık seçimlerinin arifesinde dünya barışını tehlikeye düşürecek bir durumun yaratılmasını istemiyor, hem de geri kalmış devletlerin giriştikleri devletleştirme hareketlerini ötedenberi sempati ile karşıladığını ihsas etmek ister bir tavır takınıyordu.

Bu durum karşısında Batılılara Amerika Birleşik Devletlerinin isteğine uygun olarak meseleyi barış yoluyla çözmek düşüyordu. Bu yolda Mısır'a yapılan ilk teklif Menzies heyetiyle yollanmıştır. İlk tekliflerinde, Londra konferansına katılan 22 devletten 18'i Kanalın milletlerarası bir organ tarafından idare edilmesini istiyor ve Mısır'ı müzakereye davet ediyorlardı. Ancak Nâsır daha ilk günden Kanalın Mısır idaresi altında bulunduğunu ve bundan sonra da milletlerarası bir idare altına konulması düşünülemeyeceğim söylüyor ve Menzies heyetine red cevabı veriyordu.

Birleşik Amerika bu red cevabı karşısında bile kuvvete baş vurmayı düşünmemiş ve Batılı dostlarını, yeni bir barışçı yol bulmak üzere, ikinci defa Londra'da toplamıştı. Bu toplantıda doğan nevzadın ismi de "Kanaldan Faydalananlar Birliği" idi..

Kanatları kırık Birlik

Dulles'ın ilk teklif ettiği şekle göre, Birlik Kanalın milletlerarası bir idare sistemiyle işletilmesini sağlamak üzere Kanaldan gemi geçiren bütün devletlerin katılmasıyla kurulacak bir teşkilât olacaktı. Birliğin vazifesi ise Kanalı idare etmek. Kanaldan geçecek gemilere kılavuz kaptanlar vermek ve geçit ücretlerini toplamaktı. Bu ücretlerin hak ve nisfet kaidelerine göre kararlaştırılacak bir kısmı. Kanalın bakım masraflarına ve transit işlerinde göstereceği kolaylığa karşılık olmak üzere, Mısır'a bırakılacaktı.

Teklif, bu şekliyle Menzies heyetinin yaptığı tekliften, hatta Kanalın devletleştirilmesinden önce Kumpanya tarafından tatbik edilen sistemden farksızdı. Bu bakımdan, Nasır, yeni teklifi de, daha açıklandığı ilk günden, bir harp tahriki olarak karşılıyordu. Bundan başka, İkinci Londra Konferansına katılan onsekiz devlet temsilcileri de Dulles'ın plânına kayıtsız şartsız katılmak taraflısı görünmüyorlardı. Bunlardan bir kısmı kendilerinde Parlamentolarına danışmadan böyle bir Birliğe katılmak selâhiyeti görmüyorlar, bir kılanı da plânın Mısır'a zorla kabul ettirilmek istenmesinin sonunda Mısır'ın kanalı bu devletler gemilerine kapaması veya silâhlı bir çatışmaya kadar gitmesinden korkarak meselenin Birleşmiş Milletler'e sunulmasını istiyorlardı. Bu çeşitli endişelerin ve her ne bahasına olursa olsun Londra'da barışçı bir hal tarzına varmak gayretlerinin çarpışması sonunda, onsekiz devlet, kolu kanadı kırık bir birlik kurulmaktan öteye gidememişlerdi.

Londra'da varılan karara göre, gerçi böyle bir birlik kurulacak, ancak bu Birliğe üye devletlerin armatörleri, Kanaldan geçiş için, Birlik hizmetinden faydalanmak zorunda bırakılmayacaklardı. Yani gemi sahipleri, gemilerini, isterlerse Birliğin klavuzlarından faydalanmadan ve geçiş ücretini Birliğe ödemeden kanaldan geçirebileceklerdi. Bu takdirde. Mısır idaresinin kılavuzlarını kullanmakta ve geçiş ücretlerini Mısır'a ödemekte serbest kalıyorlardı.

Fransız ve İngilizlerin hiç de büyük bir memnunluk göstermeden kabul etmek zorunda kaldıkları bu plân, görüldüğü gibi, başlangıçta düşünülen plâna tamamen zıttı. Başlangıştaki plân, ücretlerin Birliğe ödenmesini derpiş etmek suretiyle, Nâsır'ın Kanalın devletleştirilmesinden umduğu mali faydayı ortadan kaldırmak gayesine matuftu. Halbuki şimdi armatörler geçiş ücretini istedikleri tarafa ödemekte serbest bırakılıyor ve ilk gaye bir tarafa atılarak, unutuluyordu.

Londra'dan New York'a

Gene Londra Konferansının sonunda varılan kararlardan biri de, meselenin, Birleşmiş Milletler'e ancak uygun görülecek bir zaman sonra götürülmesiydi. İngiltere ve Fransa, konferansa katılan devletlerden bu kararı almalarını isterlerken, uygun görülecek zamanın bu kadar yakın olacağını kestirememişlerdi. Ancak kendilerinden Önce Mısır'ın

Güvenlik Konseyine müracaatı ve halk efkarlarının da meselenin biran önce Birleşmiş Milletler'e götürülmesi yolundaki baskısı sonucunda, iki Batılı devlet, geçen haftanın içinde bu yola gitmekten başka çare görememişlerdi.

İngiltere ve Fransa, şimdiye kadar, iki bakımdan meseleyi Birleşmiş Milletlere aksettirmek istemiyorlardı. Bir kere meselenin bu yola dökülmesi, İngiltere ve Fransa'ya göre, Kanal anlaşmazlığının çözülmesini büsbütün geciktirecekti. Bundan başka İngiltere ve Fransa, meselenin Birleşmiş Milletler kanalıyla çözüleceğine de inanmıyorlardı. Güvenlik Konseyinden karar geçirmek, Konseyin içinden çıkılması güç oy sistemi bakımından, çok güçtü. Bu çapraşık sisteme rağmen bir karar alınması mümkün olsa bile kararı Mısır'ın dinlemesi Çok şüpheliydi. Nitekim Mısır, İsrail gemilerini Kanaldan geçirmemek kararı aldığı zaman Güvenlik Konseyi tarafından oy birliği ile takbih edilmiş, fakat bu takbihe aldırış bile etmeden kanalı israil gemilerine kapalı bulundurmakta devam etmişti.

İngiliz ve Fransızların bu endişelerinin artık ortadan kalkmış olduğunu ileri sürmeyi haklı kılacak hiçbir sebep mevcut olmamakla beraber, meselenin Birleşmiş Milletlere aksetmesiyle, kanal anlaşmazlığı yeni bir safhaya girmiştir. Anlaşmazlığın bu safhada arzedeceği yeni veçheler ancak önümüzdeki günlerde belli olacaktır.

Orta Doğu

Dert üstüne dert

Dünyanın başına açtığı dermanı bulunmaz Süveyş anlaşmazlığı yetmiyormuş gibi, geçen hafta içinde Orta Doğu, yeni bir Arap-İsrail çatışmasına sahne oldu. Ürdün kuvvetlerinin İsrail topraklarına yaptıkları baskınlara misilleme olmak üzere, İsrailliler Ürdün topraklarına saldırmış Ve uzun süren çarpışmalar sonunda Arapların kayıplara uğramasına sebep olmuşlardı.

Bilindiği gibi, Süveyş anlaşmazlığının patlak vermesine takaddüm eden günlerde Arap-İsrail sınırlarındaki durum hiç de iç açıcı değildi. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Dag Hammarskjoeld'ün her an patlak verebilecek bir silâhlı çatışmaya engel olmak ve Araplarla İsraillilerin arasım bulmak için yaptığı çalışmalar boşa gitmiş, barış ümitleri suya düşmüştü. Arap devletlerinde, kulaktan kulağa. İsrail'in yeni bir saldırışa geçeceğinden bahsediliyordu. Ürdün'ün gene kralı Hüseyin üç Batılı devlet temsilcilerini çağırarak kendilerine İsrail'in Ürdün sınırlarına asker yığınağı yapmasından şikâyet etmişti. İsrail ise bunun tam aksini iddia ediyordu. İsrail'e göre, Arap devletleri, Sovyet Rusya'dan silâh satın almakla Orta Doğu'da silahlanma

Kapaktaki asker

Alfred M. Gruenther

Geçen haftanın başında Oslo'dan havalanan bir uçak, Ankaraya dört yıldızlı bir Amerikan generali getirdi. Bu general NATO Başkumandanı Alfred Maximilian Gruenther'di ve NATO'ya mensup memleketlerin başkentlerini dolaşarak veda ediyordu. Zira General Gruenther, NATO Başkumandanlığından istifa etmiş bulunuyordu.

Başkan Eisenhower'in çok yakın bir mesai arkadaşı olan General Gruenther'i Amerikada çok mühim bir vazifenin beklediği muhakkaktı. Fakat Ike, seçimi kazanırsa..

NATO'ya mensup devletlerin başkentlerine yapılan bu veda ziyaretleri, zihinlerde ister istemez, bu dört yıldızlı, atletik yapılı ve henüz 57 yaşında bulunan generalin vazifesinden niçin istifa ettiği sualini uyandırıyordu. Acaba Gruenther, NATO'da rolünün bittiğine mi inanıyordu?

Atlantik Paktı hikâyesinin başlangıcı 1947 yılma tesadüf ediyordu. O sıralarda bütün Avrupa, hakikaten bir Rus taarruzundan endişe ediyordu. Batının Rus tehlikesi karşısında birleşmesi bir zaruret olarak kabul ediliyordu. NATO, işte bu zaruretin bir neticesi olarak vücut buldu. Fakat birleşme sadece askeri sahaya inhisar etti. Birçok memleketlerin taahhütlerini yerine getirmekten kaçınmasına rağmen, NATO kısa zamanda hatırı sayılır bir askerî kuvvet haline geldi. Fakat Rus tehlikesi karşısında birleşen Batıların diğer sahalarda da birlik olduğunu kabul etmek imkânsızdı. Bilhassa Fransa ve İngiltere, müstemleke meselelerinin NATO üyeleri tarafından da benimsenmesini istiyorlardı. Kuzey memleketleri ise coğrafi durumlarından dolayı Ruslara karşı pek ileri gitmiş olmaktan daima çekiniyorlardı. Fransız - Alman anlaşmazlığı güçlükler doğuruyordu. Fakat bütün bunlara rağmen NATO, hatırı sayılır bir askerî kuvvet haline geldi. Üyeler arasındaki anlaşmazlıkları mümkün olduğu kadar önledi. Bu muvaffakiyetin sırrı, Başkumandan Gruenther'in sadece iyi bir asker olmakla kalmayıp, iyi bir diplomat gibi de hareket etmesini bilmesiydi. Gruenther'in selefi General Ridgeway de çok iyi bir askerdi, fakat üye devletler arasındaki ahengi yaratmaya muvaffak olamamıştı. Diğer memleketlerin içinde bulundukları güçlükleri anlamaya çalışmamıştı. O sadece iyi bir askerdi.

General Gruenther'in askerlik hayatı - 1942 ile 1945 yılları arasındaki Kuzey Afrika ve İtalya harekâtı hariç - hep masa başında geçmişti. Gruenther iyi bir kurmay subayı ve çok zeki bir stratejistti. İkinci Dünya Harbinden önce Amerikan Harp Akademisinde uzun zaman hocalık yapmış, bir çok subay yetiştirmişti. NATO yüksek Kumandanlığına tayin edilmeden önce de, ayni teşkilâtın kurmay başkanlığını ifa etmişti. Avrupada geçirdiği uzun vazife yılları zarfında, Avrupayı ve Avrupalıları tanımak için gayret sarfetmiş ve kendini sevdirmişti. Gayesine ancak sabır, anlayış ve ikna kuvvetiyle erişebileceğini öğrenmişti. İyi diplomatlara has bu vasıfları sayesinde de NATO'yu ehemmiyetli bir askeri kuvvet haline getirmeye muvaffak olmuştu. Fakat iş burada bitmiyordu: NATO komünizm tehlikesine karşı silâhlı bir mukavemet teşkilâtı olarak kaldıkça ve Rusların artık silâh kullanmıyacağına inanılmağa başlanınca NATO. ya lâğvedilmeli yahut ta faaliyet sahasına ekonomik ve sosyal mevzuları da dahil etmeliydi. Bu görüş NATO Konseyinin son toplantısında ortaya atıldı ama, bu hakikaten halli güç bir meseleydi. Acele karar almakta ne kadar ihtiyatlı hareket edilirse, o kadar iyi olurdu. Bu toplantıda soğuk harp zamanından arda kalan ne kadar edebiyat varsa hepsinin ortaya dökülmesine rağmen neticede NATO'nun yeni baştan gözden geçirilmesinde birleşildi. NATO'nun yeni veçhesini tayin edecek bir raporun hazırlanmasına Leaster Pearson (Kanada), Martino (İtalya) ve Long (Norveç) dan kurulu bir komite memur edildi ve bu komiteye "Üç Akıllı Adam" adı verildi. NATO'nun gelecek toplantısında bu "Üç Akıllı Adam"ın hazırladığı rapor müzakere edilecek ve NATO'nun yeni çehresi ortaya çıkarılacaktı. Bu görüş kabul edildiği takdirde NATO yalnız askerî sahada değil, her sahada Batı'nın müdafii olacaktı. Fakat bu, asker Gruenther'in vazifesi değildi. O, artık işinin bittiğine karar verdi ve gönül rahatlığı ile istifanamesini yazdı - Süveyş meselesi o sıralarda henüz patlak vermemişti -.

Yerine tayin edilen Hava Generali Nordstard, Amerikan ordusunun genç ve kendisinden çok şeyler beklenen bir kumandanı olmasına rağmen, Avrupa'nın General Gruenther'in bıraktığı iyi hatırayı daha uzun zaman muhafaza edeceği muhakkaktı.

yarışı yaratıyorlardı. Bundan başka, gene İsrail'e göre, Irak hükümeti, muhtemel bir savaşta Ürdün'e yardım etmek üzere, Ürdün hudutlarında asker topluyordu. Hattâ Irak, bu küçük Arap devleti ile kendi arasında bulunan 1947 andlaşmasına dayanarak, Ürdün sınırlarında büyük bir ha va alanı inşasına bile başlamıştı.

İşte Süveyş anlaşmazlığı, Orta Doğu'yu, böyle bir gerginlik havası içinde yakalıyordu. O günlerde, İsraillilerin, Mısır'la Batılı devletler arasında doğan anlaşmazlıktan faydalanarak, Arap devletlerine saldırmasından korkulurdu. Ancak İsrail hükümeti, Süveyş anlaşmazlığı patlak verir vermez yayınladığı bir beyanname ile, Mısır'ın daha Kanalın idaresi Kanal kumpanyasının elinde iken Kanalı İsrail gemilerine kapamış olmasına rağmen durumdan istifade etmeye kalkmayacağım bildirmiş ve anlaşmazlığın bütün seyri içinde bu sözünü tutmuştu. Batılı devletlerin Süveyş anlaşmazlığına bir çare bulmak için yaptıkları çalışmalar sırasında, İsrail hükümet mahfillerinden, tek temenni olarak, anlaşmazlığın barış yoluyla çözülmesi istekleri duyuluyordu. Varılacak anlaşmada İsrail gemilerinin Kanaldan geçişlerinin temin edilmesi de bu istekler arasındaydı.

Ancak İsrail'in bu dürüst davranışına karşılık, Arap devletleri benzer bir tutum takınmak istemez görünmüşler ve bundan bir kaç hafta önce gene Ürdün vasıtasıyla İsrail sınırlarına baskınlar yapmışlardı. Bunun sebepleri, şüphesiz, çeşitlidir. Bir kere Arap devletleri, İsrail'e Süveyş anlaşmazlığının havasına kapılarak kendisiyle uğraşmaktan vaz geçmediklerini ihtar etmek istiyorlardı.

İsrail -Ürdün hududa

Kan gövdeyi götürdü

Bundan başka, bu anlaşmazlığın devamı sırasında İsrail'le en ziyade uğraşan Arap devleti olan Ürdün ve onun arkasında bulunduğuna şüphe olmayan Irak, Arap milliyetçiliğinin liderliğini Süveyş Kanalım devletleştirmekle durumunu bir kat dağa kuvvetlendiren Nâsır'a kaptırmak endişesiyle, bir yandan Kanal dâvasında Nâsır'la beraber olduklarını söylerken, diğer yandan da birşeyler yapmış olmak lüzumunu duyuyorlardı. İsrail meselesinde yapacakları öncülükler, belki onlara hâlâ Arap milliyetçileri arasında seslerini duyurmak imkânını bakışlardı. Nihayet, böyle karışık bir durumda bile girişilen bu hareketler, bütün dünyaya, Arapların hangi şartlar altında olsun İsrail'i ortadan kaldırmaktan vaz geçmemiş olduklarını gösterirdi.

Arapların bütün bu küçük hesaplarla geçen haftalar içinde yaptıkları saldırmalara karşılık, İsrail kuvvetleri de harekete geçmiş ve geçen haftaki taarruzla Ürdünü ağır kayıplara uğratmıştır. Bu misillemenin şiddeti o kadar büyüktü ki başlangıçta herkes yeni bir Arap - İsrail çarpışmasıyla karşı karşıya olduklarını sanmıştı. Ancak İsrailliler yeter zayiat verdiklerini akılları kesince geri çekilmişler ve korkulu düşünceler gerçekleşmemiştir.

Doğrusunu söylemek gerekirse dünyanın, bilhassa Orta Doğu'nun bu çok nazik devresinde İsraillilerin giriştikleri tehlikeli oyun, karşı taraftan gelen tahrikler nekadar kuvvetli olursa olsun, mazur görülemez. Arapları gözü kapalı hareket etmekle suçlandıran bir devletin aynı şekilde hareket etmemesi beklenirdi. Şimdi bu İsrail misillemesini Arap misillemeleri, şikâyetleri ve tepkileri takip edecek, durum büsbütün içinden çıkılmaz bir hale gelecektir. Orta Doğu'nun başındaki dertler zaten az değildir.

Sovyet Rusya

Rejim meseleleri

Sovyet Komünist Partisi Birinci Sekreteri Nikita Krutçef'in geçen haftalar içinde Yugoslavya'da bir dinlenme gezisine' çıkacağı biliniyordu. Ama Yugoslav Cumhurbaşkanı Mareşal Tito'nun bu geçinin hemen ertesinde Krutçef'le bareber Rusya'ya gideceği kimsenin aklından geçmiyordu. Hakikaten, Sovyet Komünist Partisi Birinci Sekreterinin Yugoslavya'da bir dinlenme gezisine çıkacağı Eylül ayının başlarında açıklanmış bulunuyordu. Söylendiğine göre, Nikita Krutçef bu gezisinde, Mareşal Tito ile beraber Yugoslavya'nın görülmeye değer yerlerini dolaşacak, avlanacak, dağ evlerinde geceleyecek, devlet işlerinden uzakta başını dinleyecekti.

Ancak bir devlet adamının, dinlenme gezisi sırasında olsa bile, kendini her türlü iç ve dış meselelerden uzak tutmasına imkan yoktu. Elbette ki av

Krutçef

Yarım kalan tatil

partileri ve akşam yemeklerinden sonra, komünizmin ve dünyanın problemlerinden söz açılacak, Süveyş meselesinin yanısıra Demirperde gerisindeki devletlerin durumları da gözden geçirilecekti.

Ancak, dünya basınında o günlerde yapılan yorumların büyük kısmına Köre, Krutçef'in Yugoslavya'ya yaptığı dinlenme gezisi, herşeyden önce Süveyş meselesiyle ilgiliydi. Sovyet devlet adamlarının bundan ondört ay kadar önce Yugoslavya'ya yaptıkları ilk ziyaret sırasında, Rus ve Yugoslav idarecileri, tarafsız denilen devletlerin Yugoslavya, Mısır ve Hindistan başta olmak üzere Arap - Asya devletleri - Doğu ve Batı bloklarının arasını bulmakta oynayacakları rolün ne olabileceğini araştırmışlardı. Gene ayrı idareciler, bu sefer de, hiç şüphe yok ki, tarafsız devletlerden biriyle, Mısır'la Batınlar arasında patlak veren anlaşmazlıkta tutacakları müşterek yolu kararlaştıracaklardı.

Eğer hiç beklenmedik bir mukabil seyahat ile, Tito'nun Krutçef'le beraber Rusya'ya dönmesiyle neticelenmeseydi, Sovyet Komünist Partisi Birinci Sekreterinin Yugoslavya'ya yap tığı dinlenme gezisinde, Süveyş meselesinin, gerçekten görüşmelerin can alıcı noktasını teşkil ettiği sanılabilirdi. Fakat Tito'nun Krutçef'in ziyaretini müteakip onunla birlikte Rusya'ya gitmesiyle, şu günlerde, rejim meselelerinin Yugoslav ve Rus devlet adamlarım hiç değilse milletlerarası meseleler kadar ilgilendirdiği açıkça anlaşılmıştır.

Gerçekten, su satırların yazıldığı sıralara kadar gelen haberlere göre, Tito'nun uçakla yaptığı Tito uçağa binmekten hiç hoşlanmaz- tu yıldı-

rım ziyaret, Sovyet Rusya ve Demirperde gerisi devletlerinin iç rejim meseleleriyle ilgilidir. Bilindiği gibi, Stalin'in ölümünden sonra Sovyet dış siyaseti gibi iç siyaseti de yeni bir safhaya girmiş ve Sovyet Komünist Partisinin Yirminci Kongresinde Stalin, Markscı - Leninci Doktrinden uzaklaşmış olmakla itham edilmişti. İthamların en şiddetlilerinin bugün Tito ile birlikte Rusya'yı dolaşmakta olan Krutçef'ten geldiği hala hatırlardadır. Krutçefe göre, Stalin devleti ilimle değil, zulümle yönetmeye çalışıyordu.

Aslında, Stalin'in devlet anlayışı ile Marks ve Lenin'in devlet anlayışları arasında büyük bir ayrılık olduğu söylenemezdi. Ancak, bu tip devlet anlayışı, insanlara en ufak bir hürriyet payı bile tanımadığı için, demirperde gerisi devletlerinde ve Sovyet Rusya'da bazı kıpırdanmalar başlamıştı. Yeni Sovyet idarecilerinin, koltuklarım koruyabilmek için rejimi bir parça olsun liberalleştirmekten başka çareleri yoktu. İşte Stalin bu gaye uğruna kurban ediliyor, kabahatin rejimde değil fakat Marksçı-Leninci devlet anlayışından uzaklaşan Stalin'de olduğu ileri sürülüyor ve böylece, komünist devletlerde gittikçe gelişmekte olan liberal cereyanların önüne geçilmek isteniyordu.

Başlangıçta bu taktiğin muvaffak olmadığı söylenemezdi. Yem Sovyet idarecilerinin tutumları, Stalin'in doğum yeri olan Gürcistan hariç diğer Sovyet Cumhuriyetlerinde ve peyk devletlerde iyi karşılanmıştı. Ancak, zamanla Stalin'in halefleri tutumlarında değişiklik yapmaya başlamışlar ve Stalin devrinden kalma idarecilerin temizlenmekle liberal cereyan taraftarlarım tatmin ettiklerini sanarak, yeniden eski devirlere döner bir tavır takınmakta gecikmemişlerdi. Bundan en ziyade kuşkulanan Yugoslavya olmuştu. Bilindiği gibi, Yugoslavya, Stalin Rusya'sı ile anlaşmazlık halindeydi ve Stalin metodlarını beğenmediği için Komünist blokla olan butun bağlarını koparmıştı. Şimdi yeni Sovyet devlet adamlarının eskiye dönmek istemesinden en fazla kuşkulanan da, Yugoslavya oluyordu.

Halbuki bugün dünya siyaset sahnesinde gittikçe kuvvetlenen bir pozisyona sahip olan Yugoslavya'yı kaybetmek Rusya'nın işine gelmezdi .İyi haber alan mahfillerin kaydettiğine göre Krutçef, Tito'yu, komünizmin bundan sonraki gelişmeleri üzerinde beraberce bir anlatmaya varmak üzere Rusya'ya götürüyordu. Yeni Sovyet idarecilerinin bu sucu Stalin'in üzerine yüklemeye çalışmalarına rağmen ondan daha az Marksçı ve Leninci oldukları muhakkaktı. Yugoslavya'yı, belki onunla beraber da Orta Avrupa'nın diğer komünist devletlerini kaybetmemek için bu doktrinlerden bazı fedakârlıklar yapmaya hazır bulunuyorlardı.

Bu fedakârlığın derecesi ancak önümüzdeki günlerde, Sovyet - Yugoslav görüşmelerinin sona ermesi üzeri ne belli olacaktır.

K A D I N

Aile

Sinsi bir düşman

İnsanların en büyük kolaylıkla itiraf ettikleri kusur, muhakkak ki ihmaldir. İhmal, insanı utandırmıyan, küçük, ehemmiyetsiz bir kelimedir. Fakat onun hayatta yaptığı işler, daha doğrusu fenalıklar pek büyüktür. Hele kadın için "ihmal" affedilmez bir kusur olarak kabul edilmelidir. Çünkü İhmal kadınların hayatında çok fena neticeler doğurabilen bir düşmandır.

Kazalarda ihmal

Bir saniyelik bir dikkatsizlik, bir küçük ihmal bir çocuğun çiğnenmesine bir insanın yanmasına sebep olabilir. "Gene bir ihmal zaman kazanmak istiyen "Andrea Doria" ile "Stockholm" un çarpışmasına sebebiyet vermiştir. Ya çocukların bulunduğu odada kaynar su bırakıp giden anne, ecza dolabını kilitlemeyi ihmal eden hizmetçi bu ufacık unutkanlıklarının cezasını az mı çekerler?. Vakıa her kazada mukadderatın rolünü biraz kabul etmek lâzımdır. Fakat mukadderat dediğimiz bu yaman kuvvet ekseriya yanında ufak tefek bir cürüm ortağı taşır: Bu, ikmaldir. Kadınlar, umumiyetle, kazalara sebebiyet verebilecek ihmallere karşı gayet hassastırlar. Hatta bazılarında bu aşırı bir evham şeklini almıştır. Buna mukabil onların hiç ehemmiyet vermedikleri bazı ihmaller vardır ki bir kadının bütün hayatım ve istikbalini değiştirebilecek ehemmiyettedir.

Kıyafetini ihmal **eden** kadın
Bedeli: Saadeti

Kendi kendine ihmal

Bir tip kadın vardır: Sacı başı daima karışık, tırnakları bakmısız, elbiseleri itinasızdır. Bu tip kadın kendisine ehemmiyet vermemekle adeta övünür. O kendisini evine, çocuklarına hasretmiştir. Onun berbere gidecek, pedikürle uğraşacak, terzilere koşacak vakti yoktur. Evde kocasının bir eski çorabını ayağına geçirir, akşama doğru, vakit bulursa şöyle bir saçına tarak vurur. Kendisini ihmal eden kadın aile hayatının temel taşlarına çengel takıp çeken bir kadındır. Aşırı bir fedakarlık pahasına yapılan ihmal aile saadetine indirilen bir darbe olmak bakımından tamamile faydasızdır. Bir kadının sabahleyin yapacağı ilk iş tuvaletidir. Bakımlı bir yüz, itinalı saclar, temiz dişler ve temiz, eller her kadını güzel yapar, her kadının maneviyatını düzeltir ve ev işlerinin daha çabuk, daha kolay, daha iyi bir şekilde yapılmasını sağlar. Sabah akşam, birer çeyrek saatini kendisine ayırmıyan kadın affedilmez derecede ihmalci bir kadındır.

Aşkta ihmal

Aşk yaşayan bir şeydir. Aşkı bu bakımdan bir nebata benzetmek mümkündür. O bakım ister, itina ile büyür, ihmal ile kurur. Hiçbir büyük aşk ebedi değildir. İzdivaç hayatında birçok büyük aşkların sönmesine sebep, ihmaldir. Nişanlı iken aşkta öpüşen birçok genç evlendikten sonra bu adeti terkeder ve bazan da bunu büyük bir dalgınlıkla, sırf alışkanlık yüzünden tekrar ederler. Halbuki kocasını zevkle bekleyen bir kadın, evine zevkle dönen bir erkek her karşılaşmalarında bir saniye durup hissettiklerini düşünseler ve o anda yüzlerini kaplıyan saadeti birbirlerine gösterseler, aile bundan çok şey kazanacaktır. İsim günleri, evlenme yıldönümleri her karı kocaya yeniden mesut olma fırsatları ve aşkı tazeleme imkânı vermelidir. Aslında birbirlerini çok seven bazı karı kocalar vardır ki senelerce bunu birbirlerine söylemek lüzumunu duymamış ve en ufak bir tezahüratta bulunmamışlardır. Bir gün ölüm bu mesut karı kocayı ayırır, işte o zaman dizlerine vurur, kaybettikleri saadet fırsatını ancak o zaman takdir ederler. Bazıları da gene sırf birbirlerine gösterdikleri bu ihmal yüzünden, üçüncü bir şahsın araya girdiğini görür ve hatayı o zaman idrak ederler. Başka bir kadını seven ve evini terkeden bir erkeğin karısı kocasını sadakatsizlikle itham ederken ekseriya, "Mesuttuk. Hiç kavga etmez, birbirimizi kırmazdık" der.

Kadınların şunu iyice bilmeleri lâzımdır ki, bir karıkocanın mesut olması için kavga etmemeleri kâfi değildir. Bir karı koca, bir erkekle kadın arasındaki flört ihtiyacını daima doldurmak, hiç boş bırakmamak mecburiyetindedirler. Çünkü bir erkekte

böyle bir boşluk hisseden bir yabancı kadın bütün kozları derhal eline alabilir.

Evde ihmal

Kendi kendini ve aşkını ihmal eden kadın bu masum ve minimini kusuru çok acı bir surette Adarken, bir evdeki ihmaller de o evin saadetine ağır darbeler indirebilir. Bir evin saadeti, intizamı ve bütçesi ile de yakından alâkalı olduğu için ev işlerinde yapılan ihmaller gayet mühimdir. Zamanında örülmiyen küçük bir sökük büyük bir yırtık olabilir, antensiz çalınan bir radyo bozulur, iki dakika fazla kaynayan yemek yanar, bir saniyede süt taşar, taşar.

Ceza

Kanunlar ihmallerin sebebiyet verdiği kazalar için cezalar keser. Trafik kaidesine uymıyan şoför para öder ve kaynar su ile ihmal yüzünden çocuğunu haşlayan bedbaht anne bir de hapise girer. Fakat birbirlerini sevdikleri halde bunu sık sık söylemiyen karı koca en büyük cezaya çarpılır ve mesut olmayı unuturlar.

Ev

Neş'e ve renk

İnsanların üzüntüleri arttıkça ve davaları fazlalaştıkça ev hayatında neş'eli bir dekor yaratmak arzuları da o nisbette büyüyor. Bugünkü eşyalar kıymetli ve ince sanat eşyaları olmaktan ziyade rahat, iç açıcı neş'eli eşyalardır. Renk değişikliği, insana ferahlık veren parlak cilalar, yani ev dekorasyonunun başlıca hususiyetini teşkil etmektedir. Sokak kapısından içeriye girer girmez ev insana gülmektedir. Eskiden bomboş duran çıplak antreler şimdi girin perdeler, yeşillik, duvara asılmış olan birkaç resim ve yerine konmuş tek parça güzel bir dolap, iki sandalye ile süslenmiştir. Portmanto eskisi gibi açıkta değildir. Ya perdelerin arkasına, ya da duvarın içine gizlenmiştir. Bir eve girerken göze en çirkin gelen şey asker gibi dizilmiş ayakkabı ve terliklerdir. Yeni dekorasyonun en büyük mahareti, ortada sürünen bütün teferruatı ustalıkla göz önünden kaldırmasıdır. Böylece eve girerken, insana "merhaba" diyen antre, evin ölü kısımlarından biri olmaktan kurtarılmış ve eve verilecek ilk notu almak bakımından büyük bir ehemmiyet kazanmıştır.

Yatak odalarında da vaziyete hâkim olan şey, gene rahatlık ve neş'edir. Çok bol tutulmuş kreton perdeler, neş'eli bir yatak örtüsü, bol büzgülü kumaşlarla giydirilmiş bir tuvalet, yerde yumuşak tüylü halılar insana huzurr ve neş'e hissi verecek şekilde tanzim edilmiştir. Göze rahatsızlık veren büyük gardroplar da-

Paranın Rolü

Jale CANDAN

Fertleri idealist olan bir cemiyetin daha çabuk yükseleceği su götürmez bir hakikattir. İşte bunun içindir ki biz çocuklarımıza sağlam bir vücut, iyi bir tahsil ve terbiye vermeğe çalışırken, onlara aynı zamanda herşeyden evvel iyi bir vatandaş olmak kaygusunu da aşılamak zorundayız. Hakkı tanımak, memleket menfaatlerini herşeyin fevkinde tutmak, insanlığı saadete götüren hürriyet ve demokrasi yolunda, yılmadan, yürümek ve bu güzel idealleri gerçekleştirebilmek için, icab ettiği anda, bütün fedakârlıkları yapabilmek. İşte bunlar hepimizin gayretlerine hedef olmalıdır. Bu idealle yetişen bir gencin en parlak teklifler karşısında dahi memleketini terkedip başka bir memlekete gitmiyeceği gayet tabiidir. Gene bu idealle yetişen bir gene, vatanın en ücra köşesine çağrıldığı zaman, bu vazifeyi de serve seve yapacaktır.

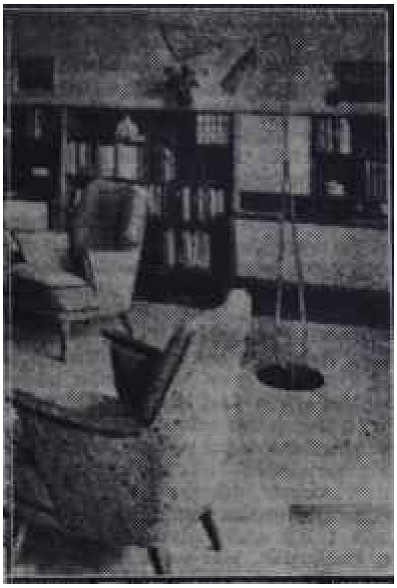
Ancak idealizm ile misyonerliği birbirine karıştırmamak lazımdır. İdealist insan mukaddes bildiği şeyler uğruna, icab ettiği zaman, herşeyini feda eden insandır. Fakat o bu fevkalâde an gelinceye kadar normal hayatını yaşar, yani her insan gibi yer içer, her insan gibi işinde ve mevkiinde yükselmek ister. Gayesi cemiyete faydalı olmaktır. Ama bu, onun çoluk çocuğuna dalma dana iyi bir hayat şartı temin etmesine de - fevkalâde haller müstesna - hiçbir zaman mani değildir ve olmamalıdır. Misyonere gelince, o malûm "bir hırka bir lokma" diyar diyar dolaşır ve kutsal bildiği şeyleri yaymak, cemiyete faydalı olmak için şahsi hayatını tamamile feda eder.. Ekseriya evli değildir, çoluk çocuğu yoktur. Misyoner ruhlu insanlar cemiyete muhakkak faydalıdır. Onlar kendi sahalarında çk büyük işler başarırlar. Fakat bir cemiyetin gayesi yalnız misyonerler yaratmak değildir. Memleket menfaatleri ile kendi menfaatlarını birleştirerek. daima daha iyi olmaya çalışarak enerji ile hayata atılan, mücadele eden "normal insan" bir misyoner kadar, belki de ondan fazla cemiyete lâzımdır.

*

Şu halde, neden biz daima Anadolumuzun başı pek mahrum bölgelerine gitmek istemiyen münevverlerimizi tenkit ederken daima aşırı bir idealizm ve misyonerlik ruhu aşılama gayretim güderiz? New York'ta 500 Türk doktorunun bulunduğuna dair çıkan ve muhtemelen pek fazla mübalâğalı olan bir havadisten sonra, gazetelerimiz Türk doktorlarını dillerine doladılar. Bir memlekette yetişmiş bir münevverin ecnebi bir memlekete kapağı atarak bir daha dönmemesi asla tasvip edilecek birşey değildir. Ama bu münasebetle yapılan tenkitler insaftan olduğu kadar bugünkü dinamik ilerleme zihniyetinden de uzaktır. İşte son günlerde anlatılan bir hikâye: Mahrumiyet bölgelerinden birine tayin olan bir doktor alâkalılardan şu suallerin cevabını almak istemiştir: Başını sokacak bir evi olacak mıdır? Hastalandığı taktirde tedavi edilebilecek midir? Yiyeceğini, içeceğini temin edebilecek midir? Bu hikâye tabii idealist olmıyan doktora tenkit için yazılmıştır. Neden ? Bu doktora aradığı evi ve yiyeceği temin etmek, ona en tabiî yaşama haklarını vermek çok ma zordur?

Yalnız doktorlar değil, her sene mahrumiyet bölgelerine iriden birçok münevver, aynı suallerin cevabını almak ister ve alamadıkları için de oralara gitmemeğe bakarlar. İçinde demirbaş eşyaları ile hazırlanmış küçük evler, uzak mıntıkalara haftada bir defa erzak götürecek bir ekip, hastaları icabında hastahanelere nakledecek bir teşkilât bu suallerin kolayca cevabını verdirebilecektir. Bu gibi birçok suallerin cevabı verilince de mesele kendiliğinden hallolunacak ve "idealist" ler birdenbire çoğalacaktır. Çünkü bugünkü zihniyet, bugünkü dünya anlayışı budur. Kuru fazilet öğütleri yerine cazip ve çekici teklifler.. Ama varsın münevver oralara menfaati için gitsin. Tek gitsin, tek orada yerleşsin, tek orayı sevsin de.. Bugünkü düşünüşe göre cemiyet ve fert bir bütün teşkil etmektedir. Cemiyet fert için çalıştığı takdirde, fert cemiyet için çalışmış olacaktır ve ideal cemiyet kendi menfaatleri ile ferdin menfaatini birleştirebilen cemiyettir.

Mahrumiyet bölgelerine gidecek olan münevverlerimize bir tazminat verilmek düşünülüyorsa bunu alkışla karşılamalıyız. Bu, memleketin menfaatine olacak ve hakikaten "idealist" lerin çoğalmasına yardım edecektir. Vakıa hakikaten bu teklif insana eski bir hikâyeyi hatırlatıyor, hani adamın birine sormuşlar "cehenneme gider misin?" diye, o da "maaş kaç?" diye sormuş. Fakat neyleyelim ki yaşadığımız devirde para, cehennemi cennet ediyor.

Oturma odası
Renkli ve neş'eli olacak

hi yatak odasından kaldırılarak müstakil bir küçük ayrı odaya konmuştur. Bu odada uzun bir ayna, duvara bitişik uzun ve dar bir kanepe, ortada gene insanın içini ısıtan büyük ve yumuşak bir halı vardır.

Aynı zamanda misafir odası olan oturma odasında herşey çok yumuşak, çok renkli, çok rahattır.. Bir tek fazla eşya yoktur ve bol çiçek bu oturma odasına bir teras manzarası vermektedir. Yere kadar inen büyük ve geniş pencereler aranan ferahlığı getirmektedir.

Mutfak ve banyo dairesine gelince burada bol kreton yerine bol plâstik ve naylon kullanılmış, temizlik ve pırıl pırıl renkli fayanslar buralara bir renkli rüya hali vermiştir.

Ev dekorasyonuna dahil edilen yeni birşey de kadın robdöşambrıları, kadın önlükleri ye erkek pijamalarıdır. Bütün bu kıyafetlerde gözetilen ilk vasıf neş'edir. Erkekler senelerden beri giyindikleri düz veya çizgili klâsik pijamalardan vaz geçecek gayet renkli, çiçekli, değişik pijamalar giyinmeğe başlamışlar ve böylece evin neş'eli havasına iştirake karar vermişlerdir.

Moda

Yeni bir favori

Senelerden beri tayyör içine artık bluz giyilmiyor, giyilse de tayyör yakasından gözükmeyen yelek - bluzlar tercih ediliyordu. Zaten bluz modası tamamile kalkmamıştı ama, kışın "sveter" ve yazın "şömizye" biçimlerine inhisar ettirilmiş gibi idi. Eski resimlerde gördüğümüz şifon ve muslinden, ince yünlülerden yapılmış hafif, nahif modeller ise tamamile tarihe karışmıştı. İşte 1956- 57 senesinin bir hususiyeti de kaybolmuş gibi görünen bu eski zaman bluzlarını yeniden ortaya atmış olmasıdır. En revaçta kumaşlar incecik muslinler ve gene yeni modanın bir hususiyeti olan çok ince "jerse,, lerdir. Bu bluz modasını çıkaran büyük terziler bazen çok ince derilerden de gayet hafif bluzlar hazırlamışlardır. "Dior" en çok muslin kullanmıştır. Çünkü bu kumaş ustalıklı drapelere gayet müsaittir. Bu drapeler, bilhassa eşarp şeklini alan yakalarda nazarı dikkati çekmektedir. İnce "jerse" lerden yapılan bluzlara gelince, bunlar umumiyetle ya yuvarlak ya da sivri şekilde açılmış yakalar, vücuda iyice oturmuyan bol bedenler, belden itibaren küçük yırtmaçlarla karşımıza çıkan bluzlardır. Bel ya ince bir kemerle, ya da bu sene çok moda olan zincir kemerlerle hafifçe gösterilmiş, fakat çok sıkılmamıştır. Bazan da bu bol biçimli bluzların bollukları kendi kumaşlarından yapılan bir kuşağın içinde kaybolmaktadır. Deri bluzlara bakınca insan bunları klasik sveterlerle karıştırmaktadır. Aynen o biçimde yapılmış, ekseriya yakalar ve kol kapakları yün işi lâstikle toplanmıştır.

1956 - 57 kış modasının bu yeni favorisi, bluz, binbir fanteziye, binbir buluşa müsait olmak bakımından kadınlara çok geniş bir şahsiyet denemesi imkânını hazırlamıştır.

Madem ki bu kış bir bluzla şık olmak kabildir, her kadın şık olabilecektir. Eski sandıkları açmak, Ankarada Çıkrıkçılar ve İstanbulda Mahmutpaşa yokuşuna tırmanmak, bu hususta kadınlara birçok yeni fikirler ilham edecektir." Hakikaten, eskiden kalma bir yünlü bohça, bir şal parçası, bir köylü kundağı güzel bir bluz olmak vazifesini rahatça başarabilecektir.

Bluzların altına giyilen eteklere gelince, "Dior" burada da en büyük selâhiyeti ele almış ve Hollandalı etekleri yani düz iplikle, bol kırmalar seklinde elde edileli zengin etekleri ortaya atmıştır. Ama bu çok bol etekler daha ziyade genç kızlar içindir. Şık bir kadın 1956 - 57 kış mevsimi için düz hatlı, dar bir eteği veya birkaç kırma, birkaç yalancı pli ile hafif bolluk kazanmış etekleri tercih edecektir.

Şal - Pelerinler

Bir bluz etek bir kadını şıklaştırmaya kâfi gelecektir ama bu senenin can alıcı noktası "pelerin"-lerdir ve pelerinsiz kadın 1956 - 57 kışında kendisinde daima bir eksik İlk hissedecektir. Yapılacak şey gayet basittir: İddiasız, sade bir pelerinle hem modaya uymak, hem de bütün kış ısınmak.. "Şal - pelerini ismini alan bu yeni ve pratik şallar 1.40 eninde bir kumaşın 40 santiminden çıkmaktadır. Aynı bir kısa nelerin şeklinde olup üç düğme ile önden düğmelenmekte, sırtı ve göğsü iyice ısıtmaktadır. Ona iddiasız bir şal havası verebilmek için uçlarına aynı renkten, seyrek olmak şartı ile saçaklar dikilmiştir. Eğer bele oturmuş bir mantomuz varsa ye 40 santim kadar kumaşınız da artmışsa derhal bu pelerini yapıp, en soğuk günlerde korkusuzca sokağa çıkabilirsiniz. Eski bir kürkle kaplandığı taktirde, bu pelerin hem şıklık, hem de konfor ihtiyacını iki misli karşılıyacaktır. Bu taktirde püskül yerine kürkün kenarlarını hafifçe taşırmak lâzımdır.

Henüz sokakta, pelerin giyinmek cesaretini gösteremiyenler için yapılacak tavsiye aynı pelerini, meselâ ekoseli kalın bir kumaştan yapıp evde şal yerine kullanmaktır. Bu yeni şal, ev kadınına hareket serbestisi vermekte, ona 1956 - 57 havasından bir şey ilâve etmektedir.

Modaya uymak

Bir bluz-etek küçük bir pelerin, evde kalmış kürklerden yapılan küçük bir kürk eşarp, aynı kürkten küçük bir kalpak, belde bir zincir, yakada drapeli bir ince eşarp, ekose kadifeden bir Hollandalı, eteği, eski zaman süsleri, rahatlık, tabiîlik, sadelik ve huzur.. İşte 1956 - 57 modasına uymak için yapılabilecek birkaç şey..

Fakat bütün bunlardan başka tatbik edilecek pek mühim birşey daha vardır: Tezatlara kaçmamalı. Genç misiniz? Daha yaşlı görünmeğe neden heves edersiniz. Olduğunuz gibi kalınız ve seviniz. Artık çok genç değil misiniz? Olabilir. Fakat ne küçük kızları taklit ediniz, ne de herşeye veda eden kadını! Unutmayınız ki yaşınızın hiçbir ehemmiyeti yoktur. Yüzümüz yegâne rehberimizdir. Moda sizi güzelleştirmek, mesut etmek, gençleştirmek için icat edilmiştir. Moda kadının en büyük dostudur. Ondan istifade ediniz.

Elbisenin kumaşından şapka
1956 - 57 nin hususiyeti

Güzellik mi, kibarlık mı?

Bir iddiaya göre kadınlar daha ziyade kadınlar için giyinirler. Şık kadınların herşeyden çok, iyi dikilmiş, kibar, pahalı kıyafetlere ehemmiyet verdiklerini düşünerek ileri sürülen bu fikir şu bakımdan haklı görülebilir: Erkekler pahalı kıyafetlerden ziyade kadınların cazibesini Ortaya çıkaran hafif zarif elbiseleri, kısacası kadınlara yakışan elbiseleri tercih ederler. Hattâ şunu da söylemek kabildir;, Erkekler çok zengin giyinmiş kadınlardan ürker ve kaçarlar. Ama bu demek değildir ki erkekler güzel giyimden anlamazlar. Onların hoşlanmadıkları şey fazla teferruat ve kadın vücudunun tabii hattını bozan fuzuli süstür. Erkekler kibarlığa kadınların zannettiğinden çok daha fazla ehemmiyet verirler. Yalnız herşeyde olduğu gibi, burada da her türlü mübalâğadan, her türlü ölçüsüzlükten kaçınmak lâzımdır. Kibar olmak pahasına fazla ölgün renkler seçen, çok fazla ciddi biçimleri tercih eden kadın cinsî cazibesinden mühim birşey kaybeder. Kibar giyinmenin ilk şartı yine modaya uymak, fakat göze çarpmıyan daha doğrusu gözü rahatsız etmeyen biçimleri benimsemektir. Çünkü çok sade giyinmiş bir kadın da, seçtiği renklerin ahengi veya göze görünmez gibi duran bir teferruatla pekâlâ göze çarpmasını bilir ve göze çarpmak modanın da, kadının da daima en çok arzuladığı birşeydir. Mesele şudur: İnsan ya bayağı bir süsle göze çarpar, ya da kibarlığı ile işte erkeklerin tercih ettikleri şey kibarlığı ile göze çarpan kadındır, kibarlığı ile silik ve mânâsız kalan değil!. Dümdüz bir tayyörün yakasına ilâve edilen bir küçük iğne. bir renkli eşarp, bir aksesuvarın yeni ve değişik bir şekilde kullanılması en sade kadına dahi, makbul olan çekici hususiyeti verebilir. İşte erkeklerin en çok ehemmiyet verdikleri birşey de budur: Hususiyeti Ve şahsiyeti olan kadın.. Bu hususiyet ve şahsiyet sokakta giden yabancı kadının düşünüşü, seviyesi ve zekâsı bakımından erkeklere derhal not verdirebilen birşeydir. Bu kanaat notu ekseriya, kadınların hayatında mühim bir rol oynar. Bunun için kadınların giyime ehemmiyet vermeleri, hiçbir yeni elbise yapmıyacakları zaman bile yeni çıkan büyük modellere sık sık bakmaları lâzımdır. Çünkü güzel ve şık mankenlerin resimlerini seyretmek bile kadınlara bir çok şeyler öğretir. Eşarpların yeni şekilde bağlanmaları, zinnet eşyalarının yeni havaya göre kullanılışı, muhtelif kıyafetlerle kullanılan muhtelif aksesuvarlar kadınlara birçok hususiyetler verir.. Moda her sene bize bir çok değişiklikler getirir. Fakat bu değişiklik yalnız hatlarda olmayıp, birçok eski kıyafetlerin kullanış şeklindedir de... Yani modanın maddi çizgileri kadar bir de sözle kolay kolay ifade edilemiyen bir havası vardır. Bu hava bilhassa görgü ile elde edilebilir.

S İ N E M A

Filmler

Yılmaz Duru
Yazık oluyor

"Fakir Kızın Kısmeti"

Sinemacılarımız ham madde yokluklarından şikâyet edip dururken, filmlerimiz de olmayan değerlerini günden güne kaybetmekte, seyirci sayısıyla birlikte filmlerin sayıları da azalmaktadır. Geçen hafta inci Sinemasında mevsimin ilk Türk filmi olarak gösterilen "Fakir Kızın Kısmeti" bu bakımdan iyi bir örnek sayılabilir. "Fakir Kızın Kısmeti"nde sinema anlayışımızın aksaklıkları bütün cepheleriyle mevcuttur. Sinemamızda ele alınacak mevzu bulunmadığı iddia edilemez. Bu mevzular, Türk cemiyetini öbür cemiyetlerden ayıran farkları bütün özellikleriyle gösterebilecek kudrette bir Türk sinemasının kurulması için sağlam temellerdir. İşlenmemiş topraklar kadar bol olan dokunulmamış meselelerimiz kendilerini görecek, anlıyacak ve anlatabilecek sanatçıları beklemektedir. Ayni şeyi bekleyen seyirciler aradıklarını bulamadıkça Türk filmciliğinden ümitlerini kesmekte, sinemada başka cemiyetlerin dertlerine yahut eğlencelerine ortak olmayı tercih etmektedirler.

"Fakir Kızın Kısmeti" küçük kardeşiyle hayatta yapayalnız kalan bir genç kızın başına gelecekleri senarist - rejisör Çetin Karamanbey'in hayal ettiği şekilde gösteriyor. Karamanbey'e göre babası ölünce kardeşine ve kendisine bakmak zorunda kalan Türkân'a önce mahallenin kodamanları göz koyar, kızcağız bir müddet iş bulamama sıkıntısı geçirir, çalıştığı müessesenin patronundan kendini korumaya mecbur olur, hapse girer, suçsuz olduğu anlaşılıp hürriyetine kavuşunca felâketler gene birbirini takip eder, filmin sonu dökülen kanlardan, göz yaşlarından cıvık cıvık hale gelir. Ama... iyi mükâfatına ergeç kavuşur, yirminci asır Külkedisi Türkân sevdiği zengin gençle evlenir.

Filmde belki gayri şuuri olarak çok önemli bir noktaya parmak basılıyor: Türk cemiyetinde yalnız genç bir kıza -üstelik güzel de olursa- hangi gözlerle bakılır? Bu noktayı ele alıp işlemek seyircileri birçok sosyal gerçeklerle karşıkarşıya getirecek, filme derinlik ve değer kazandıracaktı. Karamanbey zaman zaman bunu yap maya kalkışıyor, zayıflığından istifade ederek Türkân'ı ele geçirmeye çalışan, tipler, ona sadece et olarak bakan erkekler gösteriyor. Fakat gayretlerini acı gerçekleri teşhir etmek yerine gözyaşı döktürmek için tüketiyor. Bu arada Türkan'ın sık sık söy lediği nutuklar sınıf meselelerine temas ediyor. Ama çeşitli sınıfların gerçek bağlantıları, davranışları üzerinde düşünmeden, Karamanbey Türkan'ın sosyete dediği burjuva hayatına çatıyor. Bu çatışta asıl maksadın orta sınıf halkın duygularına tesir edip müşteri toplamak olduğuna şüphe yok. Türkân bir Donna Quixotte gibi kendisini ezmeğe kalkan bütün kuvvetlere karşı geliyor, içinde yaşadığımız hayatın talihsiz bir insanı olmaktan çok masal kahramanlarım andıran bir güçle savaşıyor.

Çok önemli bir sosyal hadiseyi ayağa düşüren, gerçekle en ufak bir il-

gisi olmayan filmin senaryosu çocuk elinden çıkmış kadar zayıf. Akıcı bir hikaye anlatmak . yerine, aralarında kıldan bağlar olan bir takım olaylar gösteriliyor. Olaylardan bir kısmının neden bahsettiklerini, filmle ilgilerini kavramaya imkân yok. Meselâ, Zihni beyin hizmetçisi niçin Türkân'ın çantasına mücevver koyup hırsızlık damgası yemesine sebeb oluyor? Sonra durup dururken neden suçunu itiraf ediyor.

"Fakir Kısın Kısmeti"nin mantıksız, marazî hikayesi yanında en rahatsız edici tarafı, muhakkak ki seyirciye takdim ediliş şekli, yani mizansenidir. En akıl almaz, gerçek dışı, fantastik konulardan bile usta sinemacıların sıkıntısız seyredilen meydana getirebildikleri bilinir. Tekniği Karamanbey'in en zayıf tarafı.. Bu. Türk sineması irin tecrübeli sayılabilecek bir rejisörde affedilmeyen bir kusurdur. Amatör sinemacıların bile kaçınmayı başardıkları hatalar "Fakir Kızın Kısmeti"nde bitmek bilmeden devam ediyor.

Türkân patronu Zihni beyin evindedir. Zihni bey ona bu güzelliğiyle sosyetenin kraliçesi olacağını söylediği zaman, Türkân daima namuslu bir halk kızı olarak kalmak istediğini, sosyete denilen çirkefe girmiyeceğini ifade eder. Burada bir kesimle (cutting) plân ve sahne değişir: Türkân'la Zihni bey Hilton'da dansetmektedirler. Gene bir kesimle plân değişir; Türkân'la Zihni bey bir masada içerler, kızın başı dönmeye başlamıştır. Arada karanlık bir kısım geçer,tekrar Zihni beyin evi gösterilir: Bir koltukta Zihni bey sarhoş olan Türkân'a tecavüze hazırlanmaktadır.. Filmin diğer sahneleri gibi bu sahne de hem fikir, hem işleniş bakımından felâkettir. Rejisör birkaç saniye önce namus nutukları atan, sosyete hayatından nefretle bahseden Türkân'ı bir erkeğin kolları arasında çakır keyif göstermekle söylemek istediğinin tesirini bir anda yok ediveriyor. Evden dans pistine, dans pistinden içki sofrasına geçilirken en basit usul olan zincirleme geçiş (dissolve) kullanılmayıp kesim yapılınca rejisörün sinematik zaman bilgisinin derecesi ortaya çıkıyor.

Sosyete nedir? Bir fırsatta seyircilere bu da öğretiliyor. Türkân'ın tüylerini diken diken eden korkunç canavar meğer dans edip eğlenen bir takım gençlermiş! Rejisör sosyete diye. Boğaziçi kıyılarında bir lokalde yaşları otuza varmamış, üstleri başları perişan delikanlılarla genç kızları kastediyormuş!

Rejisör, 110 dakika süren filminin hor sahnesinde sinemada geçen yılların ona birşey kazandırmadığını, başladığı yerden bir âdım ileri gitmediğini ısrarla ispat eder. Karamanbey'in kamerası hiçbir şey araştırmaz, keşfetmez, açıklamaya çalışmaz. Ancak ışığın tesadüfen uygun düştüğü birkaç yerde süjeleri tespit eder, o kadar.. Sinema sanatının esası olan montaj (editing) ona göre sırası geldiği zaman konuşan şahısların yüzlerini göstermekten ibarettir. "Fakir Kızın Kısmeti"nin tek bir sahnesinde yapıcı montajdan (constructive editing) istifade edilmemiştir.

Filmin mantık ve fikir hataları gibi sinematik hataları da saymakla tükenmez. Her sahne, her plân bu kusurlardan nasiplerini almıştır. Filmin tek müspet tarafı Türkân Sülün adlı bir genç kızı tanıtmasıdır. Türkân Sülün mantıksız rolü,kötü makyajı ve ilk defa kamera karşısında bulunmanın acemiliklerine rağmen "Fakir Kızın Kısmeti"nde bütün elemanlar arasından sivriliyor. Sinemamızın işvesiz, cilvesiz, fizik yapısı itibariyle tipik Türk olan, rol kesmeden tabii olmaya gayret eden bir yıldıza kavuşmasının yakın olduğunu müjdeliyor. Öbür yanda yapmacık halli Yılmaz Duru sinemamızın ithal malı gibi duran jönlere ihtiyacı olmadığını bir kere daha kuvvetle hatırlatıyor. Diğer oyuncuların ise hiçbiri melodrama yakışmıyan tuhaflıkları yapmaktan geri kalmıyorlar.

Seyirci sinemacılardan büyük lâkırdılar değil, iyi filmler beklemektedir.

Sanatçı ve Tenkitçi

Halit REFİĞ

Sinemacılığımızın yürüdüğü yolun yanlışlığını gösteren Türk sinema tenkitçisi umumiyetle sinema sanatını, filmciliğimizin dertleri ni bilmemek, endüstrinin içine girememekle suçlandırılır. Sinema sanatını bilmek yahut bilmemek tamamen izafi bir meseledir. Bilginin nerede başlayıp nerede bittiğini tesbit eden sınırlar olmadığı için tenkitçinin bu alanda kendini savunmaya kalkması bilgisizlik ithamı kadar gülünç olur. Maamafih sanatçı, bilgisizlik damgası vurmadan da bazı noktalar üzerinde sarabilir. Meselâ, tenkitçinin ele aldığı meselelerin, söylediği fikirlerin hangi bakımlardan yanlış olduğunu cevabında izah edebildi mi, bilgisiz yazarın cehaleti kendiliğinden ortaya dökülüverir.

Sanatçı ve tenkitçi münasebetlerinde en önemli ve temel gerçek basit bir alış-veriş olayının küçümsenmesidir. Sanatçı, hem yaratıcı, hem de satıcıdır. Tenkitçi ise alıcıdır. Öbür alıcılardan farkı belli bir alanda daha analitik olarak düşünebilmesidir. O herhangi bir alıcı gibi yalnız iyi-kötü yahut beğendim - beğenmedim hükümlerini vermez: sanatçının no demek istediğini, nasıl diyebildiğini araştırır. Tenkitçi suçlandırılmak gerekiyorsa araştırmada düştüğü yanlışlıklarla itham edilmelidir.

Filmciliğimizin dertlerini bilmemek, endüstrinin içine girmemek tenkitçi için bir suç sayılmaz. Oyuncularımız ve rejisörlerimiz fırsat düştükçe tenkitçilere lâf yetiştirmeye gayret ediyorlar. Eserlerini savunma yerine doğrudan doğruya tenkitçinin şahsiyetine yöneltilen hücumlar boşuna vakit kaybıdır. Endüstride eli kalem tutanlar olduğuna göre dertlerini neden ortaya dökmüyorlar? Tenkitçi endüstri'nin içine girdiği an alası olmaktan çıkar, satıcı olur. O zaman filmleri hangi gözle görecektir? Hanki kuzgun, yavrusuna çirkin der?

Tenkitçi endüstrinin içine girmedikçe bir alıcı olarak kalacak ve perde arkasında değil perdede geçenlerle ilgilenecektir. Eserin kötü oluşunu imkânsızlıklara yorarak merhamet tuzaklarına düşerse öbür alıcılara ve kendi sanat anlayışına ihanet etmiş olur. Yokluklar ve imkânsızlıklar şüphesiz üzerinde durulması gereken meselelerdir. Ama alıcılar tarafından değil satıcılar tarafından düşünülmelidir. 1056 Cannes Festivalinden sonra toplanıp, sinemanın ilerlemesini önleyen unsurları tespit edip, yaratıcılık ve ifade serbestliği için savaşmaya karar verenler tenkitçiler değil bizzat sinemacılardı. Gene bu yıl Venedik'te türlü sansür müdahalelerini, teknik imkânsızlıkları hiçe sayarak yalnız sanat değeri olan filmleri festivale kabul etmeyi kararlaştıranlar ise tenkitçilerdi.

Hak kişinin kendisi tarafından kazanılmaya çalışılır. Hakkın güç elde edildiği bir zamanda hakkı olmayanları beklemek sanatçıların içinde yüzdüğü büyük Mr iyimserliktir. Kendi haklarını savunamayan sinemacılar bu görevi tenkitçilerden umamazlar. Kaldı ki, misalimizi gene batıdan alalım, ünlü tenkitçilerin hiçbiri endüstriye girmemiştir. Bu halde Georges Sadoul yahut Gayin Lambert'i bir kenara mı atalım?

Maamafih Türkiye'de sinema yazarı olmak için endüstrinin içine de girmek yetmez. Endüstri içinde olan birinin öbürleri hakkında yazması derhal mesleki rekabete, anlaşmazlıklara bağlanır; pek tabii -endüstrinin içinde olmasına rağmen- derhal bilgisizliği, kabiliyetsizliği ortaya dökülür.

En iyisi endüstrinin içine girmek bir yana. filmcilerin yanma hiç yaklaşmamaktır. Tenkitçi alıcı kalmalı, alıcının dertlerine çare aramaya çalışmalıdır. Satıcı da artık kendi dertlerini bizzat halletmeye alışmalıdır.

K İ T A P L A R

İŞADAMI

(La Passion de Joseph Pasquier)
(George Duhame'in romanı. Çeviren: Nazife Müren. Varlık Yayınları, Büyük Cep Kitapları Serisi 10. Ekin Basımevi, İstanbul, 1955. 196 sayfa, 200 kuruş).

Duhamel, muasır Fransız edebiyatının çok şöhretli simalarından biridir. Memleketimizde eserleriyle tanınır. İki yıl önce Türkiye'yi ziyareti vesilesiyle ismi etrafında yeni bir alâka uyanmasına sebep olan Duhamel çok cepheli bir yazardır. Yalnız iyi bir romancı değil görüş kabiliyeti geniş bir mütefekkirdir de.. Onun bu düşünce gücünü romanlarında görmek mümkündür.

Duhamel'in dilimize "İş Adamı" diye çevrilen "La Passion de Joseph Pasquier" adlı eseri, dikkate değer bir romandır.

Joseph Pasquier romanın kahramanının adıdır ve romanın belli başlı diğer şahısları şunlardır: Blaise Delmuter. Bu, parasız kalmış bir asilzadenin sokağa düşmüş ama gene de iyi okumuş, iyice terbiye görmüş çocuğudur. Joseph bunu sokakta bulmuş, elinden tutmuş ve kendisine Baş Sekreter tayin etmiştir.

Joseph'in Helen adında bir karısı, ikisi erkek biri kız üç de çocuğu vardır. Çocukların en küçüğü olan Delphine kısa boylu hantal ve çirkince bir kızdır ve Baş Sekreter Blaise Delmuter'e tutkundur. Ama ondan yüz bulamaz. 19 yaşında ve lise olgunluk imtihanlarına giren Jean Pierre ise, gözü yaşlı ve derslerine çalışacak yerde resim yapmaktan zevk alan içli bir çocuktur. Ailenin en büyük çocuğu Lucien ise biraz babasına çekmiş, herşeye aldırmaz, açıkgöz, işini bilir, sinsi bir hukuk talebesidir. Joseph ise çocukları ve karısı ile söyle şeklen ilgilenebilen işi başından aşkın bir iş adamıdır.

Joseph'in üç de kardeşi vardır. Bunlardan ikisi Ferdinand ve Amerika'da bir turneye çıkmış olan Piyanist Cecile Pasquier'in, kardeşleri Joseph ile bir ilişiği yoktur. Ama üçüncü kardeş, ünlü bir ilim adamı olan ve Joseoh tarafından "işe yaramaz bir lâboratuvar doktoru" olarak tavsif edilen Lavrent Pasquier Joseoh tarafından devamlı surette taciz edilir.

Romanda bu tiplerden başka Joseph Pasquier'in iş, hayatına girmiş birkaç orijinal tip daha vardır. Bunların yanıbaşına bir tip daha eklenir. Joseph'in karısı Helene'nin dostu her boyaya giren bir gazeteci Ricamus.

Joseph Pasquier, bir doktorun oğludur. İri yarı, çam yarması gibi bir adam.. Bir oturuşta altı kişinin yiyeceğini yiyen içen bir dev.. Babasından tevarüs ettiği bazı huyları, bazı hasletleri vardır. Meselâ is hususunda çok zekidir. Gürültücü, patırtıcı bir adamdır. Ahlaken de babasına çekmiştir. Babası metresinin koynunda can vermiş bir sefihtir. Joseph'in de bir metresi vardır. İş hayatının yanıbaşında biraz da metresinin hayatını doldurması evini iyiden iyiye ihmale sebep olmaktadır.

Joseph iş sahasında alabildiğine haris bir insandır. Fransa'da öylesine bir şöhret yapmıştır ki, el attığı her işi koparır alır diye tanınır; Ticari dalaverelerde üstüne çıkacak yoktur. Servetinin derecesini kendisi bile tam olarak tayin edemez. Fransa'nın muhtelif yerlerinde çiftlikleri, köşkleri, fabrikaları, otelleri hatta üstündeki ahalisi ile bir adası bile vardır. Bunlar Joseph'in adlarını yerlerini bildiği gayrimenkul emvalidir. Bunların yanıbaşında Joseph'in muazzam bir resim kolleksiyonu. ve müzayedelerden yok bahasına düşürdüğü eşyalar ve ziynetlerle dolu iki gizli odası vardır ki Joseph bu servetin hakiki değerini tayin etmek imkânına sahip değildir.

Müthiş gösterişçi bir adam olan Joseph, pintidir de. Hayatında bir kuruşu bile ziyan etmemekle öğünür.

Joseph, Meksika'da bir petrol işine girmiştir. İlk başta petrol işi biraz aksar. Joseph yanındakilere bağırır, çağırır. Müşavirlerini haşlar, velhasıl bir barut kesilir. Ama Joseph hangi işe el atmıştır da başaramamıştır ki!. Bir zaman sonra Meksika'daki petrol kuyularından gayet iyi haberler gelmeğe başlar.

Joseph Pasquier'in para kazanma iptilâsının yanında ikinci ve daha korkunç bir iptilâsı vardır: Zenginliği ile olduğu kadar ilim ve sanat sahasında da şöhret sahibi' olmak hırsı..

Evindeki bir galeri dolusu, milyonlar değerindeki tablo kolleksiyonu bu iptilâsında da başarıya ermek için kurduğu merdivenin basamaklarından biridir. O, kendi kendine şöyle der: "İnsan, kartının üstüne; Joseph Pasquier: Paris'te onbir bina, Calvados'da dört yüz hektar toprak, yedi fabrika, petrol kuyuları, v.s. sahibi diye yazamaz ama..."

Joseph Pasquier Paris'te muhtelif 20 cemiyetin reisi, üç cemiyetin reis vekili. Legion d'honneur sahibi ve Paris Milletvekilidir de. Ama o gözünü başka bir yere dikmiştir. Enstitü üyeliği.. Resimden anlamadığı halde anlar görünmesi, bütün kıymetli tabloları satın alması, hep bu Üyeliği sağlamak içindir.

Bu yolda ilkin, kendisine rakib olabilecek kişileri muhtelif yollardan ortadan çekilmeye mecbur eder. Kendisine oy verecek seçmenleri de elde etmek için türlü dolaplar çevirir. Secimler yaklaşmaktadır ve Joseph bu ise de bir olup bitti nazarı ile bakmaktadır.

Fakat günün birinde talih birden Joseph'e sırtını çevirir. İşleri ters gitmeğe başlar. Meksikadaki petrol kuyularından en verimlisinde yangın çıkmıştır. Karısının kendisini aldattığına dair imzasız bir mektup almıştır. Oğlu Jean Pierre olgunluk imtihanlarını verememiştir. Joseph, üstelik tuhaf bir kuruntuya kapılmıştır. Hep aldatıldığını, soyulduğunu sanmaktadır. Petrol kuyularına yatırdığı bir milyon lira ise yüreğine bir evlât acısı gibi çökmektedir. Korku ve şüphe ilk defa onu eline geçirdiği bir malı kârsız, hatta yok bahasına satmağa zorlar. Müşavirleri direnirler. Bu satışı durdurmağa çalışırlar. Ama hepsi boştur. O dediğini yapacaktır. Tutar petrol kuyularım elden çıkarır. Ama akşam eve döndüğünde yanıyor diye sattığı petrol kuyularındaki yangının söndürüldüğünü, verimin kat kat arttığını bildiren bir telgraf alır. Ama iş işten geçmiş, fırsat elden kaçmıştır.

Esasında yüzlerce milyona sahip Joseph isin, bu, bir milyon liralık kayıp hiç bir şey değildir. Ama, ömrü boyunca on paralık bir kayba bile uğramamış iş adamı işin bu müthiş bir darbe olur. Aynı gün, imzasız ihbar mektubunu tahkik eden Joseph karısının kendisini aldattığını da anlar, kudurur. Helene'i evden kovar. Çocukları kendisine yüz çevirmişlerdir. En çok güvendiği adamı, Bas Sekreteri artık kendisine karşı sabrı kalmadığını bildiren bir mektup bırakarak çekip gider. Tam bu sırada Enstitü üyeliği seçimleri de gelmiş çatmıştır. Joseph seçmenlerine karşı pot üstüne pot kırmaktadır. En çok güvendiği seçmeni olan Marki ise secim günü ishal olmuş evde kalmıştır. Joseph Pasquier deliye dönmüştür. Evin içinde dört dönmektedir. Oğlu Jean - Pierre odasına çıkmış, kapıyı içeriden kilitlemiş annem gelmezse odadan çıkmam diye dayatmaktadır. Bu arada çalan telefonlar Joseph'e giriştiği bir mercimek işinde binlerce lira ziyana girdiğini haber vermektedir.

Derken o korkunç an gelir: Joseph Enstitü üyeliği seçiminde feci bir mağlûbiyete uğramıştır. Joseph oğlunun odasına koşar, onu zorla dışarı çıkarmağa kalkışır, çocuk kendini pencereden atar, ağır yaralanır.

Roman, bir dram havası içinde böylece devam eder ve biter.

Z A B I T A

İstanbul

"Kızımın namusu!."

Geçen haftanın sonunda Perşembe gecesi, saat 24 sularında Kadıköyünün Yeldeğirmeni semtinde İzzet tin sokağındaki 121 numaralı iki katlı ahşap evde bir cinayet işleniyordu. Ardarda patlayan bir tabancanın sesini çığlıklar, feryatlar takip etti. Semt bir anda ayağa kalkmıştı. Semt sakinleri pencerelere kapı talerine uğranmışlardı. Herkes birbirine soruyordu:

"— Ne oluyor?"

"— Ne var?"

Her kafadan ayrı ses çıkıyordu. Ayağına tetik olanlar koşuyorlardı. Ama rast gele bir koşuşma.. Kararlama, sesin geldiği tarafa doğru... Bir kaç kişi İzzettin Sokağındaki 121 numaralı evin önünde duraklamıştı. Alt katın acık pencerelerinden dışarıya bir inilti, kesilmiş bir boğazdan çıkan sesleri andıran hırıltılar geliyordu. Bu arada devriye gezen polis memurları da silâh sesini duymuşlar, koşuşanlarla birlikte 121 numaralı evin önüne gelmişlerdi. Polisler kapıya yüklendiler. Kapının bütün şiddetiyle vurulması, evin içinde akisler uyandırıyordu ama, içerden alt kat pencerelerinden gelen iniltilerden başka bir ses duyulmuyordu. Hiç bir hareket yoktu. Polislerin de teşvikiyle semtin iri yarı delikanlılarından biri kapıya yüklendi. Geniş omuzların tazyiki altında kapı menteşeleri önce bir iki çatırdadı, direndi, sonra birden ardına kadar devrildi. Kapıyı omuzlayan iri yarı genç de, ona yardım eden

Fatma Demir

"Yavrumun saadeti"

tabancalarını çekmiş polisler de bir anda kendilerini evin içinde buldular.

İlk şaşkınlıktan sonra hemen iniltinin geldiği odaya koşuldu. Odanın kapısı zorlamaya bile lüzum kalmadan ufak bir dokunuşla ardına kadar açıldı. Ama daha ileri giden olmadı. Polisler dahil hemen herkes odanın kapısında donup kalmıştı. Gözler, faltaşı gibi açıldı ve hayret ve dehşet içinde, beyaz çarşaflı bir yatakta kanlar içinde, çırılçıplak yatan bir çifte dikilmiş olarak kaldılar. Evet. çırılçıplak, kucak kucağa yatan ve ara sıra zayıf bir inilti, çıkaran bu çiftten başka hiç bir şey görülmüyordu. Bütün gözler onlara dikilmişti ve bakanlar sanki taş kesilmişlerdi. Birden:

"— İbrahim!. İbrahim ağabeyi vurmuşlar?." diye bir ses yükseldi. Bu ses kapıyı omuzlarıyla kırıp açan gencin sesi idi. Bu çığlık polisleri harekete getirdi. Sarmaş dolaş çift birbirinden ayrıldı. İbrahim denen erkeğin vücudunu beş kurşun delik deşik etmişti. Ama daha yaşıyordu. Boğazından, kanla beraber hırıltılar yükseliyordu. Kadın ise 20 yaşlarında, etli. butlu, genç irisi biriydi. Üç kurşun yarası da o almıştı. Ama kurşunlar onu daha ağır yaralamıştı. Koma halinde idi. Ölmemişti, sesi soluğu da çıkmıyordu.

Yaralılar derhal Haydarpaşa Numune hastahanesine kaldırıldılar. Fakat onlar için herşey bitmiş, tıbbî müdahalenin hiç bir faydası kalmamıştı. Hastahanede evvelâ İbrahim, sonra da kadın öldü. Zabıta ise yeni bir Yeldeğirmeni cinayeti ile karşı karşıya kalmıştı.

Hastahaneye koma halinde kaldırılmış olan genç kadın hiç bir zaman kendine gelemedi. Fakat İbrahim ölümünden üç beş dakika önce gözlerini aralamış, hırltılarla karışık bir sesle şunları söyleyebilmişti:

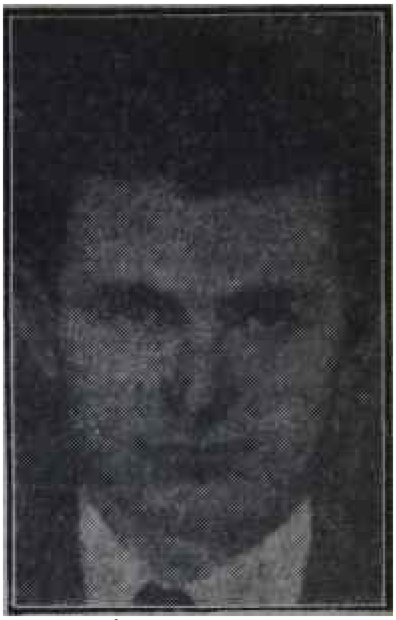
"— Bizi Ayser'in kardeşi Tuncay vurdu..."

Sonra göz kapakları kapanmış, başı yastıktan düşmüştü. Bir cinayet kurbanının son sözleri bunlar olmuştu: "— Bizi Ayser'in kardeşi Tuncay vurdu..."

Cinayetin tahkikatına, Kadıköy savcılığı el koymuştu. İlk sorguya çekilen maktul İbrahimin karısı Sevim Yalçın oldu. O hadiseyi şöyle anlatıyordu:

Kocamla sekiz sene evvel evlendik. İlk senelerimiz çok iyi geçiyordu. Günler geçtikçe kocamda değişiklikler hasıl olmaya başladı. Sebebini bir türlü anlayamıyordum. Bundan üç dört ay önce bu değişiklikler kendini daha çok göstermeye başladı. Sık sık içiyor ve bazen eve hiç gelmiyordu. Derdimi kimseye açmıyordum. İki tane yavrumuz vardı. Ünsal ve Sedat.. Bunların saadeti için herşeye katlanıyordum.

Bir ay önceydi. Bir gece İbrahim eve geldi. Üzgün ve korku içindeydi. Gene sarhoştu. Uyuyan ço-

İbrahim Yalçın

İçi kurşun doldu

cukları sevdi, öptü. Bu arada kendi kendine. "Beni öldürecekler, beni öldürecekler..." diye söyleniyordu.

Daha ertesi gecelerde de ayni hal devam etti. Bir gece iyice sarhoş iken korku ve endişelerini bana izah etti: "Bundan bir müddet evvel plajda Ayser adında bir kızla tanıştım. Ona gönlümü kaptırdım. Birgün onunla anlaştık. Ayser benim ikinci karım oldu. Evli olduğumu söylemiştim. Ama aldırmıyordu. Sonra sonra beni tehdide başladı. İllâ beni al, diyordu. Eğer almazsam beni kardeşleri öldüreceklerdi."

Bir kaç gün önceydi. Ölümden kurtulmanın tek çaresinin Ayser'i eve getirmek olduğunu söyledi. Hayatının kurtulması için bu acıya razı oldum. Dün de gece 7.30 da ikisi beraber geldiler.

Aşağıda sofra hazırladım. Yemek yediler, içtiler. Kendi elimle kahve pişirdim, götürdüm. İbrahim: "Hadi Sevim, sen yukardaki odaya çık. Çocuklarınla beraber kal. Biz ikimiz aşağıda kalalım" dedi. Odama çıktım. Aşağıdan konuşmalar ve gülüşmeler geliyordu. Sonra dalmışım. Birden tabanca sesleriyle uyandım."

İbrahim'in karısı da açıkça cinayeti Ayser'in kardeşi üzerine yıkıyordu. Kadıköy savcılığı öldürülen Haseki Hastahanesi hemşirelerinden Ayser Özbekler'in kardeşini buldurtmak için derhal faaliyete geçti. Ayser'in 17 yaşında Tuncay adında bir kardeşi vardı. Ama İzmit'te idi. Derhal tel çekildi ve Tuncay ihzaren İstanbul'a getirtildi. Tuncay ifadesinde, hadiseden haberi olmadığını ve hadise gecesi İzmit'te olduğunu söylüyordu. İzmitten tekrar soruldu: Doğruydu. Tuncay o gece İzmitteki evlerindeydi. Tuncay serbest bırakıldı.

Tuncay serbest bırakılmıştı ama tahkikat başka cephelerden devam ediyordu. Maktul İbrahim'in karısı ve bu arada cinayet gecesinin sabahı kızının evine gelen kaynanası sorguya çekiliyordu. Bu sorgu bütün bir gün ve gece devam etti. İstanbul Cinayet Masası şefi bilhassa kaynana Fatma Demirci'nin gözlerindeki acayip parıltı üstünde duruyordu.

Nihayet Fatma Demirci'nin ağzından şu sözler duyuldu:

"— Katil benim, artık yakamı bırakın!"

Muhatabı önce bu itirafa inanmak istemedi. Fakat Fatma Demir, ilk itirafın verdiği bir rahatlıkla herşeyi anlatacağını söylüyordu. Önce, cinayeti işlediği tabancanın saklı bulunduğu yeri söyledi: "Evinde soğan sepetinin içindedir."

Gerçekten tabanca soğan sepetinin içindeydi. Ertesi günü Fatma Demir, büyük bir soğukkanlılık içinde Emniyet Müdürlüğünde gazetecilere hadiseyi anlatıyordu. Ama nedense, anlattığı hikâyede bazı karanlık noktalar vardı. Meselâ kendini haklı çıkarabilmek için öldürdüğü damadı İbrahimin kızına anormal bazı cinsi tekliflerde bulunduğunu, hatta tabanca tehdidiyle bunu yaptığını iddia ediyordu. Halbuki sonradan doktor raporu bu hususun doğru olmadığını ortaya koydu.

Fatma Demir, cinayeti işlediği tabancanın damadının tabancası olduğunu, bunu onbeş - yirmi gün önce kızı Sevim'e yardım ederken yataklarının altında bulduğunu, damadı bir daha kızını tehdit edemesin diye tabancayı oradan aldığını, denize atmak istediğini ama buna bir türlü imkân bulamadığını söylüyordu. Cinayet gecesi de bu tabancayı denize atmak maksadıyla beline sokmuştu. Ama içinden bir ses onu kızının evine gitmeğe zorlamıştı. Yoksa, kızı Sevim ona, o akşam kocasının eve metresini getireceğini falan söylememişti. İçinden gelen bir ses, onu bu eve çekmişti. Sonra tesadüfen kömürlüğün penceresini açık bulmuştu. Elinde de yumurta sepeti vardı. Her gün, bir zafiyet geçirmiş olan kızına taze yumurta getirirdi. O yumurtaları da vermek istemişti. Nedense kapıdan da girmek istememiş, eve tesadüfen açık pencereden girmişti. Gene tesadüfen ayağında altı kauçuk pabuçlar vardı ve hiç gürültü çıkarmıyordu. İşte evin içinde karanlıkta dolaşırken tesadüfen kulağına bir takım mırıltılar gelmişti. Damadı İbrahim, birisiyle sevişiyordu. Öpüşme ve gülüşme sesleri duyuluyordu. Damadının seviştiği kadını Fatma Demir tanımıyordu. Burada kızının evinde neler oluyordu? Üstelik bu kadın, kızının da aleyhinde atıp tutuyor, onu bir çingeneye benzetiyor ye ancak hizmetçiliğe lâyık görüyordu. Bu sözler, bu sesler Fatma Demir'i kudurtmaya yetmiyormuş gibi üstelik damadı da bu meçhul kadının sözlerini tasdik ediyor, ona karısını boşayacağını, kendisini alacağını söylüyordu.

Ayser Özbekler
Kurban

Fatma Demir bundan sonrasına dayanamamış, birden odanın kapısını açmış, elektrik düğmesini çevirmiş ve belinden çektiği tabancanın namlusunu damadı ile meçhul kadının üstüne çevirmiş, bütün kurşunları üzerlerine boşaltmıştı.

Sonra da sessiz sedasız, gene geldiği yerden çıkmış evine gitmişti. Bu işleri o kadar çabuk yapmıştı ki üst katta uyuyan ve silâh sesleri üzerine aşağı koşan kızı Sevim bile kendisini görmemişti.

Evine döndüğünde pişman değilmiş ama üzüntülü imiş. Ertesi sabahı da zor etmiş.

Sabah 8.30 da hiçbirşeyden haberi yokmuş gibi tekrar kızının evine gitmiş. İkisinin de öldüğünü duyunca rahatlamış. Suçunun meydana çıkmıyacağını ummuş. Ama sorgu esnasında başkasının suçlandırılmasından, başkasının günahına girmekten korkmuş "Ali dayıyı yiyen kurt burada. Boş yere başka kurt aramayın" diyerek itiraf etmiş.

Fatma Demir pişman değilmiş ama, üzüntülü imiş. Kızının rahat yuvasını yıkmış, torunlarını babasız bırakmış. Sonra gazetelerde resmini görmüş, öldürdüğü kız da güzelce imiş, yazık olmuş.

Çankırı'nın Ildızım köyünden olan 55 yaşındaki Fatma Demir ve kızı Sevim'in ifadelerinden çıkan manaya göre fakir bir muhitte yetişen Sevim bundan sekiz yıl önce Numune hastahanesinde hemşire olarak çalışırken Şoför İbrahimle tanışmış, evlenmişler. Bağlarbaşında bir ev tutmuşlar. Zamanla İbrahim'in işleri düzelmiş. Yeldeğirmenindeki cinayetin işlendiği eve taşınmışlar. Bu arada Sevim maddi bakımdan rahata kavuşmuş. Ama kocası ile de aralarında ilk geçimsizlikler başlamış. İçlenen ve zaten zayıf bir kadın olan Sevim zafiyet geçirmiş. Bu arada kocası ise dışarıda gönül eyliyormuş. Derken hikâyenin içine Ayser karışmış. Kızının rahatının iyice bozulacağını anlıyan Fatma Demir de bir sürü tesadüflerin sonunda İbrahim ile Ayfer'i vurmuş.

Velhasıl geçen haftanın son günlerinde İstanbul'da Kadıköyünde işlenen bu cinayet, yerli filimlerimizin senaryolarına taş çıkartacak bir melodram havası içinde Adalete intikal etmiş bulunuyor. Bakalım mahkeme safhaları daha neler gösterecek T.

T İ Y A T R O

Küçük Tiyatro

Korku

Geçen haftanın sonunda Cumartesi akşamı Küçük Tiyatroda perdenin açılacağını haber veren ziller, ayni zamanda Ankaralıların yeni tiyatro mevsimine girdiğini de müjdeler gibi neş'e ile çalıyorlardı. Mevsime Dr. Orhan Asena'nın "Korku"su ile giren Küçük Tiyatro, bu sene perdelerini ilk Önce açan sahne olmak şerefini kazanıyordu. Üçüncü Tiyatro perdelerini ondan bir gece sonra "Yaz Bekarı" ile, Büyük Tiyatro ise iki gece sonra meşhur "Pinten"le açacaktı. Yeni kurulan Oda Tiyatrosu "Bir Yastıkta" ya ancak Cuma akşamı başlıyabilecekti.

Cumartesi akşamı Küçük Tiyatronun ilk gecesinde bulunmak için bilet alanlar tiyatroya geldiklerinde, kendilerini adeta bir şantiyede zannettiler. Daha kapıdan girer girmez insanı kuvvetli bir boya kokusu karşılıyordu. Tiyatronun methalinde duvarlar tamir ediliyor, resimler yerlerine asılıyor, aplikler takılıyordu. Anlaşılan Oda Tiyatrosunun hazırlanması çok vakit almış ve Küçük Tiyatronun "makiyaj"ı son dakikaya kalmıştı. Fakat sabırsız seyirciler tiyatronun duvarlarından çok, sahnesinde oynanacak eseri merak ediyorlardı. Orhan Asena ismi onların yabancısı değildi. Geçen yıl Büyük Tiyatroda oynanan "Tanrılar ve İnsanlar"ı seyretmişlerdi. "Korku" müellifin Devlet Tiyatrosu sahnelerinde oynanan ikinci eseriydi ve güzel bir kapak içindeki kitabı tiyatronun fuayyesinde satılıyordu. Bu kitabı satın alarak perdenin açılmasını beklerken "önsöz"ünü okuyanları bir sürpriz bekliyordu: Müellif eserini "belirli bir zamana ve belirli bir mekâna" oturtmamıştı. Bunda belki de isabet vardı. Orhan Asena beşeri bir hadiseyi, hissi bir şekilde işlemek istemişti. Bu sebeple de kitabının başına "Vak'a herhangi bir çağda ve herhangi bir yerde geçer" kaydını koymuştu. Fakat perde açıldığında seyirciler vakanın Millî Mücadele zamanına oturtulmuş olduğunu gördüler. Böylelikle esere "hem daha belirli, daha bizim olan bir hava, hem de şeref kazandırmak" istenilmişti. Fakat bizzat müellif kendi kendine bu "şerefi kazandıramaz mıydı? Eserini daha belirli bir mekâna, daha belirli bir zamana oturtmakta ne güçlük vardı ki?. Müellifin vakayı gayrimuayyen bir zamana ve mekâna mal etmek istemesinin elbette bir maksadı vardı. Devlet Tiyatrosu işte bu maksadı hiçe saymıştı. Eserin böylelikle "şeref kazandığı"nı da ancak Devlet Tiyatrosu idarecileri düşünebilirlerdi. Bu emrivakiyi kabullenmek te sırf bir nezaket icabı olarak müellife düşmüştü. Piyes, mağlûbiyeti kabul etmiş, yakınlarının ihanetine uğramış firari bir ihtilâl liderinin içine düştüğü aşağılık kompleksinin, korkularının bir tahliliydi. Muayyen bir mekânda ve muayyen bir zamanda geçmiyordu. Eşhası Kadın, Erkek, Yaşlı Kadın, Albay, Birinci Teğmen, İkinci Teğmen gibi mücerret şahıslardı. Devlet Tiyatrosu acaba niçin bu vak'ayı Milli Mücadelemize oturtmak lüzumunu duymuştu? Bunun için bari zaruri sebepler mevcut idiyse, İkinci Dünya Harbi sırasında Nazilerin işgaline uğramış herhangi bir memleket bu maksadı daha iyi temin etmez miydi? Aslına bakılırsa, bu mekân değiştirmesine hiç te lüzum yoktu. Eser olduğu gibi pekâlâ oynanabilirdi. En ufak bir değiştirme piyesin enteresanlığını kaybettirebilirdi, piyesin beşeri yönünü

Dr. Orhan Asena
"Ben nerde, efendim nerde!"

yok ederdi. Nitekim etti de.. Milli Mücadelenin bir numaralı adamı, Mustafa Kemal'den başkası olamazdı. Halbuki piyesteki "Erkek" ise muayyen bir zümrenin kurtuluş ümidini kendisine bağladığı, yaşadığı zaman ve mekân belirsiz bir liderden başkası değildi. Mustafa Kemalle en ufak bir benzerliği yoktu ve olamazdı da.. Hele eserin "Albay"ının sahnede karşımıza "Padişahın Miralayı" olarak çıkması ve: "Sabahtan beri radyolar, gazeteler, sokak ilânları vatandaşa bunu duyurmaya çalışıyorlar.." demesi seyircinin dudaklarında elbette tebessümler uyandırırdı. Millî Mücadele devri ve radyoyla vatandaşa ilân.. Lütfen biraz insaf!

O akşam tiyatroda bulunan ve müellifin kitabındaki "önsöz"ü okuyanlar bu satırların mânasını ancak son perde de kapandıktan sonra anlıyabildiler. Müellif diyordu ki:

"Bir milletin kaderi ile ilgili bir hareket ve bir de bu hareketin bir numaralı adamı vardır. Bu hareket başarılı bir sonuca ermiş olsaydı, olay belki de bir tiyatro yazarı için bütün enteresanlığını kaybedecek ve tarihin malı olacaktı. Tabii olayın bir numaralı kahramanı da..

Ama hareket başarısızlığa uğramıştır. Tarih bu olay ve bu adam üzerine eğilmeyi belki de bir tenezzül sayacaktır bundan sonra. Zaten o her zaman haklı veya haksızdan çok, galip ve mağlûplara göre davranır, hükmünü bu ölçülere göre verir.

Zaten biz de burada ne bu olayın hikâyesini vermek, ne de bu şahsın müdafaasını yapmak niyetindeyiz; biz sadece bu yenilmiş insanı alıyoruz ve bir takım kompleksler içinde bu insanın kendinden ne kadar uzaklaşabileceğini, ne kadar bambaşka bir insan olabileceğini anlatmaya çalışıyoruz.

Kim bilir, belki de bir çok fatihlerin içinde böyle bir korku uyandırılmamış bir yılan gibi çöreklenmiş yatar".

Orhan Asena piyesini bu görüş içersinde muvaffakiyetle hazırlamış, mağlûp liderin komplekslerini ölçülü bir şekilde işleyerek vak'anın enteresanlığını keybettirmemişti. Fakat vak'a Mili Mücadele zamanına oturtulmakla müellife ihanet edilmişti. Sade müellife mi?. Millî Mücadele tarihimize de..

Oyun

Orhan Asena'nın "Korku" sunu sahnede canlandıran sanatkârlar için "muvaffak oldular" demek haksızlık olmıyacaktı. "Kadın"ı oynayan Handan Uran çok iyi bir oyun çıkardı. "Kadın", seven bir kadındı, sırf sevmek için seven bir kadın.. Erkeği için yapmıyacağı fedakârlık, göze almıyacağı tehlike yoktu. Sevdiği erkek, bir tehlikeyi biraz olsun uzaklaştırabilmek için kendisini başkalarına vermesini istiyecek kadar bayağılaştığı halde onu sevebilen bir kadın.. Sonunda sevdiği erkeği kendi elleriyle öldürecek kadar büyük bir irade gösterdiği halde zaaflarıyla yaşıyan bir kadın. Handan Uran bu role kendisini iyi verdi ve başarıya ulaştı. Yer yer lüzumundan fazla tutuk davranmasına rağmen rolüne renk ve hayat kazandırmasını bildi. Sesi zayıf, fakat diksiyonu iyiydi.

"Erkek" rolündeki Semih Sevgenin korkunun yarattığı ruhi çöküntüleri sadece mimiklerle canlandırmaya çalışması hatalıydı. Hareketler ve ses bu gibi ruhi sarsıntıları ifadede daha faydalı olabilirdi.

"İkinci Teğmen" rolünde Umran Uzman, büyük adam olamıyacağını anlayan, fakat büyüklüğü sayan ve koruyan, hayran olduğu bir kimse için canını bile feda etmekten sakınmayan adamı başarıyla canlandırdı. Hareketleri samimi ve sempatikti. Olmak istediklerini başka bir adamın şahsında yaşıyan ve ona beslediği itimadla beraber nefsine olan itimadı

da kaybeden adamın haleti ruhiyesini yaşadı ve bunu seyircilere de duyurmasını bildi.

Halûk Kurdoğlu, sahip olduğu fizik ve diksiyon imkânlarını değerlendirmek fırsatını kaçırdı. Rahat oyununa rağmen, rolünü bütün teferruatıyla kavramaya gayret göstermediği anlaşılıyordu. "İhtiyar Kadın" da Meliha Ars hakikaten ustaca oynadı. Hislerini sıkı sıkıya saklayan ve artık duygularını israf etmeyen ihtiyarı iyi canlandırdı.

Rejisör Ragıp Haykır'a gelince, kâbus sahnesine teknik imkânlarla daha fazla imkân kazandırabileceğim düşünmeliydi. Dekor ve ışık fena değildi ama, kâfi derecede iyi kullanılmamışlardı.

Ama perde kapandıktan sonra alkışlarla cansız çıkmasının sebebi eserin ve oyunun fena olması değildi. Bu vak'anın Millî Mücadele sırasına oturtulmasının uyandırdığı şaşkınlık ve memnuniyetsizlikti.

Üçüncü Tiyatro

"Yaz Bekârı"

Üçüncü Tiyatronun ilk eseri "Yaz Bekârı"nın geçen hafta pazar gecesi yapılan ilk temsili, Ankaralı seyircilerin gülmeye, ama katıla katıla gülmeye hasret çektiklerini gösterdi. Bir akşam evvel Küçük Tiyatroda "Korku"nun temsilinde bulunanlar, seyircilerin en ufak bir fırsattan fay dalanarak gülme arzusunda olduklarını ortaya koymuştu. "Yaz Bekârı" bu gülme ihtiyacına lâyıkı ile cevap verecek bir eserdi.

Piyesin muharriri George Axelrod, "The Seven Year Itch"i yasarken eserinin ne filme alınacağını, ne de başrollerden birinin Marilyn Monroe tarafından oynanacağını aklına getirememişti. Hele eserinin Leylâ Erduran tarafından Türkçeye çevrileceğini ve bu kadar güzel temsil edileceğini tasavvur etmemişti. Eserin Türkçeye çevrilmesinde Broadway'de büyük başarı kazanması ve filme çekilmiş olması büyük rol oynamıştı.

Eser bir kocanın hicviyesiydi. Richard ile Helene yedi senelik evliydiler. Bir yaz Helene kocasını New York'ta yalnız bırakarak sayfiyeye gider ve ne olursa ondan sonra olur. Evde yalnız kalan Richad'da bir kurtlanma başlar, kendi sevimli tabiriyle artık, "Bütün apartman halkının ırzı tehlikeye girmiştir". Kendini bir X>on Juan hisseden mahcup koca, üst kattaki komşu kızla işi pişirmeye girişir. Tesadüflerin yardımıyla bunda muvaffak olur. Fakat bu işlerin adamı değildir. Kadın avcılığı hoşuna gitmemiştir. Yakayı sıyırmaya bakar ve umduğundan kolay da sıyırır. Neticeden memnundur ama bir taraftan da üzülür: Kızı kendisine delice aşık edemedi diye.. Bir taraftan da karı---- kıskanır. Aklı fikri onunla meşguldür. Hatta hayalhanesinde ona, kendisine ihanet bile ettirir. Netice son derece Amerikanvaridir, karı koca buluşur, şüpheler ve ihanetler akıldan silinir, saadet içinde yaşanmaya başlanır.

"Yarın Başka Olacaktır"

Amin!.

Eser bu çerçeve içinde devam eder gider. Gülünç sahneler birbirini kovalar. Çeşitli kıyafetler, güzel kızlar seyircide iyi bir tesir uyandırır.

Temsil

Refik Eren'in hazırladığı dekor iyi idi. Kostümler de yerinde bir renk anlayışına göre seçilmiş olmasına rağmen, daha şatafatlı olabilirdi. Yalnız Meral Gözendor'un giydiği mor döpiyes biraz sırıtıyordu. Suat Taşer'in mizanseni başarılıydı. Yalnız tempo yer yer aksadı, lüzumundan fazla ağırlaştı. Sonra ilk gecenin heyecanının cilvelerinden olsa gerek, bazan sahne üzerinde bir kaçıp kovalamacadır, gidiyordu. Hele Süreyya Taşer, henüz perdenin arkasında yolunu bulmaya çalışırken ışıkların yanıvermesi epey karışıklık yarattı.

Asuman Korad, Richard'ı muvaffakiyetle temsil etti. Çapkınlık heveslisi, gözü çöplükte, fakat kalbi evinde kocayı fazla mübalâğaya kaçmadan ölçülü bir kompozisyonla canlandırdı. Sesi, hareketleri, mimikleri yerindeydi. Asuman Korad Richard'ı ayni rolü İstanbulda Küçük Sahne'de oynayan Münir Özkuldan daha iyi oynadı. Süreyya Taşer, Sevim Akman soy, Suzan Ustansoy, Esin Sinanoğlu, Tekin Akmansoy muvaffak oldular. Tekin Akmansoyun konuşmasını yumuşatması, diksiyonuna çok dikkat etmesi ve sahnede hareketlerinde biraz daha dikkatli olması icab eder. Miss Morris, Elaine ve Mariye'ye yap tırılan hareketlere bale unsuru karış tırılmıştı. Bu rollerdeki genç aktrisler istenileni yaptılar. Muammer Esi, Dr. Brubaker olarak iyi bir kompozisyon yarattı. Makyaj ve kostümün de yardımıyla başlı basına bir tip olarak ortaya çıktı. Yalnız biraz daha mübalâğaya pay bırakacak' bir roldeydi ve bu mübalâğa, onu daha komik ve çok daha unutulmaz yapabilirdi.

Meral Gözendor, yirmi ikisinde bir genç kız rolü için biraz fazla büyük görünüyordu. Gene bu yüzden biraz fazla yapmacıklı kalıyordu. Sonra zaman zaman sesi de duyulmayacak kadar ufaldı.

"Yaz Bekârı" Ankara halkı tarafından sevilip, tutulacağı tahmin edilebilirdi. Bu bir gişe piyesiydi. Devlet Tiyatrosu onu repertuvarına almakla iyi etmişti. Yoksa "Yaz Bekârı" nın muharriri, iyi bir piyes yazarı sayılamazdı, seçtiği mevzu da Uç perdeye âdeta iki tarafından çekiştire çekiştire uzatılıp yerleştirilmişti. Bütün bunlara rağmen "Yaz Bekârı" piyes yazarlarımıza halkımızın arzusunu göstermesi bakımından örnek olmalıydı.

Festivaller

İstanbul'da tiyatro bayramı

Son günlerde duyulan bir haber, san'atseverler arasında büyük bir alâka uyandırdı: Her sene Almanya'da Erlangen'de yapılması âdet olan Üniversitelerarası Tiyatro Festivali, bu sene Kasım ayında İstanbul'da yapılacaktı. Bu büyük işin organizasyonuna teşebbüs eden Türkiye Millî Talebe Federasyonu idi ve Avrupanın bütün Üniversite Tiyatroları ile bu mevzuda temaslara girmiş bulunuyordu.

Geçen haftanın başında bir gazeteci Federasyonun Cağaloğlundaki merkezinin kapısını çalıyordu. Vakit geçti, buna rağmen içerde ışık vardı. Gençler "Üniversitelerarası Enternasyonal Tiyatro Festivali" için gece, gündüz demeyip çalışıyorlardı. Halbuki bu saatlerde öteki Tiyatrolar -açılışa iki üç gün kaldığı halde -çoktan provalarım Ve hazırlıklarını tatil etmişlerdi.

Federasyonun Tiyatro Müdürü ve Festival Komitesi Başkam Ahmet Rı

Mr. Kulaç gazeteciyi karşıladı ve festival hakkında onu aydınlattı: "Üniversitelerarası Enternasyonal Tiyatro Festivali" muhtemelen 13 Kasımda başlayacak ve bir hafta devam edecekti. Beyoğlundaki Şan Sineması ile anlaşma yoluna girildiği takdirde bu salonda her gün matine ve suare olmak üzere iki temsil verilecekti. Festivale iştirak eden Tiyatrolardan dördünden resmen cevap gelmişti: İtalyanın Parma Üniversitesi Tiyatrosu Terentius'un "Bunuches"ini, Yugoslavya'nın Zagrep Üniversitesi Tiyatrosu Marin Drzig'in "Tripse de Utolge" ve "Novela od Stanca" piyeslerini, Almanyanın Freipurg Üniversitesi Tiyatrosu Göthe'nin "İpfigenia Tauriste"sini ve Frankfurt Üniversitesi Tiyatrosu Cristopfer Fry'ın "Mahpusların Rüyası"nı temsil edeceklerdi. Bunlardan başka Almanyanın Erlangen, İspanyanın Madrit, Fransanın Paris, İsviçrenin Zürich İtalyanın Venedik ve Yugoslavya'nın Lybliana Üniversitelerinden de bugünlerde cevap geleceği tahmin ediliyordu. Yukarda adı geçen Üniversite Tiyatroları Festivale iştirak ettikleri için, iki veya üçü birden o devletin temsilcisi sayılacaktı.

Festivale bizden şimdilik dört Tiyatro iştirak ediyordu. Akademi Tiyatrosu Thornton Wilder'in "Bizim Şehir"ini, Teknik Üniversite San'at Klübü "Ayyar Hamza" yı, Gençlik Tiyatrosu George Neveux'nün "Rüyaların Anahtarı"nı, Robert Kolej Tiyatrosu Shakespeare'in "Hamlet"ini oynayacaktı. Hamletin temsili İngilizce olacaktı. Festivale iştirak eden diğer tiyatrolar piyesleri kendi dilleriyle oynayacaklardı. Ayrıca hergün saat 13 te Federasyon binası Tiyatro salonunda bir gün evvel oynanan piyeslerin münakaşalı kritikleri yapılacak, yabancı münekkitlerle beraber san'at münekkitlerimiz, san'atkârlar ve rejisörler bu toplantıya iştirak edeceklerdi.

Bu muazzam işi organize eden Federasyon Tiyatrosu'na gelinece: Bu sene kurulan bu teşekkül Federasyon binasındaki 150 kişilik Tiyatrosunda, Muhtemelen Shakespeare'in "Troilus ve Kresida" triajedisiyle perdesini açacaktı. Piyesin rejisörü Metin Erksan, oynayanlar da Üniversiteye mensup gençlerdir. Repertuar'da Carl Zuckmayer'in Katherina Knie", O'Neill'in "İmparator Jones", Şinasi'nin "Şair Evlenmesi", James Joyce'un "Sürgünler", Arthur Miller'in "Satıcının Ölümü" piyesleri yardır ve ayrıca Tahsin Yücel'in "Pazarlık", Orhan Kemal'in "72 nci koğuş" hikâyeleri piyes haline getirilip oynanacaktır. Memleketimiz tiyatrosunu ancak bu amatör sahnelerin canlandırabileceği düşünülürse, Federasyon tiyatrosuna elden gelen bütün yardımların yapılmasını beklemek icab eder. İki sene önce Erlangen Festivalinde "Yarın Başka Olacaktır" piyesinin temsili ile iyi bir derece almıştık. Bugün, yarının başka olacağını ümitle bekliyebiliriz.

T I B

Kongreler

İlk Milli Tıb Kongresi

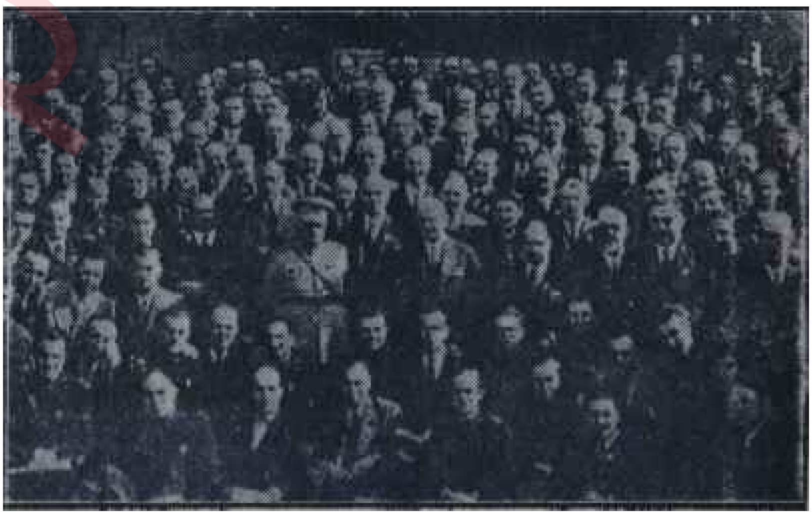
31 yıl geriye dönelim. Henüz Atatürk sağdır ve bütün kudretiyle iş başındadır. Bir Sonbahar günü Başşehir büyük günlerinden birini yaşıyor. Memleketin dört köşesinden gelmiş 300 den fazla hekim sokakları doldurmaktadır. Bunların bir kısmı askerdir, bir kısmı sivildir. Ama hepsi büyük çarpışmaya katılmış, savaşlarda başarılar göstermiş, yurdun en büyük hamlesine emeğini katmıştır. İçinde yaralananlar, sakat kalanlar, gaziler vardır. Çoğunun göğsünde İstiklâl Madalyası parlamaktadır. O yıl Türkiye Tıb Encümeni Ankarada bir tıb kongresinin toplanmasına karar vermiştir. Bu kongrenin tertip ve idaresini o zamanki yönetim kuruluna bırakmıştır. Büyük Atatürk de kongreyi ilme ve hekimliğe gösterdiği teveccüh ve ilginin bir tezahürü olarak himayesine almıştır. Bu ilk kongrenin toplanmasında o zamanki Sağlık Bakam Refik Saydamın büyük himmetleri olmuştur. Sağlık ve Millî Savunma Bakanlıkları idarelerindeki doktorların kongreye fazlaca iştiraklerini sağlamak için büyük yardımlarda bulunmuşlardır. Böylece hazırlanan birinci Millî Türk Tıb Kongresi, 1925 yılı eylül ayının birinci salı günü saat onda Büyük Millet Meclisi binasının umumî toplantı salonunda üçyüzden fazla hekimin iştirâkıyla açılmıştır. Bu ilk millî tıp kongresine Büyük Millet Meclisi salonunun tahsis edilmesi Atatürk'ün o zaman hekimlere verdiği değeri gösterecek çok önemli bir hadisedir. Büyük adam kongrenin bir çok toplantılarına iştirak ederek müzakereleri ve münakaşaları yakından takip etmişlerdir. Kongrenin üçüncü günü Meclis binasındaki dairelerinde kongre azasını kabul ederek kendilerine ayrı ayrı iltifatlarda bulunmuşlardır. O akşam Sağlık Bakanlığı delegelere büyült bir ziyafet çekmiştir. Dördüncü gün, ikinci kongrenin de Ankarada toplanması kararlaştırılmış ve bu kongrede verem ve trahom konularının ele alınması kabul edilmiştir. Birinci kongrenin müzakereleri Türkiye Büyük Millet Meclisi zabıt heyeti tarafından not edilerek günü gününe yayınlanmış ve üyelere dağıtılmıştır. Bu kongrenin fahrî başkanı Atatürk, birinci reisi Süleyman Numan Paşa, ikinci reisi Ziya Nuri Paşa, Genel Sekreteri Tevfik Sağlam Paşa, hususi kâtibi Abdülkadir Paşa, veznedarı Niyazi İsmet Paşa idi.

Tıbbî misak

O zamanki Sağlık Bakanı Refik Saydam tarafından açış nutkunda Türk hekimlerine şu üç ana prensip bir tıbbi misak olarak sunulmuştu:

" 1 — Türk tabibi, kendi hayatı hususiye ve meslekiyesinde medenî hayatın bütün iyiliklerinden müstefid olduğunu görmek ve göstermek ve her terakkiyi bizzat nefsinde kabul ve tatbik etmek suretile herkese örnek olmak mecburiyetindedir.

2 — Türk tabibi, yalnız kendi husûsî hayatına ve hususi iştigaline bağlı kalmıyarak, gerek tedavi ve gerek içtimaî vesilelerle temas eylediği halk kitlesi arasında sıhhatin muhafazasına aid tedbirlerin ve bütün medeni telakki ve terakkilerin behemehal samimi bir naşiri olacak, heryerde ve herkese doğru ve iyi yaşamanın tarzlarını anlatarak Türk hayatı içtimaiyesinde şümullü, hayırkâr ve faal bir mürşid vazifesini görecektir. Türk tıbbı memleketimizde ömrü vasatinin yükseltilmesi, say hasılasının arttırılması ve halkın her türlü medeni kolaylıklardan istifade

Eski **Milli Tıb Kongrelerinden bir hatıra**

Hizmet yolu

ederek seri ve parlak terakkilere mazhar olması hususlarında çok tesirli bir rehber olacaktır.

3 — Türk tabibi büyük şehirlerin süs ve refahına, huzur ve ârâmına bağlı kalmıyarak, nüfuzu hayırkârisini şehirlerden kasabalara ve bilhassa köylere kadar sevk ve teşmil ederek ve bizzat köylü ile temasa gelerek onu medenî, sıhhî ve içtimai her türlü terakkilerden haberdar eyleyecek ve Türk köylüsünün sağlam, müstahsil bir unsur halinde yetişmesine yardım edecek ve bu suretle harap köy kulübelerinden sıhhî ve müreffeh ev ve mesud yuvalar meydana gelmesine müstemirren çalışacaktır".

Bu kongrenin hazırlanmasında büyük bir emek harcıyan Süleyman Nu--- Paşa hemen kongreye takaddüm eden günlerde vefat etmişti. Onun kongre birindi reisliği senbolik olarak devam ettirildi.

Bundan sonra Milli Türk Tıb Kongreleri muntazaman her iki yılda bir Ankarada toplandı. Yalnız harp yıllarında 5-6 senelik bir fasıla oldu. Bu kongrelerde bir çok önemli konular ele alınarak esaslı şekilde tetkik edildi. Bu suretle malarya, çocuk vefiyatı, öjenik, kanser, firengi, barsak parazitleri, safra kesesi hastalıkları, spor arızaları, köy hekimliği, iş hekimliği, şehirlerde ve köylerde gıda meselesi, çocuklarda gıda meselesi, raşitizm, avitaminozlar, tiroid bezeli hastalıkları, verem, romatizma, çocuk sağlığı, allerjiler gözden geçirildi. Yüzlerce de serbest tebliğ yapıldı.

Ondördüncü Kongre

Ankarada toplanan Onikinci Tıb Kongresinde büyük çatışmalardan sonra gelecek kongrenin İzmirde yapılması karar altına alınmıştı. Bu suretle Onüçüncü Kongre İzmirde toplandı. Bu kongre pek hararetli olmadı. Birinci günden sonra dinleyici adedi gittikçe azaldı. Başka şehirlerden iştirak edenler de pek mahduttu. Ancak ekseriyet İzmirli meslektaşlarda olduğundan Ondördüncü Kongrenin de gene İzmir'de yapılması temayülü ekseriyet kazandı. Şimdi ikinci defa olarak kongre İzmirde top lanmış bulunuyor. Bu kongrenin iki ana konusu var. Birisi tıbbi, diğeri sos yaldır. Tıbbî konu arteriosclerose, yani damar sertleşmesidir. Bu hastalık son senelerde büyük bir önem kazanmıştır. Arteryoskleroz artık eskisi gibi bir ihtiyarlık hastalığı sayılmıyor. Gençlerde de olabileceği düşünülüyor. Hastalığı doğuran sebeb olarak mekanik faktörler itham edilmekle beraber daha bir çok sebeplerin de rol oynadığı anlaşılıyor. Bu arada besinleri ve besleme şartlarını öne sürenler vardır. Meselâ fazla yağlı yemekler ve fazla kalori almak arteryoskleroz yapabilir. Herediter faktör de büyük bir rol oynar. Irk bakımından büyük bir fark yoktur. Az yağlı yemek yiyen ve kolesterinden fakir gıdalarla beslenen milletlerde kanda kolesterin ve lipidler az olduğundan arteryoskleroza da pek raslanmıyor. Mongollar, Çinliler, Okinavalılar, Eskimolar bu arada sayılabilir. Bu bölgelerde yaşıyan Amerikalılarda ise miktar ve mahiyet itibarile ayrı rejime tabi olduklarından arteryoskleroz ve koroner hastalıkları daha çok görülüyor. İkinci Dünya Harbi sırasında heyecan faktörleri daha çok olduğu halde fakir bir gıda ile beslenmiş olan ve az yağlı maddeler almak zorunda kalan İtalyada koroner hastalıkları bu günkünden daha az görülmüştür. Amerikada ise tersine olarak rejim savaştan önce savaş sırasında ve savaştan sonra büyük fark göstermediğinden koroner hastalıklarının miktarında da önemli farklar olmamıştır.

Ondördüncü Milli Türk Tıb Kongresinin ikinci konusu da hekimin sosyal durumudur. Bu tez ayrıca ve dikkatle ele alınmağa değer. Herhalde gerek hekimler arasında, gerek bütün yurtta akisler uyandıracaktır. Ondördüncü Milli Türk Tıb Kongresinin de büyük bir alâka toplıyacağına ve hekimler için olduğu kadar bütün memleket için hayırlı ve başarılı olacağına şüphe yoktur.

Dr. E.E.

Bale

Amerikan Balesi Türkiye'de

Türk sanatseverleri iyi musikiyi plâklar ve radyo vasıtasiyle dinleyebilir. Dil biliyorsa, edebiyat şaheserlerini, ya asıllarından, ya da yetkili tercümelerinden okuyarak, tanıyabilir. En büyük ressamların eserleriyle, ustaca yapılmış çoğaltmalar sayesinde hasır neşir olabilir. Fakat, Türkiye'de henüz çocukluk çağında olan bir sanata, baleye gelince, sanatın bu dalındaki zevklerini ancak, batının sanat merkezlerine gitmek suretiyle tatmin edebilir. Bir çare daha vardır: Yabancı bale kumpanyalarının Türkiye'ye gelmesi... Bugüne kadar, Sadler's Wells'den gelen dört sanatkâr, bir Yugoslav topluluğu, ve Serge Lifar'ın grubu gibi küçük istisnalar hariç, Türk sanatseverleri bale sanatından çok uzakta kalmıştır.

Halbuki Lagünlerde yılların açlığını giderecek bir das ziyafeti onu beklemektedir. Bale sanatında, dünyanın en ileri iki üç memleketinden biri olan Amerika'nın "Ballet Theatre" kumpanyası, İstanbul'da temsillerine başlamıştır. Bu topluluk, Yeni Dünya da bale sanatının gelişme, tarihine geçmiş bir teşekküldür; değeri ve önemi bakımından Amerika'nın en gözde iki bale teşekkülünden bilidir - diğeri New York City Ballet-.

Amerikan balesini dünyanın dört bucağına tanıtmak gayesiyle çalışan Miss Lucia Chase'ın idaresindeki trup, geçen yaz mevsiminde. Güney Amerika memleketlerinde beş ay süren bir turneye çıkmıştı. Birkaç ay önce New York'ta, Metropolitan Operası sahnesinde verdiği bir eseri temsilden sonra Atlantiği aşan Ballet Theatre'ın Türkiye'yi ziyareti, teşebbüsün şümulü ve büyüklüğü bakımından Sadler's Wells'in dört kişisini, sanat değeri bakımından ise Lifar'ı ve Yugoslav balesini aşan bir mahiyet taşımaktadır.

Ballet Theatre Ankara'da ilk temsilini gelecek Cuma akşamı Devlet Tiyatrosu sahnesine verecektir. Şehrimizde verilecek cem'an altı temsilde, üç ayrı program sunulacaktır. Repertuara, "Les Sylphides", "Kuğu Gölü" ve "Giselle" gibi klâsik balelerin yanında Amerikan balesinin en seçkin örnekleri arasında sayılan "Rodeo" (Aaron Copland'ın musikisi), "Interplay" (Morton Gould'un musikisi), "The Combat" (Raffaello de Banfield'in musikisi) ve "Graduation Ball" (Johann Strauss'un musikisi) de vardır.

Danimarka Balesi Amerika'da

Geçen hafta Metropolitan sahnesinde 200 yıllık bir geleneği olan Danimarka Kraliyet Balesinin temsillerini seyreden New York'lular, uzun yıllar unutamayacakları güzellikte birşey görmüş olarak salondan ayrılıyorlardı. Danimarka Milli Marşı, nutuklar ve alkışlarla, bir merasim havası içinde başlayan ilk gecede seyirciler önce, August Bournonville'in 1836 yılında koregrafisini hazırladığı "La Syiphide" adlı baleyi gördüler.

İkinci eser, gene Bournonville'indi. 1842 yılında hazırlanmıştı. İsmi "Napoli" idi Bu eserde balerini Kirsten Ralov'un bir su perisi haline gelirken, pembe kostümünü anî olarak yosun rengine çevirmesi, sonra gene aynı çabuklukla eski kılığına girmesi, bir "sahne büyüsü" olarak seyircileri çok şaşırttı; New York'un görmüş geçirmiş seyircileri, bu manzara karşısında, ilk defa olarak kukla seyreden çocuklar gibi sevinç duydular.

Diğer eserler, aynı derecede büyüleyici değildi. Meselâ, Danimarkalıların "Graduation Ball"u, aynı eserin Ballet Theatre versiyonu seviyesinde sayılamazdı. Keza "Dream Pictures" adlı bale ise hafif ve mânâsız bir şeydi.

Daha sonraki bir temsilde Danimarka Balesi, Prokofiyef'in musikisi ve Frederick Ashton'un koregrafisiyle, "Romeo ile Juliet" balesinin ilk Amerika temsilini sunmuştur. Bunu takiben heyet, Doğu Amerika'nın ve Kanada'nın on şehrinde temsiller verecektir.

Radyo

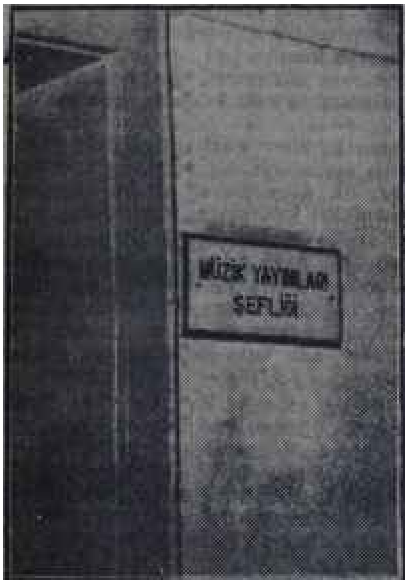
Yeni bir ruh

Ankara Radyosu geçen hafta Cumartesi ve Pazar günleri dört defa, yeni program politikasını halka bildirdi. Değişikliklerin ağırlık merkezini musiki yayınları, bilhassa batı musikisi yayınları, teşkil ediyordu. Ankara Radyosu, kurulduğundanberi, batı musikisi programlarının tertipsizliğiyle ün salmış, yıllardır bu meseleyi halletmeye bir türlü muvaffak olamamıştı. Bugüne kadar iş başına getirilen musiki yayın şeflerin-

Amerikan Bale topluluğu "Les Sylphides"in bir sahnesinde

Ankaralılara hazırlanan ziyafet

Müzik Yayınları Şefliği
İçeri yeni anlayış girdi

den hiçbiri işini gerektiği gibi ciddiye almamış, bu yüzden musiki programlarının hazırlanması diskotek memurlarının keyfine kalmıştı. Musikinin çeşitlerine tahsis edilen zamanlar nisbetsizdi; kötü musiki, iyi musikiyi kovmuştu; hatalar -hele anons hataları- birbirini takip ediyordu; musikinin öğretici tarafı ihmal ediliyordu. Gerçi Ankara Radyosu, batı musikisine yeter sayıda saat ayırmıştı. Ama bu saatler o derece fena kullanılıyor, öylesine boşa geçiriliyordu ki meraklıları arasında radyoda batı musikisine hiç yer verilmediği kanaati uyanıyordu. Ankara Radyosunu dinleyen tek bir aydın kişi kalmamış gibiydi.

Şimdi Bülent Arel'i Müzik Yayınları Şefliğine getirmekle, Basın Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü, belki en isabetli tayini yapmıştı. Genç neslin seçkin bir bestekârı, orkestra şefi, piyanisti, fakat her şeyden önce batı ölçüsünde bir akıl ve fikir adamı olan Arel, radyonun musiki yayınlarını zecrî bir ıslahata tâbi tutmak gayesiyle işe başladı. Geçen hafta sonunda dört nöbet radyoda okunan vaitler, gerçekten parlaktı ve Ankara Radyosunun derinden muhtaç bulunduğu program yeniliklerini ihtiva ediyordu. Büyük halk alaturka mı istemektedir? Pekâlâ! Halka bol bol alaturka dinletilecektir. Hem de kalitesi yükseltilmiş olarak.. Fakat bunun yanında, halkın istemesi gereken, bütün medeni milletlerin dinlediği, cihanşümul bir musiki de vardır. İşte asil gaye titizliğine ve ehliyetine güvenilen kişilerin hazırlayacağı seviyeli programlarla o musikiyi halka tanıtmak ve sevdirmek, diğer taraftan bu cepheye zaten katılmış olan aydınları radyoya kazandırmak, ısındırmaktır.

"YILDIZ"DAN KORKANLAR

İlhan K. MİMAROĞLU

Ankaralı opera dinleyicisi, bahtsız insandır. Bir sanat tekeli altında kendisine "tek tip" -o da kötü bir tip- opera icraları sunulur. Bu şehirde, mütevazi imkânlarla kurulmuş bile olsa, ikinci bir opera kumpanyası olmadığı için o bahtsız seyirci, Devletin operası ne verirse boynunu büküp onu kabullenmeğe mecburdur. Halkın bu bakımdan ihtiyaçlarının ne olabileceği hiç hesaba katılmamış, basının ikazlarına ve şikâyetlerine de çok defa kulak tıkanmıştır. Opera idarecilerine, müşteriyi istiskal eden yorgun tezgâhtarların davranışı hakimdir: "İstersen alma! Bakalım başka dükkânda bulabiliyor musun?" Artık halkta bir opera sevgisinin başladığını gören o idareciler, birkaç yıl önce opera temsillerinin onbeş yirmi kişilik bir seyirci topluluğu önünde verildiği günlerin sanki acısını çıkarmaktadırlar.

Usulleri çeşitlidir. Bir abone sistemi ortaya çıkarırlar. Halk, da ha mevsim açılmadan, bütün yılın biletlerini almağa davet edilir. Ama, müşteri o mevsim neler seyredecektir? Halka ne vaadedilmektedir ki bütün mevsimin biletlerini satışa çıkarma hakkını opera idaresi kendinde buluyor? İşin o tarafı bilinmez ve bildirilmez. Sinemalar bile mevsim başında hangi filmleri oynatacaklarını ilân ederler de Devlet Tiyatrosunun idarecileri bu gibi bir vazifeyle kendilerini bağlı saymazlar. Onlara göre asıl vazife halka düşmektedir: Gişeye koşup meçhul bir günde oynanacak bilinmeyen bir operanın ilk -veya ikinci, beşinci...- temsili için yer kapatmak vazifesi.

Acayip davranış bununla bitmez. O bahtsız müşterinin aldığı biletin günü yaklaşmıştır. Oynanacak opera aşağı yukarı belli olmuştur. Olmuştur ama, her an bir değişme beklenebilir. Operaya gittiğinde ya kapıyı duvar bulabilir; perde açılmayacaktır; kös kös evine döner. Ya da perde açılır ama, umulandan başka bir operayla. Eline bir kâğıt parçası tutuşturulur. Üstünde, bozuk bir dille, bir operanın konusu yazılıdır. Seyredeceği operanın değil, geçmiş veya gelecek bir oyununki.. Kâğıdın bir yüzünde de rol alan sanatkârların isimleri vardır. Her rolün karşısında üç ilâ beş isim. Yer yer, saygısız bir mürekkepli kalem, düzeltmeler yapmıştır. Perde açılır. Mütevekkil seyirci, her rol için verilen üç ilâ beş isimden hangisinin sahneye çıktığını kestirebilmek uğruna oyunun zevkini -o da varsa- kaçırır. Öyle ya! Her seyirci, operanın bütün sanat kârlarını tanımağa mecbur değildir. Perde arasında hole çıkar. Orada bir camekânda, o akşam oynayanların isimleri ve resimleri vardır. Camekânın önü, anababa günüdür. Bir yerden gözünü uydurur. İsimleri öğrenir. Yahut öğrendiğini sanır. Çünkü isimler ve resimler camekâna konduktan sonra bir "son dakika" hâdisesi olmuş, meselâ tenor değiştirilmiştir. Değişme de, şüphesiz ki, halka bildirilmemiştir. Gafil avlanan müşteri, tenor Bay Falanca'yı seyrediyorum niyetiyle, tenor Bay Filanca'yı seyreder.

Devlet Operasının bahtsız müşterisi asıl, bir temsilde rol alan sanatkârların isimlerini temsilden önce öğrenmek ister. Fakat bilir ki, Devlet Tiyatrosu hiçbir zaman böyle bir şeye yanaşmak niyetinde değildir. Eşi dostu seferiler eder. Söylenti kabilinden birşeyler öğrenir. Yahut da gişeye telefon eder. Gişenin de bildiği, söylentiden ibarettir. Sanatkârlardan küçük isimleriyle bahsederek konuşan bilet memurundan "Galiba Pakize oynayacakmış; belki de Selma.." diye gayrıresmi bir cevap alır.

Sanatkârların isimlerini önceden bildirmemek usulüne, dünyanın hiçbir ciddi opera kumpanyasının yanaşmadığını hesaba katmazlar. Düşünmezler ki, meselâ Metropolitan operasında da gerçi "yıldız" kelimesi yasaktır; sanatkârların, perde sonunda veya oyun bittiğinde, tek kişi olarak halkı selâmlamaları da Metropolitan müdürlüğünce menedilmiştir. Bana rağmen o operada oynanacak her eserde rol alanların isimleri, en az bir hafta öncesinden, binanın kapısındaki büyük afişlerde ve ve gazetelerde ilân edilir. Çünkü halk, kimi dinlemek için para ödediğini bilmelidir.

Bizde ise, "yıldız tiyatrosu değiliz" şiarını, sanatın menfaatini şahısların menfaatinden üstün tutar görünerek, sözde "asil" bir maksatla kullananlar, aslında kendi derbederliklerine ve hesapsızlıklarına mazeret bulmak istemektedirler. Önceden kesin bir rol dağıtımı yapıp bunu ilân etmek, ne de olsa azçok gayret isteyen, ciddiyet isteyen bir iştir; ikincisi, şarklı düşünüşe de uymamaktadır.

Kısacası Devlet Tiyatrosunun bu mevsim de, sanatkârların isimlerini önceden açıklamamakla bir taraftan halka saygısızlık, diğer taraftan da sanatkâra haksızlık göstermeğe devam edeceği anlaşılmaktadır.

S P O R

Futbol

Şampiyonlar turnuvası

Geçen hafta Pazar günü Mithatpaşa stadının hali görülmeğe değerdi. Maç saatinden çok evvel binlerce İstanbullu Bükreş Dinamosu ile Galatasaray arasında yapılacak olan "Avrupa Şampiyon Kulüpler Turnuvası" eleme maçım görmek için stadın yolunu tutmuşlardı. Kapalı ve açık tribünler daha saat 10 da yükünü almış bulunuyordu. Numaralı bilet bulan bahtiyarlar ise müsabakanın başlamasına yarım saat kala gelip tribünlerdeki yerlerini işgal ettiler. Bilet dâvası bu maçta bir kerre daha aksak cepheleriyle İstanbullu sporseverlerin karşısına çıkmıştı. Hele kulübün tevziatta tercih hakkını eş dost lehine kullanması görmek isteyen, alkışlamak isteyen, fakat Sarı Kırmızılı camiada tanıdığı bulunmayan sporseverleri müşkül durumda bırakmıştı. Doğrusu bu şekilde hareket iyi karşılanmadı. Çünkü kulüp bir zümrenin malı değildi.

Şeref tribünü

Her maçta görülen aşina simalar, nedense bu maça teveccüh göstermemişlerdi. Gözler Şeref tribününde vali Gökay'ı, Rize milletvekili Osman Kavrakoğlu'nu boşuna aradı. Fakat Galatasaray - Dinamo maçı meşhurlar bakımından fakir geçmedi. Arka sıralarda bir köşede Fethi Çelikbaş ciddiyetle gazetesini okuyordu. Birara, tribünlerde o kadar boş yer yarken Cihat Baban'ın kalkıp Çelikbaş'ın yanına oturması ve hararetli bir sohbete koyulması tribünlerde bazı tefsirlere yol açtı. Çelikbaş'ın biraz ilerisinde, C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek oturuyordu. Fakat Gülek'le Çelikbaş arasında ufak bir duvar vardı. İşbirliği duvarı değil, Basın tribününün duvarı.. Gülek'in yanında bir hanımın bulunması tribünleri dolduranların alâkasını daha da arttırdı. Bütün gözler zaman zaman Gülek'in tarafına çevriliyordu. Çelikbaş'ı ve Gülek'i orada görenler ister istemez Bölükbaşı'nı da aradılar. Fakat Bölükbaşı orada yoktu, maça gelmemişti.

Maç başlıyor

Maç güllü, çıkan bütün gazetelerin tahmincileri -Bükreşte'ki maçı görenler dahil- Dinamo takımını maçın favorisi olarak ilân etmişlerdi. Fiziki yapı, nefes ve teknik bakımından üstün buldukları misafirleri, peşinen kâğıt üzerinde galip ilân etmeleri ve Galatasaray'a ufacık bir şans dahi tanımamaları, sonunda onları mahçup duruma soktu. Kuvvet ölçüleri arasında yapılacak bir mukayese, netice hakkında elbette bir fikir verebilirdi. Ama o kadar!. Bunu kat'i bir şekilde ifade etmek, kehanette bulunmak demekti. Nitekim Galatasaraylılar böyle düşünenlere - oyunun hemen başında bir gol yemiş olmalarına rağmen - yanıldıklarını anlatmakta gecikmediler. İlk devrenin 20 nci dakikasına kadar yanlış bir tertiple sahada dizilen Sarı-Kırmızılılar hücum inisiyatifini Dinamolulara kaptırmışlardı. Bu hal 31 inci dakikaya kadar devam etti ve solaçık Suru'nun çok sert bir sütle yaptığı birinci golün akabinde sona erdi. Sağhaftan solhafa geçirilen Kadri oyunda bir pas tevzi merkezi olarak çalışan ve akınları tanzim eden sağiç Neagu'yu tevkif ettikten sonra misafir takımın akınları müessir olmamaya başladı. Ağır ağır açılan Galatasaraylıların havadan ve uzun paslı oynayarak rakip kaleyi sıkıştırdıkları görüldü. Bilhassa İsfendiyar vasıtası ile yapılan akınlar çok ciddi tehlikeler yaratıyordu. Eğer santrafora konan B. Ali iyi bir gününde olsaydı Galatasaray'ın turu atlaması, yahut tarafsız bir sahada üçüncü karşılaşmayı yapma hakkını kazanması işten bile değildi. Fakat olmadı. Sarı-Kırmızılı takım biraz da talihsizdi. İlk devrenin sonlarına doğru Kadrinin attığı golle beraberliğe ulaşan Galatasaraylılar, ikinci devrede hücum inisiyatifini tamamen ellerine geçirmişlerdi. Rakip takımın neticeye rıza gösterdiği, fazla gol yememek için müdafaaya çekildiği görülüyordu. Bu şekilde daha rahat bir oyun çıkaran Galatasaraylılar maçın bitmesine 10 saniye kala İsfendiyarın ortasına yarım röveşate yapan Metin'in attığı golle sahadan 2-1 galip ayrıldılar. Yenilen takım neticeden memnundu. Çünkü o avreraj esasına göre turu atlatmış bulunuyordu. Yenen takım ise, üzgündü. Çünki en az 3-1 lik galibiyet ona tarafsız bir sahada oynamak imkânını sağlıyacaktı. Kaçırılan fırsat işte buydu.

Beykoz — Adalet
Pilâvda taş çıktı

B. Ali Dinamo kalesi önünde
Kaçırılan bir gol daha

Federasyon kupası

Futbol Federasyonu tarafından bu sene ilk defa tertip edilmiş olan Federasyon kupası maçlarına geçen hafta başlandı. İlk haftada İstanbulspor Emniyeti 4-1, Beykoz Adaleti 3-1, Beşiktaş Beyoğlusporu 2-1 mağlûp ederek bir tur atlamaya muvaffak oldular. Kupa maçları da futbol severler tarafından büyük bir alâka, görmüştü. Zaten maç olsun da ne olursa olsun.. Alâka gör-

Beyoğluspor takımı
Beşiktaşa ter döktürdü

meyen maç yoktu. İstanbul sporun 4 golünü de kaptan Aydemir yapmıştı. Genç Emniyet takımının daha henüz mahalli maçların havasına uymadığı söylenebilirdi. Beykozun kuvvetli rakibi Adaleti bilhassa ikinci devrede çıkardığı oyunla dağıtması ve 3-1 mağlûp etmesi ilk nazarda hayretle karşılanmıştı. Ama doğrusunu söylemek icap ederse, Sarı-Siyahlılar haklı bir galibiyet almışlardı. Adalet'in uğradığı hezimette geçirdiği iç krizin büyük rolü vardı. Transferden bu tarafa takımı ikinci kümeden alarak bugünkü olgun hale getiren Halil Özyazıcı ile idareciler arasındaki fikir ihtilâfları gittikçe derinleşmiş ve nihayet geçen hafta Halil'in bu vazifeden istifasına kadar gelmişti. Trans ferde aldığı elemanlar için iyi ve vazife görebilecek, takımdaki boşluğu dolduracaklar diye düşünenler, Adaletin bu başarısızlıklarım iç krize bağlamakta gecikmediler. Beşiktaşın Beyoğluspora 1-0 mağlûp durumda iken ikinci devrede attığı iki golle zorla galip gelmesi Siyah-Beyazlı takımın da henüz kıvama ulaşmamış olduğunu gösteriyordu. Bu durum eğer devam edecek olursa, Beşiktaşlıların hiç beklenmeyen bir rakip karşısında ve beklenmeyen bir zamanda ağır bir mağlûbiyete uğrayı vermesine şaşmamalıydı.

Rus Dinamo takımı

İstanbullu sporseverler önümüzdeki hafta Demirperdenin gerisinden gelen bir takımı daha seyredecekler. Bilindiği gibi iki hafta evvel Sofya Dinamosu Galatasarayın 50 nci yıldönümünde gelmiş ve maçı 1-0 kazanarak gitmişti. Diğeri ise geçen hafta Galatasaray'a 2-1 yenilen Bükreş Dinamo takımıdır. Rus Dinamo takımı, Haziran ayında Fenerbahçenin Moskovaya yaptığı ziyareti iade etmek maksadiyle Türkiye'ye gelmektedir. Siyasî temaslarda Batılılara kapılarını aralıyan Demirperde milletleri bu işi sportif sahaya da intikal ettirmişlerdir. Sporun büyük bir propaganda vasıtası olduğunu bilenler Demirperde milletlerinin bu işe verdikleri ehemmiyeti anlamakta uzun boylu müşkülat çekmemektedirler. Rus milli takımında oynayan dört futbolcuya sahip bulunan Dinamoluların İstanbulda yapacakları iki karşılaşma futbolde ileri gitmiş milletler arasına katılmış bulunan Rusların, futbol değerleri hakkında İstanbulluları malûmat sahibi edecektir. Fenerbahçe Moskovada Dinamoya 3-1 mağlûp olmuştu. Yabancı bir sahada ve yabancı bir seyirci önünde - bu hiç bir milletin yabancı sahasına ve seyircisine benzemez - aldığı netice, hakikaten takdire değerdi. Son senelerde Moskovaya gidip te Dinamoyu mağlûp eden şöhretli bir takım yoktu. Bu sefer saha ve seyirci avantajı Sarı-Lâcivertli takımdadır. Liglerde iyi bir durum arzetmeyen Fenerbahçenin ecnebi takımlara karşı çıkardığı ananevi oyunlarından birini Ruslar karşısında tekrarlaması beklenmektedir. Pazar günü yapılacak ilk maçta K. Fikret futbole veda edecek ve önümüzdeki haftanın Çarşamba günü yapılacak ikinci karşılaşmada ise emektar Müjdat merasimle futbolu bırakacaktır. Fenerbahçeli idareciler Rus Dinamo takımını karşılamak ve ağırlamak için, geçen hafta hummalı bir faaliyet göstermişlerdir;

Kulüpler

Bir istifa

Kışa boylu, tıknaz, kır saçlı bir adam bir masa etrafında toplanan 6 arkadaşına cebinden çıkardığı bir mektubu okudu. Mektubu okuyan kır saçlı zat, Fenerbahçe kulübü başkanı Zeki Rıza Sporeldi. Onu hayretle dinleyenler ise Fenerbahçe kulübü idarecileri idi. Mektup kulübün ikinci başkanı Rize milletvekili Osman Kavrakoğlu tarafından yazılmıştı. Kavrakoğlu işlerinin çokluğunu ileri sürerek Umumi kaptanlık vazifesinden istifa ettiğini bildiriyordu. Reis: "Arkadaşlar, bu mektubu müsaade ederseniz müzakere etmeyelim. Kavrakoğlu gelsin sebeplerini izah etsin" dedi.

Zeki Rıza Sporel'in bu teklifine diğer idareciler itiraz etmediler. Ama doğrusunu söylemek leap ederse istifa meselesinden memnun olmayanlar yok değildi. Kavrakoğlunun son zamanlarda bazı idareciler ile arası iyiden iyiye açılmıştı. Hatta bir ara unutmuş göründüğü Umumi kongrenin dahi yapılmasına taraftar olduğunu bir gazeteye verdiği beyanatta belirtmişti. Acaba Kavrakoğlu kendisini çok kuvvetli hissettiği için mi - Bazılarının tamamen aksine olarak - Umumi kongreye gidilmesi fikrini savunuyordu? Yoksa verilmiş bir sözün verine getirilmesini mi istiyordu ? Bu suallere cevap bulmak imkânsızdı. Osman Kavrakoğlunun istifasını bazı gazeteler, sıhhi sebeplerle veya Ahmet Berman davasında uğrandan muvaffakiyetsizlikle izah ediyorlardı. Sıhhi sebep mevcut değildi. Keza Ahmet davasında uğranılan muvaffakiyetsizlikle de Kavrakoğlu şahsen alâkalı bulunmuyordu. Çünkü kararı İdare heyeti uzun müzakerelerden sonra ittifakla almıştı. Onun reyi dokuzda birdi. O halde, Kavrakoğlunun İstifası neden ileri gelmişti ? Bu sualin cevabı idareciler arasında başgösteren anlaşmazlıklarda aranmalıydı. Bildiklerini pervasızca söylemek itiyadında olan İkinci başkanın önümüzdeki günlerde baklayı ağzından çıkarması ve istifasının sebeplerini sayıp dökmesi beklenebilir. N. S.

Kapaklar Baskısı : Son Havadis Matbaası Rüzgârlı Sokak - ANKARA